

يەكەمەين گۇڧارى كارگىرى و گەشەپىداتى مرۇيى

لە كوردستاندا

38

ئازىرتىرىن خۇشەويست!

لە پىئناو كەلىكى خاۋەن بىرياردا

منتدى إقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

مانگەنەيەكى تايەتە بە كارگىرى و گەشەپىداتى مرۇيى

سالەك چۈرەك نەمەزە - ۲۰۱۱

هاورپى

چاك بە

باشتىرىن

كاتە

خەوتىن!

سەرچاۋەى

مرۇيى

سەرمايەيەكى

فەراملۆشكراۋ!

گەشىپىنى و گىشتىپىنى

گەندەلى كارگىرى

نەدىسۇن، دامىتەرىكى دەگمەن

The first Magazine Specialized in Management and Human Development in Kurdistan

بریار

له پێناو گه‌لێکی خاوه‌ن بریاردا

مانگانه‌یه‌کی تایبه‌ته‌ به‌ کارگیرێ و گه‌شه‌پیدانی مرۆیی

سالی پواره‌م - ژماره‌ 38 - ته‌مموزی 2011

8

6

18

16

33

22

40

38

خاوه‌نی بیهتیار

نه‌ندازیار: مه‌سعود تاهیر پوژبه‌یانی

سه‌رنووسه‌ر

عادل مه‌مه‌د شیخانی

sarnosar@bryarmagazine.com

به‌رنووبه‌ری نووسین

به‌رزان نه‌بو به‌کر

ده‌سته‌ی نووسه‌ران

په‌ری شیخ که‌ریم

مه‌مه‌د می‌رگه‌یی

نه‌سکه‌نده‌ر په‌حیم

هاژه‌ شیروانی

بی‌گه‌رد فارس

وه‌هاب ده‌سیب

محمد هاشم محمد

به‌شی هونه‌ری و دیزاین

قه‌یدار په‌حیم

راویژکاری یاسایی

پاریزه‌ر: نازاد محی‌دین

به‌شی ریکلام

07480112787

ناویشانی گو‌فار

سلیمانی - شه‌قامی سالم - ته‌لاری جه‌مالی حاجی عه‌لی - نه‌ومی سییه‌م

نزیک پردی خه‌سره‌و خا‌ل

3193946 - 07702178682

هه‌ولێر 07504463230

E-mail: bryar@bryarmagazine.com

دابه‌شکردن: کو‌مپانیای به‌میم

چاپ: کو‌مپانیای پیرمه‌یزد

نرخ 2500 دینار

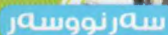
ھەموو مەۋقەگەن دەپت بىر،

بەلەم ھەموو مەۋقەگەن

زىندوونىن!

نەم لىپەرەپە بە سىۋىسەرى
گروپى كۆمپانىيەگەن رەسەن بىلەن دەكرىتەۋە

بۆ پيشكەوتنى ولاتو گەشەپيدان و به
شارستانى بوونى كۆمه لگا و بالا بوونى رۆشن بىرى
چا وروانى هەناردنى نهوت و زياد بوونى داهات

کارگيري به گوڤار

نيوه پيويستان به پيشهوايهكي دادهوهر ههيه،
نهك پيشهوايهكي قسهكار!

عوسمانى كورى عهقان

ويست، ريڤخستن، كات،
نهمانه سياندى هوندرى فيربوون!

مارسيل پريشو

نهوهى بهرهو پيشهوه نهرووات،
بهرهو دواوه دهگريتهوه!

پهنديكى لاتينا

بوچى پهنا بو ژهر دهبهيت،
له كاتيكا دهتوانيت به ههنگوين بيكوژيت!

پهنديكى فارسى

متمان به خو بوون،
يهكه مين نهيتى سهركهوتنه!

پهنديكى فهرههسى

خوشهويستى نابينايه،
بهلام هاوسهركيرى چاوهكانى بو دهگريتهوه!

پهنديكى نهلمانى

فزمه تگوزارييهكى ناوازه
نهم لاپهريه به سپونسرى
كومپانياي ئيڪسيلينز بلاو دمكريتموه

فهرى يهكه: سليمانى - شهقامى سالم - بهرامبهركارگهى جگهره - بازاڤى عهلى نهملى - نهومى دووهم
ژماره تهلهفونى ئوفيس: 053 320 6011

فهرى دووهم: سليمانى - شهقامى مسيؤميتران - نزيك زانكوى سليمانى - ژماره تهلهفونى ئوفيس: 0533281472
Web site: www.excelTech.co

كارگىرى بە چىرۇل

ھەمىشە راستگۆبە!

دۇنيايىيەۋە ئەنجامەكەي پەسەند بىكە،
چۈنكىكە ئەو كارە دۇنياۋ ئاسوودەت دەكاتو
لە دلەراۋىكۈ ترسو نىگەرانىۋ چاۋەروانى
پووداۋى كىتۈپەر رزگارت دەكاتا!

۵- ئەگەر جارىك لە جاران بە درۋىيەك
خۇت قوتار كىرد، وانەزانى رزگارت بوۋە،
ئەۋە بزانە كە بەسە بۇ سزى دەرۋونىت
كە بەردەۋام لە ترسى ئەۋەدا دەۋىت،
كە لەۋانەيە بەرامبەر راستىيەكەي بۇ
دەرگەۋىتو شەرمەزار بىت!

۶- تەماشىا بىكە، ئەۋ چوار خۇندىكارە
خۇيان توۋشى چ ھەلۋىستىكى پىر
شەرمەزارى كىرد، چۈن مەمانەي خۇيان
دۇراند، ئىستا بەرامبەر بەۋ پىرسىارانە جى
دەكەن؟ خۇ ئەگەر ۋەلام بەدەنەۋە دەبىت
ھەر يەكەۋ (۳) درۋى تر بىكات، چۈنكى
ۋەلامەكانىيان جىۋازو دوور لە راستىيە!

كەۋاتە با ھەرگىز رىگا بە خۇمان
نەدەينۋ تەنھا بۇ جارىكىش درۋ نەكەين،
چۈنكىكە دواتر ناچار دەبىن، بۇ پىنەكىردنى
درۋكانەمان، درۋى تر بىكەينۋ ئەۋ زىجىرە
ئەھرىمەنىيەش كۇتايى پىنايەت!

دەبا راستگۆيى درۋشى زىانمان بىت،
ھەرگىز جگە لە راستى شتىكى تر بەسەر
زارماندا نەيەت!

ھاۋرىكەي بىكاتو بزانىت جى نووسىۋە!
لە ناكاو ھەر چۋارىيان بەرمو پروۋى
پىرسىارەكان بوۋنەۋە كە ئەمانە بوۋن:
۱/ كام تايەي ئۇتۇمىيەكە تەقى!
۲/ كاتى پروۋدانى ئەۋ پروۋداۋە
كاتۇمىر چەند بوۋ؟
۳/ ئەۋ كاتە كى ئۇتۇمىيەكەي
لەدەخۇرى؟

لەم چىرۋكەۋە فىردەبىن:

۱- زۇرگىنگە مروڧ لەسەر راستگۆيىۋ
راستىيىۋى پەرمۇردە بىتو ھەرگىز درۋ
نەكات، چۈنكىكە ۋەكو پىشىنان وتويانە:
پەتى درۋ كورتە!

۲- لە نارەحەتتىرىن ساتەكانى زىاندا،
لەۋ كاتەدا كەۋا گومان دەبەين درۋكىردن
فرىامان دەكەۋىت، پىۋىستە راستگۆيىنۋ
دەبىت ھەمىشە ۋابزانىن كە تەنھا
راستگۆيى فرىامان دەكەۋىت.

۳- راستگۆيى جوانترىن سىماي مروڧى
شكۇدارو بەرزو بلىندو بەھادارەۋ بەۋ
سىفەتە جوانە، مروڧ لە چاۋى مروڧدا
ھەمىشە گەۋرەتر دەبىت.

۴- ئەگەر ھەر ھەلەيەكت كىرد،
ھەر چەندە گەۋرەش بوۋ، بوۋرانەۋ بە
راستگۆيى دان بە ھەلەكەدا بىنۋ بە

تەنھا چەند رۇژىكى مابوو بۇ
تافىكىردنەۋەكان، كاتىك چۋار خۇندىكارى
يەكلىك لە كۇلىزەكان بىپارىياندا بە
مەبەستى سەيرانو پىشۋودان سەردانى
ناۋچەيەكى گەشتىارى بىكەن، بەۋ ئامانچەي
كە دواتر بە زەينىكى پروۋنۋ توانايەكى
نوۋۋە تافىكىردنەۋەكانىيان ئەنجام بەدن!

كاتىك گەيشتنە شوۋىنى مەبەست،
شوۋىنەكەيان زۇر بە دل بوۋ، بە
شىۋەيەك كە دۋاكەۋىتنۋ نەيانتۋانى بە
تافىكىردنەۋەكى يەكەمدا بىگەن، ھاۋكات بە
دۋاۋ بەھانەيەكەدا دەگەرەن، بۇئەۋە لاي
مامۇستاكەيان داۋاۋ پۇزىش بىكەنۋ ئەۋىش
تافىكىردنەۋەكەيان بۇ دوۋبارە بىكاتەۋە!

بە مامۇستاكەيان راگەياندا كە ئەۋان
لە رىگاي ھاتنەۋەياندا، لە نىۋە شەۋدا
يەكلىك لە تايەي ئۇتۇمىيەكەيان تەقىۋەۋ
لە ناۋچەيەكىشدا كە ھىچ دانىشتۋانىكى
لۋ نەۋۋەۋ ناچارىۋوۋن بىمىننەۋە بۇ رۇژى
دوۋەم، بۇئەۋە تايەكە چاك بىكەن!

مامۇستا رازىۋوۋ، تافىكىردنەۋەكەي بۇ
دۋاخستىن، بەلام لە رۇژى دىارىكاراۋ بۇ
ئەنجامدانى تافىكىردنەۋەكە مامۇستا ھەر
يەكەيانى لە سوۋچىكى ھۆلەكە دانائو بە
شىۋەيەك كەس نەتۋانىت تەماشاي ۋەلامى

ئا: خەندە رەمەزان
- زکرا رەمزی

گەندەلی کارگیری

بەشی
یەكەم

بەندی یەكەم:

كۆرتە باسکی گەندەلی:

كارىگەرى رۆلى كارگىرىو بەرپۆمەردن لەسەر هەندى بوار لە كۆنەو تا ئەمڕۆ بە نایندەشەو، يەكەيەكى سەلمىندراوى بە ھىزە بۆئەوێ چارەنووسى تاكو كۆمەلەو بوارەكانى دەسەلاتى ئابورى سياسىو كەلتورىو سىستەمى دەولەتو رېكخراودەكان بەرەو شوێنێك ببات، يان سەرکەوتوو يان بکات، ياخود دەيانگەيێتەو بە دواو، كارگىرى لە کاتى ناشتى لە ھەر بەرنامەو پلان و خشتەيەك نامادەيى ھەيە، سەرکەوتنەکان بۆ بەرپۆمەردن دەبێت، ئەگەر ئەو ئىدارەيە يەكسانى بەرپۆمەردنى لێوئەشەو پائىشت بە زانستو تەکنەلۆژيا بێت، بۆيە ئەگەر بە دوورودرێژى باس لە ئىدارەى دەولەتو رېكخراودەكان بکەين، ئەوا گرنگە بەرپۆمەردن لە ھەندى بوارى تر دا باس بکەين:

۱- رۆلى بەرپۆمەردن، لە بەگزارچوونەوێ گەندەلى.

۲- رۆلى بەرپۆمەردن، لە چاکسازى سياسىو ئابورى.

بەلام ئەوێ لێرەدا لاى ئيمە گرنگ بێت، تيشكى بىخەيە سەر لەچوارچۆيە باسەكەماندا بێتو بىتوانين باس بکەين، (رۆلى بەرپۆمەردنە لە بەگزارچوونەوێ گەندەلى). يەكێك لە زەھترين قەيران لەو قەيرانانەى لە ھەريە كوردستانو لە سايەى دەسەلاتى سياسى خۆماليەو سەرى ھەلداو ديارەدى گەندەليە، ئەو

گەندەليەش بەشپۆمەيەك تەشەنەى کردوو کە بووئە ديارەمەيەكى بەرچاو، سەرباسى قسەى نىوان تاکەکانى کوردستان لەگەڵ يەكترى، بابەتى نيو رۆژنامەو گۆڤار، زۆربەى ئەوانەى لەسەر گەندەلى قسەيان کردوو، يان شتيان نوسیوو، تەنانت زۆر لە سياسەتمەدارو ئەندامانى بالای پارتە سەرەکیەکانى کوردستانیش، پێيانوایە بەشپۆمەيە زۆرى ناپەزايى خەلک لە دەسەلاتى سياسىو حکومەتى ھەريە کوردستان بە ھەردوو ئىدارەکەيەو، لە بوونو بەربلاو بوونەوێ بى سنوورى گەندەلى سەرچاوى گرتوو.

ئەو ناپەزايىو بێزاربونەى خەلکیش گەيشتە رادەيەكى ئەو تۆ کە ھەريەکە لەدوو پارتى دەسەلاتدار لە سەردەمى دوو حکومەتى وا لېکات ھەم دانى پێدانين، ھەم ھەولیش بەدەن سنوورێكى بۆ دابنن، ئیدی ئەو ھەولانەيان چەند سووربوونى تیدا بوو؟ يان چەندە بەرھەمى ھەبوو؟ لەبەرئەوئەش کە ھەلدانەوێ لاپەرە سەختو دژوارەکانى کوردستانو کردنەوێ لاپەرەى نوێ لە کوردستانو بنیادنانى کوردستانى نوێ، دوور لەو قەيرانو سەختيانە، لێرەشدا مەرامى سەرەکیەکان ئەو دەبێت رېگەجەرى گونجاو بۆ ئەو ديارەمە دەستيشان بکەين، تاكو لە سىستەمى بەرپۆمەردنى کوردیدا بە يەكجارى ريشەكیش بکەين، يان لایەنى كەم سنوورى بۆ دابنن.

- چەند راستيەك لە بارەى گەندەلىو

راستى بەرامبەريان:

بەرلەوێ بچینە سەر باسکردنى واتای گەندەلىو شپۆو ھۆو چارەسەريەکانى چەند راستيەك لە بارەيەو ھەيە، باشتەر ھەم ئەوان بىخەيەروو، ھەم ئەو راستيانەش کە لە بەرامبەرياندا ھەيە:

۱- گەندەلى لە ھەموو دونیادا ھەيە: راستە، گەندەلى لە سەرتاپای وڵاتانى دونیادا ھەيە، ھەر لە ئەمەريکاوە بگرە ھەتا جيبوتىو تەيموورى رۆژھەلات، ھەر لە سویدەو ھەتا باشوورى ئەفريقا، بەلام لە بەرامبەر ئەو راستيەدا چەند راستيەكى تر ھەن، دەبێت باس ئەوانیش بکەين:

- گەندەلى ديارەمەيەكى دزیو، ئەگەر لە ھەموو وڵاتانى دونیاش ھەبێت، ئەو ھەبوونە ھەرگیز پووى رەشى سپی ناکاتەو ھەم خاسيەتى دزیو ناپەرەيى لەسەر ھەلناگرێت.

- ھەبوونى گەندەلى لە وڵاتانى دونيا، نابێتە پاساو تاكو لە سايەى حوکمرانى ئەودا گەندەلى ھەبێت.

- رادەو ئاستى گەندەلى لە وڵاتیکەو ھەم بۆ وڵاتیکى تر دەگۆرێت، کە دەگوترێ بۆ نموونە گەندەلى لە دانيماركو ئەمەريکاش ھەيە، دەبێت بزانرێت ئەو گەندەليەى لەویدا ھەيە، جياوازيەكى يەكجار بەر فراوانى ھەيە لەگەڵ ئەو گەندەليەى لە عێراقدا ھەيە.

۲- گەندەلى بنبەر ناکرێت: بەلێ

۲- گەندەلى ناوخۇ:

ئەمەش لە ناوھەى ولاتىلا دودەبىتەو، لە سەرچاۋە ئابورىيەكان، بەپىي شۈپنى كار (بچووك)، لەو كەسانەى كە پەيۋەندىيان نىيە، لەگەل (دەزگاكانى جىهان) ئەنجام بدات لە رېگاي:

بەرتىل: واتا بەدەستەپنى سۈودىكى دارايى بۇجىيەجىكردىنى كارىك، كە پىشلى ياسايەك، دەكات. مەحسۇبىيەت: واتە جىيەجىكردىنى داواكارىيەكانى دەزگاكانو رېكخراۋەكان لە رېگاي دەسەلاتەكانيان كە شايەنى نىن.

- نىزىكپونەو خۇشەويستى: واتا ھەلپاردنى كەسىك لەسەرخسابى كەسىكى تر، بەپىنەو مافى ھەبىت، وەكو بەخشىنى كارى بەلپندەرايەتى پەيمانى بە كرىدانو گەشەپىدان.

واستەكردى: واتا دەستپومردانى كەسىكى خاۋەن دەسەلات (كارىدەست، حىزبى) بۇ بەرژەۋەندى كەسىك كە شايەنى دامەزاندن نەبىت، يان ھەركارىكى تر.

- سامان خواردنو تەزۋىركردن: بە مەبەستى ھىنانەدى پارەو پول لە كەسانى تر لە رېگاي شۈپنى كار، بە بىانۋى ياسايى، يان بەرپومەردن، يان شاردنەو زانىيارىيە كارپىكراۋەكان لە كەسانى پەيۋەندىدار، ھەروەك ئىستا كە لە ھەرمەنگەى باجەكان، يان تەزۋىركردنى بىرونامەى خويئندن تەزۋىركردنى پارە.

- خواردنو بردنى دارايى گشتى: بازارى رەشو بردنى پارە بۇ دەرەو لە رېگاي كەسانىك كە دەسەلاتيان ھەيە، بۇ ئەم كارەو يارىكردى بە سەرۋەتو سامانى دەۋلەت بە شۈمەيەكى نەپنى بەيئ ئەو مافى ئەو بىت، ياخود بەرپىكردى كەلۈپەل لە رېگاي بازارى رەش، ياخود بردنى سامانى نەوت.

- گەندەلى لە ناوھەى زىنگەى كۆمەلگە: پىسپوونو دوۋكەلى كارگەكان (ولاتە گەورە پىشەسازىيەكان رۇلىكى گەورەيان ھەيە لە نەپوونى ديارەدى ھەوا گۆركى) كە ئىستا جىهان بەم ديارەدەيەو دەنالىنىت.

- كەمتەرخەمى لە جىيەجىكردى مامەلەكان: بە تايبەتى ئەۋانەى گرنگو بە پەلەيە، وەكو مامەلەى خانەنشىنى، رەگەزنامەو پىشتىگىرىو نووسراۋە ھەرمىيەكان.

بەكاردەھىنىت)، ھەروەھا چەندەھا پىناسەى تىرىش بۇ گەندەلى كراۋە، بەلام يەككى تر لەو پىناسانەى كە دەتوانىت ماناۋ واتاى گەندەلى بەشۈمەيەكى جوان بختە پىش چاۋ، دەلىت: (بىرىتيە لە خراپ بەكارھىنانى دەسەلاتە گىتىيەكان بۇ بەدەستەپنى دەستكەۋتى تاكەكەس، يان گروپ لە رېگەى شاردنەو داهاتو خەرجى نەپوونى شەفافيەت).

بەندى سىيەم: جۆرەكانى گەندەلى بە شۈمەيەكى گشتى:

يەكەم: ھەندى لە شارەزايان گەندەلىيان كىرۋەتە دوۋجۆر:
۱- گەندەلى كىتوپ: ۋەك ئەنجامدانى تاۋانىك، يان رەقتارىك لەناۋ يارىيەكدا.
۲- گەندەلى دارپۇزاۋ: كە لە بوارى ئابورىيە كاراكان بە دىدەت.

دوۋەم: جۆرىكى تر لە دابەشكردىنى گەندەلى:

۱- گەندەلى نىۋەدەۋەتە: بە ھۋى سىستەمى ئابورى ئازادەو رەھەندىكى جىھانى ۋەرگرتوۋە.

۲- گەندەلى ناوخۇ: واتە ديارەدەكانى گەندەلى لە ناۋ يەك دەۋلەت. سىيەم: ھەندى لە پىسپۇران لى جۆراۋ جۆريان لىكرەۋتەو، كە زۆر لە بواردەكانى زىانى كۆمەلگا دەگرەتەو: (گەندەلى ئىدارى، گەندەلى سىياسى، گەندەلى دارايى، گەندەلى ھەزرى، گەندەلى پەرومەدىي). جۆرەكانى گەندەلى لە واقىيە ئەمپۇرى كوردستاندا:

(گەندەلى سىياسى، گەندەلى ئىدارى ۋە ھۆكىمى، گەندەلى كۆمەلەيەتى ۋە ھەرنەنگى، گەندەلى دادومرى).

جۆرەكانى گەندەلى بەپىيىلاۋىۋونەۋى:

۱- گەندەلى نىۋەدەۋەتە: ئەم جۆرە گەندەلىيە زۆر فراۋانە، جىھانىيە ۋە ھەموو سىنۋورەكان دەپرىت تادەگاتە بىرىتى قارەكان، كە پىي دەگوترىت: (عەۋلەمە) ئەۋىش بەكرەنەۋى سىنۋور لە نىۋان ولاتان لە زىر بىيانۋى رۇمى ئابورى سەربەخۇ، دەبەستىتەو بە دەزگاكانى ئابورى دەۋلەت لە ناوھەو دەرەۋى ولات، پابەندە بەسەركردايەتى بۇ سۈودەندى ئابورى، ئەمەش زۆر زەحمەتە جىابكرتەو، ئەم گەندەلىيەش ۋەكو ئەختەپوت ۋايە، كە ھەموۋى بە يەكەۋە دەبەستىتەو ترسناكتىن گەندەلىيە.

گەندەلى بىنېر ناكىت، باشتىن بەلگەش ئەۋەيە كە ئەگەر بىكارىيە، دەبوۋ ولاتە پىشكەۋتوۋەكان ئەۋەيان بۇ بىكارىيە، بەلام ئەۋانىش نەپانتوانىۋە بىنېرى بىكەن، ھەروەھا لە تۋانا نەپوونى بىنېركردى گەندەلىدا، ماناى وانىيە كە ناكىت سىنۋورى بۇ دابندىت.

بەندى دوۋەم: پىناسەكانى گەندەلى:

لەم دۋايانەدا تۋىزىنەۋە لە لايەن شارەزايانى ئابورى ۋە ياساۋ زانستە سىياسى كۆمەلەيەتەكان پەرى سەندوۋە ھەر لايەك بىرورپا جىاۋازو تايبەتى خۇيان ھەيە دەربارەى گەندەلى ۋە پىناسەكانى گەندەلى، بۇيە گەندەلى پىناسەى زۆرى بۇكرەو، لىرەشدا ھەندىك لەو پىناسانە دەخەينە رۋو، لەۋانەش:

- پىناسەى گەندەلى لە زانستى ئابورىدا: بىرىتيە لە بىيەزى دامەزراۋە ئابورىيە گىتىيەكان، كە ديارترىن ھۆكارى گەندەلىيە دەپتە ھۋى دابەزىنى ئاستى ۋە مەھرەتەن ۋە سىستى ۋە لاۋازى پىرۋەكانى بۇزاندەو.

- پىناسەى گەندەلى لە زانستى سىياسەتدا: شارەزايان بىنەماى ھاۋەش دادەنن لە نىۋان گەندەلى ۋەكو رەقتارو ھەلۋىست، كە نىشانەى لادانە، بەمچۆرە دەسەلاتى راستو پاك دۋمىنى ھەموو جۆرە گەندەلىيەكە، ئەم پىۋەرەش بەسەر ھەموو لايەنە سىياسىيەكانو رېكخراۋەكانى كۆمەلگى مەدەنىدا پىادە دەپت.

- پىناسەى گەندەلى لە زانستى ياسادا: گەندەلى بىرىتيە لەسەرپىچىكردى سىستەمە ياسايەكانو رېككەۋتەكى گىتىش ھەيە كە دەلىت: گەندەلى رېگىكى خراپە لە بەردەم دەسەلاتى ياساۋ زىانى زۆرى پىدەگەيەنەت.

- پىناسەى گەندەلى لە زانستى كۆمەلەنىسدا: لادان لە بىنەماكانى رەقتارى كۆمەلەيەتى كە ئامانجى سەرخستى بەرژەۋەندى تايبەتە بەسەر بەرژەۋەندى گىتىدا، بۇيە پىسپۇرانى كۆمەلەنىسى ديارەدى گەندەلىيان بەۋە پىناسە كر دوۋە، كە رەقتارىكى لادان بەدى دىت بە ھۋى بىتۋانايى لە جىيەجىكردى ئامانجەكان، بە رېگا شەرىيەكان، بەلام بەشۈمەيەكى گىتى پىناسەى گەندەلى كراۋە بە: (خراپ بەكارھىنانى دەسەلاتو سۈود ۋەرگرتى ناياسايە، بە ھۋى پەۋپايەى كە كەسىك ھەيەتى لە پىناۋ خۇدەۋەلەمەندكردى دەستكەۋتى تايبەتى ئەو دەسەلاتە

بىردۆزەكانى پلانسازى شار

بەشى
سۆيەم

ئا. بەنەشتەملى

بىردۆزى ھېلى،

خاۋەنى ئەم بىردۆزە ئەندازىار (سوريا ماتا) يە، ئەم بىردۆزى لە سالى ۱۸۹۲ز خستەروو، ئەمەش نۆزەنكرەنەۋى ھەردوۋىل رېگە گەيەنەرى نىۋان دوو شارى كۆن، بۇ دروستىۋونى شارىكى تر ناۋنرا بە شارى شىرىتى. ھەلدانە بۇ شىۋە سەنتەرى (المركىزى) و گرتەنەرى شىۋە پلانى شىرىتى كە ئەو شارە درېز دەبىتەۋە بە درېزى رېگە. لە ھەردو لاۋە رېگە كۆتا داخراۋى لاۋەكى لى جىادەبىتەۋە، كە شىۋىنى نىشتەجىيۋن بە چۈاردەۋرىدا دروست دەكرىت.

ئەم بىردۆزە جىيەجى كرا لە ماستەرىپلانى شارى مەدرىدى پايتەختى ئىسپانىا كە شارە شىرىتىيەكە دەكشيت لە ھەردوۋىل ئەو رېيە كە شارەكانى دەۋرۋەر بە پايتەختەۋە دەبەستىتەۋە.

ئەم ھېلە پلانسازىيە دەگۆرېت بۇ بازىنى نىشتەجىيۋونى بەستراۋ بە فېلاكانەۋە بە چۈاردەۋرى شارەكە، لە برى ئەۋە كە ھەر شارىك داخراۋ بېت بە روۋى شارەكانى تردا.

دوۋ بىرۆگە، يان دوۋ بىردۆزى بىنەرتى بوۋن، يەكەمىيان پىشت بە بىردۆزى بىلۋوبوۋنەۋە، دوۋەمىيان پىشت بە چەقە بىردۆز دەبەستىت.

بىردۆزەكانى پلانسازى: دابەش دەبىت لە روۋى ئاراستەۋە بۇ دوۋ شىۋە،

۱- **بىردۆزەكانى بىلۋوبوۋنەۋە:** (لويد برۆدوۋىن) لە كىتەپكە (داھاتۋى شار) ئەم بىردۆزى شىكرىدۆتەۋە، لەسەر بىنەماي بىلۋوبوۋنەۋە سەنتەرىكانى شار، لەسەر زەۋى ھەرىمە زۆرىنە سەنتەرى كۆنەكانى شارى چارەسەر كىرد، بەشۋەيەك پىدەدات بە بىلۋوبوۋنەۋە چالاكىيە جىاۋازەكان لە رېى ھەرىمە ھەر دامەزراۋەيەكى كارگەكانو نوۋسىنگە بەرپۋەبەرايەتتەيەكانو مۆزەخانەكانو زانكۆ نەخۇشخانەكان لە ھەر شىۋىنىك، بەمە شىۋىنى نىشتەجىيۋونو كارگىردن لە يەكەۋە نىزىك دەبن. بىلۋكرىدەۋە ئەم چالاكىيە پىشت دەبەستىت بە گەيەنەرىكان، بە تايەتتە ھۆكارى گۈاستەۋە، ئۆتۈمبىلى تايەت، بە ھەمان جۆرى بىلۋوبوۋنەۋە ھۆكارى خۇشگۈزەرانى لە ھەممو شىۋىنىك دەبىتە ھۆى دابەشكرىدى چىرى دانىشتوۋان.

دوۋ لىكۆلىنەۋەيەكى مېژوۋىيى بۇ شارەكان لە سەدە جىاۋازەكاندا، بۇمان دەردەكەۋىت كە شار روۋبەروۋى چەند بۇچوۋنىك بوۋتەۋە، كە لە كارىگەرى كاتو شىۋىنەۋە ھەلقۇلاۋە پەيۋەستىن بە ئاينو سىياسەتو ئابورىيەۋە.

بە كۆمەلىك شىۋە دەركەۋتەۋە كە سەردەمەكە كارىگەرى لەسەرى ھەبوۋە، دوۋ روۋدانى شۇرشى پىشەسازى لە ئەۋروپا كە كارىگەرى لەسەر تەۋاۋى جىيەن بەجىيەشت چاخى نوۋ ئاگادار دەكاتەۋە كە پتەۋى زانستو مەعرىفە، پىۋىستە لەسەر پلانسازانو تەلارسازەكان كە بۇچوۋنەكانىيان شان بە شانى ئەم گەشەيە بېت لە رېى گرتەنەرى، شىۋازى شىكارى زانستىو خۆپىندى ئەندازىارىو زانستى ھەلسەفەۋە لۇۋىك كۆمەلەيەتتى، بۇ گەيشتىن بە باشتىن چارەسەرو داھىيان كە دە تۋان لە رېيەۋە خزمەتى مۇۋاپىقەتتى بىكەن لە چۈارچىۋە ھاۋشىۋە بىناسازى كە تيايدا دەژىن.

لە جەرگە ئەم گەشە زانستىيەۋە، كە لە سەرمەنى سەدە بىستەم سەرى ھەلد، چەندىن بىردۆزى پلانسازى شار دەركەۋتن كە بۇچوۋنەكە لە چۈارچىۋە

كارگىرى ئىلكترونى

2- كۇمپيوتەر (Computer)

كۇمپيوتەر ئامىرىكە مەركىزىي كارىدەھىتىت (USER)، دىتوانىت زۇرتىن كارىكانى رۇزانەمان بۇ جىيەجى بىكات. سەرماتى دروستىۋىنى وشە كۇمپيوتەر (Computer) بە مانا ئامىرىي دىت، چونكە يەكەم چار بۇ كىردارى (كەم، گى، لىكان، دابەشكىردن) جىيەجى دىكرا. ئامىرى (Abacus) كە لە شارى بابلى عىراق دروستىكرا، كە ئەمىش كىردارى ئامىرىي پىدەكرا (۱).

كۇمپيوتەر پىرۇگرام دىكرىتو توانا چارەسەرى گىرۇگىرەتتىكى دىارىكراى زۇرى ھەيە، رۇلى كۇمپيوتەر لە ئامىرىكى ئامىرىي سادە، گۇرا بۇ بەرپەمەرىكى ئەلكترونى لە ھەموو بىارىكى ئاندا.

پىرۇگرام كىردىش، واتاى توانا بەكارەتتىكى كۇمپيوتەر بە پىتى پىتوستى بەكارەتتىكى، وەرگىرتى جەنداپەتتىكى گەورە لە زانىارى جىيەجىكىردىنى ھەرمانى ھەمەجەشەنە بە خىراپەكى نىزىك بە خىراپى تىشك، لە راستىدا واتاى رىكخستىو بەرپەمەرىكى ئاراستەكىردىنى ھەموو كارىكى بىرو بازوو، بە شىۋەمەكى ئۆتۆماتىكى، پىرۇگرامكىردىن، پان پىدانى زەخىرەمەك زانىارى ھەرمانى (Instruction) بە كۇمپيوتەر، بۇ جىيەجىكىردىنى پىرۇسىسىكى دىارىكرا لە بەرھەمەتتىن، پان بەرپەمەرىكى بە زىجىرەمەك لە سەرم ئەم شىۋەزانە ئاۋ دىبىرىت بەشىۋازى خوارىمى (Algorithmic)

(Mode)، كۇمپيوتەرىش ئەم پىرۇسەمە، لە زىجىرەمەكى يەك لە دىۋا يەكى لۇزىكىدا ئەنجام دەتات، بە خىشتەى زوۋرەو (input) و چارەسەرى داتا دەست پىدەكات، بەھاتەمەردەمە داتا (output) كۇتايى دىت، ھەر بەم مانا پىرۇگرامكىردىنى كۇمەلىك ھىماۋ دىبىرىنى تاپەتتى نىيە، بەكارەمەتتىرىت بۇ ئەنجامدانى پىرۇسەمە ماتەماتىكىۋ لۇزىكى جىۋاۋازەكان لە سەرم رىۋ شىۋىتىكى دىارىكرا، لە ئەمەردا پىرۇگرامەكانى كۇمپيوتەر دابەش دىمىن بە سى جۇرى جىۋاۋاز، (سىستەمى كارىكىردن (operation system)، بۇ نەمۇنە، ۋەك وىندۇز (windows)، پىرۇگرامى بەكارەتتىن (Application) ۋەك ماپىرۇسۇف ئۇفنى (Microsoft Office)، زامانە ھەمەجەۋەكان (programming languages) بۇ نەمۇنە سى پەلس پەلس (C++)، فىزۋەل بىسىك (Visual Basic)، جافا (Java) كە بە پىرۇگرامكىردىنى ئىنتەرنىت بەكار دەھىتىرىت (۲).

ئىستا كۇمپيوتەر جەندەھە پىشكەۋەتتى بە خۇۋە بىنىۋە، لە زۇر لاپەن ۋەكو (خىراپىۋ مىمۇرى رامو ھاردو شىۋازى دىكۇرات... ھەتدا، لە ھەمان كاتتا ھەۋەلەۋە ئامىرى كۇمپيوتەر بە شىۋەمەكى گونچاۋ جىۋەككراۋەتەمە كە پىتى دىكۇترىت لاپتۇپ، ئەم ئامىرى كۇمپيوتەر لە توانايدە كار ئاسانمان بۇ بىكات لە ھەموو بىۋەكەندە، بىگە ئىستا كۇمپيوتەر بۇ بىۋەكى زۇرگىرىنگ بەكارەتتى ئەۋىش (كارگىرى

ئىلكترونى) بە، جەندەھە لاپەنى تر. لە كۇتايىدا دىتوانىن پىناسەى بىكەين بە ئامىرىك، پان جەند ئامىرىكى ئىلكترونىيە، پىشۋازى لە كۇمەلىك زانىارى (Instruction) دەكات، بۇ چارەسەركىردىنى (processing)، دىرخىستىنى بە شىۋەى ئەنجامى تەۋاۋ كۇتايى.

۱- ئىنتەرنىت (Internet) :-

ھەر لە سەرمەۋە مەملى مىزۋى كۇمپيوتەر داھاتەۋە كە تواناى ھەپىت زامەمەك كەس يەك سىستەمى كۇمپيوتەر بەكارەتتىن، ئەم مەملى مىزۋىيە لەۋەدا ۋەلتر دىبىتەۋە كە ئەم سىستەمە ئالۇزە. لە تۇرىكى جالچالۇكەپىدا، يەك دىكۇترەۋە زانىارى دىكۇترەۋە، واتە لە بىرى پىراكتىكىيەۋە، ئىنتەرنىت لە زامەمەكى بى ئەندازە لە تۇرى كۇمپيوتەر پىدەت. سەدانو ھەزاران تۇرى گەۋرە جىۋەكى كۇمپيوتەر لە جىيەندە، لە تۇرىكى بەرھەۋەندە يەك دىكۇر كە ئاۋ دىبىرى بە ئىنتەرنىت. گەپاندىنى زانىارىش لە سەرم بەناغى ئەم پىرۇتۇكۇلەمە كە بە (Transmission control protocol/ Internet protocol (TCP/P) ناسراۋە. ئەم پىرۇتۇكۇلەش بۇ لە يەكتر تىگەپىشتىنى كۇمپيوتەرەكانە لەم سىستەمە بەرپەۋەدا. بەتاپەت كارى ئەم پىرۇتۇكۇلە رىكخستىنى ئەم ئاۋنىشەنە تاپەتەنەمە كە دىدەرتە كۇمپيوتەرەكان لەم تۇرەدا. واتە ھەر ۋەك جۇن لە جىيەنى پەمەندىيە تەلەۋنىيەكانەدا،

ھەممۇ تەلەپقۇنىڭ ژۇمارىمەكى دىيارىكراۋى ھەمىيە، بىمۇ ژۇمارىيە جىيا دىمكىرتەمۇ لەۋانى دى، ئا بىم چەشەنە ھەممۇ كۆمپيوتەرنىڭ ناۋىشانىكى تايىمەتى خۇى ھەمىيە كە لە ھەممۇ لەۋانى تر جىياۋازە، ناۋىشانەكانىش، بە بىنى گەۋرىمىو بچوۋكى تۆرەكە دابەش دەمىن بە چەند جۆرىكى جىياۋازەۋە كە ناۋدەمىرى بە كلاسى ناۋىشانەكان (addresses class)، ئەۋانىش (A,B,C,D,E)، ئەم ناۋىشانەكانى لە سەرەتادا بۇ پەركەندەۋى پىۋىستى (۴) مىليارد كۆمپيوتەر بىو لە جىياندا. بەلام زۆرى نەمىرد ئەم رېژە دىيارىكراۋە گىروگرفتى دابەشكرەنى ناۋىشانى نوۋى ھىنايە پىشەۋە، چۈنكە ھەرگىز بە بىرى كەسدا نەھاتوۋە بەو خىراپىيەى ئىستە. ئىنتەرنىت بەرفراۋان بىت، بۇيە لەم داۋىيەدا چارەسەرلىكى نوۋىيان بۇ ئەمۇ بارە دۆزىيەۋە كە ناۋ دەمىرىت بە ((IP-Version) IP) ۋاتا فېرمىسۇنى، كە ژۇمارىمەكى ئىچكار زىاتىرى لە كۆمپيوتەر لەۋ تۆرە فراۋانەدا كارى پىدەمكات.

ئەم داھىئانەيە (لە سەرەتاي سالى ۱۹۶۹) كە لە لاپەن ۋەزارەتى بەرگىرى ئەمىرىكىيەۋە ھەۋلى بۇ درا ھەتاۋەكو نامىرىكى لاسكى سودى لىۋەربىگرنو لە بۋارى جەنگىدا بەكارى بېتىن). نوۋسەرلىكى تر لە بەرتوۋەكەكى بەم شىۋەيە پىناسەى ئىنتەرنىتى كىردوۋە، (ئىنتەرنىت بەمكىكە لەۋ ھۇكارانەى كە بۇ زۆر مەبەست بەكاردەھىترىت، ھەر لە ۋەرگرتى زانىارى (Information) ى جۇۋاۋجۆرۋە، گەپان بە دۋى زانىارىيەكاندا تا پەيۋەندىكرەن (communication) ۋ گۆرپەنەۋى بىرۋاگانو گەفتوگۆكرەن).

برىتېيە لە كۆمەلىك زانىارى كە لە لاپان چەندەھا كەسەۋە نامادەكرائە بۇ خۇپنەر لە سەرەتاسەرى جىھاندا، دەتۋانىت ئەم زانىارىيەنە ۋەرگىرى لە ماۋەمەكى كورتدا، جا زانىارىيەكان تاك بىت، يان گشتى بىت، لە گشت بۋارىكىدا. ھەرۋەھا پىناسەيەكى دانپىيانراۋى دىيارىكراۋ بۇ ئىنتەرنىت لە نارادانىيە، بەلام پىسۇزانى ئەۋ بۋارە كۆكن لە سەر ۋەسفرىنى بەۋەى كە تۆرىكە لە تۆرىكان (network of network). بەلكو تۆرى داپكە، ۋاتە داپكى ھەممۇ تۆرىكانە، كە لە ھەناۋىدا مىليۇنان سىستەمى كۆمپيوتەرۋ تۆرىكانىيان لە گەل يەكتىردا، بە يارمەتى ھىلە تەلەپقۇنىيە ئاسايىيەكان، بەشۋەيەمكى بەردەۋام لە كاردايە بۇ دەستەبەرگەردى پەيۋەندىيەكان لە نىۋان سەرچەم لاپەنەكانى تۆرىكەدا. تۆرىش بە بىنى زاراۋى زانىارىيەكان، گوزارشتە لە كۆمەلىك كەرسەستەۋ بابەتى زانىارىيى نامىزى پىكەۋە گىرەلراۋە، جا ئەگەر جى تۆرىكان ناۋچەبى بن (Local area network) ياخود فراۋان (wide area network)، بەلام ھەر ۋەك نامازەمان بۇ كەرد، ئەۋ تۆرىمە كە سەرچەمى جىھان دادەپۇشەت.

سەرچەى ئەۋ پىشكەۋەتەى كە ئىنتەرنىت رۆلى گۋاستەنەۋى زانىارىيەكان لە نىۋان كۆمەلگى جىياۋاز ھەيە، بەلام ئەم تەكنەلۇزىيە رۆژ لەدۋى رۆژ زىاتر لە بەرۋە پىشكەۋەتەندايە، ئەۋەتە بە ھۆى ئىنتەرنىتەۋە خۇپندكارۋ ھۋاتايانۋ گەنجانۋ زانايانۋ مامۇستايانۋ سىياسەتمەداران، لە پىڭاى ئەم تەكنەلۇزىيە لە ماۋەيەكى زۆر كەمدا چەندىن زانىارى ۋەردەگىرن، گۆرپەنەۋى زانىارىيەكان لە نىۋان خۇياندا، بەمكىك لە گىرگىرتىن بەشى ئىنتەرنىت ئەۋەيە كە رۆلىكى زۆرى ھەيە، ئەۋىش كارگىرى ئىلكترونىيە، ھەرۋەھا ئىنتەرنىت بۆتە ھۆيەك بۇ كەمكىردەۋەى ئەركەكانى بەرپۋەبىران، كارمەندان ھەر لە (دۆسىيەى نارەندو دۆسىيەى ۋەرگىرو ھەرمانۋ داۋاكارىۋ دامەزەندەۋ گۋاستەنەۋەۋ راپۇرت... ھەند) لە سەرەنسەرى جىھاندا، بۇيە ئەم تەكنەلۇزىيە رۆژ لە دۋى رۆژ زىاتر لە پىشكەۋەتەندايە.

ناۋى ۋلات	۱۹۹۹	۲۰۰۲
ئەمىرىكا	(۵۶۰) ھەزار	(۷۲۰۱) مىليۇن
ئەۋروپاى رۆژناۋا	(۹۱) ھەزار	(۷۲۰۰) مىليۇن
ئاسىياى باسفىك	(۴۶۰) ھەزار	(۱۴۲۰۴) مىليۇن
ژاپۇن	(۲۰۸) ھەزار	(۴۰۰۹) مىليۇن

خەشتەى (۱)، بەشدار بۋوانى ئىنتەرنىت دىكتورىجەم عەۋد نەجم/ الادارە اللىكترونيە / جاپى بەكەم (۲۰۰۴)، رىياض / لاپەرە (۲۶). ۵-كەت (Time):

بىرۋەكى كات لە دىر زەمانەۋە زۆرىيە زاناۋ ھەيەلسۋەفەكانى سەرھالگىردوۋە، پىش زانىنى (ارسطو طاليسى)، (۲۸۴-۳۲۲ م. ۋى لىكداۋەتەۋە بە ژمىرەرى كات، لە چاخەكانى ناۋەرەست ((اسحاق نيوتن)، (۱۶۴۲-۱۷۲۷ م) ھاتو ۋى دانا كە لە شتىكى بەھادار دەمچىت، بە شۋىنكەۋەتىيۋ خۇ پىۋەنۋساندن بە خۇى بىن گۆپدەنە ھىچ ھۇكارىكى دەرەكى، لە چاخى نوۋى، كات (۱۷۴۲-۱۸۰۴ م) ۋى بۇ دەچىت كە كات شتىكى بابەتى نىيە كە لە خۇيەۋە دامەزەبىت، كات لە بەنچىنەۋە دەگەرپتەۋە بۇ كارى عاقل.

ئەۋەى كە بۇى دەچىت (جولى ھەدى يونكارىيە)، (۱۸۵۴-۱۹۱۲ م) كە دەلىت، (لېرەدا ھىچ پىڭايەك نىيە كە بە كات دىيارى بىكرىت راستىر بىن لە پىۋانەى كات). (البرت انشتاين)، (۱۸۷۹-۱۹۵۵ م) پىناسەى كات دەمكاتو دەلىت، (بۇ ھەممۇ بارستەمەك گەرەۋەيەكى زەمەنى خۇى ھەيە بەبى ياساى پىشەنى بەرستەكان)، دىيارىكرەنى كاتى تايىمەت بە رۋوداۋىكى دىيارىكراۋى بارستەمەك، دۋى ئەمە پەيۋەندى لە نىۋان مۇۋەكەنۋ

نامىرو كات بەدى ھات لە درۋستىۋونى پەيۋەندى سى لاپانە.

بۇ دىيارخەستى گىرگى كاتو زەمان بەۋەى رەگەزى كارىگەرى بۋەنەۋەرن، كارىكى گرانە دىيارىكرەنى بىرۋەكەمكى دىيارىكراۋ بۇ كات. بەشۋەيەكى گشتى بىرۋەكى كات ئەۋە دەمۋىنى بە پەيۋەندى درۋست، يان رۋوداۋىكى تر. بەشۋەى راپىردوۋ، يان رانەبىردوۋ، يان داھاتوۋ، دەرەبىرپت، لەمەرنەۋەى كات دەمىت بە پىۋەرىك بۇ سۋرپانەۋەى زەۋى بە دەۋرى خۇر. پىۋەرى پىۋانەى كات بە كاتزىمىر ناسراۋە لەگەل بە شەكانى كاتزىمىر بە مەرچىك يەك رۆژ نىشانىدات (۲۴) كاتزىمىرو يەك مانگ (۲۰) رۆژو يەك سال (۱۲) مانگ بەۋەۋە كات بەسەرەمچىت بەرپىلئو پىكىس بەرەۋە پىشەۋەۋ بىن دۋاكەۋەتو پىشكەۋەت. ناكىرئ بە ھىچ شىۋەيەك راپۋەستانۋ خىرپۋەنەۋە لە بەرچاۋەگىرتى، يان گۆرپىنى.

كات بابەتلىكى گىرگى بەھادارۋ بەسۋەۋە لە ژيانى مۇۋەدا، بۇيە كەمى كات لە زانىستى ئابۋورى بە كەمى كەلو پەل دەنەسرىت، بۇيە زانايانى ئابۋورىناسان دەلىن: (دەمىت ئەم كەلو پەلە بەرجەستە بىكرىۋ سۋودى لى بىيىن كە كۆمەلگا ھەلدەمات بەدى بەيىتت بە شىۋەيەكى گشتى. لەمەرنەۋەى كات كەلوپەلىكى بەرجەستەيە بۇ ھەممۇ كەسكىك بەشۋەيەكى گشتى. بۇيە دەمىت ھەممۇ ئەۋ تۋانايانە بەرجەستە بىكرىۋ كارابىكرى.

جەمكى كات، برىتېيە لەۋ كالا نازادەى كە ناكىرپتو نافرۋشەت بە جۆرىك تۆ ھەمان رېژەۋ ئەندازەى كاتت دەست دەكەۋىت كە ۋاتا يەكىكى تر دەتۋانىت دەستى بخت.

بەلام جەمكى كارگىرى كات، سۋود بىيىنى باشترە بۇ سەرچاۋە، دەستەھاتە بۇ بۋارە گۈنچاۋەكان، چۈنكە ناۋەرۋەكەكى برىتېيە لە بلاندانانۋ رىكخەستىۋ گۈنچانۋ رىكۋىپىكەردنۋ ناراستەكرەندۋ چاۋدېرىۋ نامادەكرەندۋ پەيۋەندى گەپاندەنە، ئەۋ بەرپۋەمەرنەى كە دەيانەۋىت كاتەكانىيان بە (ئەمكىتى)،* ۋى چالاكى بەرپۋەمەرن.

كەۋاتەبۇمان دەرەكەۋ كات جىيەۋ گىرگى جىيە، لە بەرگىرگى كات زۆرىيەى زانايانۋ ھەيەلسۋەفەكانۋ نەتەۋەكان چەندىن ۋەتەيان لە سەر كات گۈتوۋە، لەۋانە (كات ئەگەر نەبىرى، دەتېرپت)، (ئەۋەى كە بە راستى مولكى ئىمەيە كاتە، تەنانەت ئەۋەى ھىچى نىيە كاتى ھەيە، يان خەفەت خۋاردن بۇ كاتى بەسەر چوۋ كات بە فېرۋدانىكى ترە).

ھەرۋەھا (ابن القيم) رەحمەتى خۋاى لىبىت لە كىتتى (الفوائد) دەلىت، (بە فېرۋ دانى كات، زىانەبەخەستە لە مەردن). كەۋاتە كات لە رۋوى كارگىرى ئىلكترونى زۆر گىرگە، يەككىك لە گىرگىيەكانى كارگىرى ئىلكترونى ئەۋەيە كارەكان بە خىراپى دەكرىت.

سەرۋىكا يەتتى شىكىستخوار دوو!

نەسىم سەمادى

داۋو لىم چەند مانىگى پىشۋودا، جەختمان كىردۈۋەتسە، كە بىرگىرنەۋى تاكىرەۋانە، سىياسەت ھەلەسۈرپىنىتو بىرگىرنەۋى ئابۋورىيە، لىم جىلى كارگىرى بىر يار دەدات. واتە: پالئەرى يەكەم دوو، بەسەر جىھاندا زالىم. مەۋىش لىمەر پىشكەۋتو مەلەنە جىھانگىرى لىم ۋەزىمەن، دىمىتەۋ بە كەسكى سەرتاپى ۋالەتتىن. مەۋىش كە ھەروەك كەسە سەرتاپىەكان، ھىشتا ھىر نەبوۋ، چۈن قەيتانى پىلاۋەكانى بىسەتتى.

سەرۋىكا يەتتى خىراپو باركەۋتو، پىشكەۋەۋى بارى سەۋىش مەۋىش، چۈنكە مەۋىش، كە ھەستىردىن بە كەسانى دىكە لىم دەست دەدات، بىر يار خىراپەكان دەدەكەت، نەۋىش بە ھىلى گۈشارى خۇبەخۇبە، كە ناتوانىت دەستى لىم ھەلگىرىت.

ئىستە دەزانىن، نەۋىش لىم سەرۋىكانە، بايەخ بە سامان (سەرچاۋەكان) دەدەن دەستەردارى كورسىيەكانىن نەۋىش لىم ئاينە دەدەن، (دەزانىن كە لىم گەردۈۋەنە، بوۋەۋەرىكىن). بەلام لىمەمەر كەسى دىكەدا، مەۋىشكەپان پىلا نەۋىش ناخۇشەن. ناخۇشەن نەۋىش دەۋىت؟ سەرنجى دىنگۈباسى بەيەنە ئىۋارە بىلەن، كىتان دەۋىت لىمەنە لىم كۈنچى زىنداندا تۈندىگراۋ، بىر يار لىم بىكەنەۋە. بىرگىش لىم «شەۋاس كان» سەرۋىكى بانكى ئىۋەدەۋەتى دراۋ بىكەنەۋە، كە شىتتى سەرى لىمەۋە.

كۆمپانىيە بىكەن، كە نەۋىش مەۋىش بوۋەن، ھەمەۋىن ۋەزەن سەرۋىكا يەتتى دەۋەتە رىكخراۋ، ۋەك كارپىكىرنەۋى ئۆتۈمىلە. لىم كاتىكىدا سەرۋىكا يەتتى زىنجىرەكى يەك لىم دۋا يەكى بىر يارەنە! بەلام بىرلەۋى كارسات بىكەۋىتەۋە سەرۋىك لىمەل دىۋاردا پىكىدا بىدات. كەسكى نىيە ھىكەۋى ۋىپاكرەۋە لىم بىدات.

لىم سەرۋىكانە، ھەروەك ھەمەۋە كەسكى، چۈر پالئەن، راپىچىيان دەكەنە پىش خۇيان دەدەن. لىم پالئەنە، قىلەنەۋى ناۋەۋەيان، تەنەۋە ۋەزەنەۋە دىمەن، كە ۋا گۈمان دىمەن، زۆر بىۋەتەرە، مانەۋى مەۋىشكەرتەرە، بىلەنەۋەۋى بىشتەرە، نەۋىش:

۱- قۇرخىردىن سەرچاۋەكانى زىان.

۲- بىرگىرى لىمەۋەن.

۳- كارلىكىردىن لىمەل كۆمەلگەدا.

۴- ھەۋىلى ھالىبوۋ لىم جىھان.

لىم دەستەسەرگىرتى سەرچاۋەكانو بىرگىرى لىم خۇكىردىن، مەۋىش لىمەل ئاۋەلە، بىرەشەن. ھەرنجى پەۋەنەۋى كۆمەلەۋەتو بىرگىرنەۋى ھەلەسەۋى لىم ئاينەۋە شىتتى رەھائىشە، مەۋىش لىم ئاۋەلە، چۈن دەكەتەۋە. خۇشەۋە كەسكىكان، يەكەل لىم دوو پالئەرى دۋاۋى لىمەست دا، بەكسەر دەۋىت بە نىۋەمەۋى. بەلام لىمەل ھەردۈۋەكانى نەما، دىمەچەن دەۋىت بۇ ئاۋەلە.

لىم سىن سالى راپىردۋە سەرنجەمان

دەپرسىن، سەرۋىكە شىكىستخوار دووكان، بۇچى بىرلىك لىم ھۇكارى شىكىستىن نەۋەۋە؟ ۋەلەمەكى زۆر بە سەمەۋى، نەۋەۋە (شىكىستخوار دووكان بىر نەۋەۋە!) نەۋەۋە لىمەۋە شىكىست نەۋەۋە، كە بىر نەۋەۋە، بەلكو نەۋەۋە بىشەۋەۋە، ناتوان بىرەكەنەۋە.

لىم دەۋەۋى لىمەل پىكەۋى (تەدەۋە)، تەمەۋى كۆرەكە كىرد، بۇم دەۋەۋە كە تا ئىستە نەۋەۋە. قەيتانى پىلاۋەكانە بىسەۋە ۹۹% نەۋەۋەۋەۋە، نازان چۈن قەيتانى پىلاۋەكانى بىسەۋە.

لىم كۆرەۋە سەۋەۋە بە (تۆكەۋەردىن) دىمەۋەست، دەپرسىن، (مەۋەۋە بۇچى لىم نەۋەۋەۋە بىشتەر، مەۋەۋە ۋەكەت؟) ۋەلەمەكى نەۋەۋە، (خەلىق لىم مەۋەۋەۋە ۋەزەنەۋە)، چارچاش دەپرسىن، (كى دەۋەۋەۋە لىم كاتۇمەۋە، بۇچى لىم دەۋەۋە، پى دىمەۋەۋە) ھەمەۋە ۋەلەمە دەۋەۋە، (تا كاتى پى بىزەۋە)، ھەردە ۋەلەمە دەۋەۋە. خۇشەۋە زەۋەۋە كات ھۇكارەۋە دىۋەۋە، نەۋەۋە كاتۇمەۋە، لىم مەۋەۋە دىۋەۋە.

دەۋە لىم جىھاندا، بۇچى سەرۋىكە شىكىستخوار دووكان، بىرچاۋە دەۋەۋە؟ سەرۋىكە خىراپەكان، شوۋەۋە نەۋەۋە خۇيان نەۋەۋە. نەۋەۋە كۆمەكى ھەندەۋەكانى خۇيان نەۋەۋە، نەۋەۋە لىم گىرەۋە ھەۋەۋە بىر يار دەدەن. سەۋەۋە كارەۋەست سەرۋىكى نەۋەۋە بانكى

په پوهنډييه كارگيريه كان

* مهمكى په پوهنډيكرن:

كردارى ناردنو ودرگرتنى زانيارى ههسته كانو ناراسته كړنى، پيوسته يو مومارمه كړنى نهركى كارگيرى جياواز. «بورتش» په پوهنډيكرن پېناسه دمكات به: (كردارى نالوگړكړنى زانياريه كان له نيوان نيررو ودرگرو دمر كړنى ناوړوځى نهو كرداره).

* نهوى تېبېنى دمكرت له پېناسه كانى پېشوودا:

په پوهنډيكرن هوكاريكه به هڅه وه دمتوانرېت تېكه لېوونو نالوگړكړنى زانياريه كان له نيوان تاكو كومه له كان باش بكرت، يو هېنانمى دمر نجامى باشو په پوهنډى باش له نيوانياندا. په پوهنډيكرن كرداريكه روودانى تېكه لېوون به مهرج دادمېت، به هوى كارتېكروكانو ولامدانم وه نالوگړكړوكان له نيوان تاكه كان، نمممش ته وواو دمېت به ودرگرتنو به خشىنى نالوگړكړاوه. بويه پيوسته له سمر بهرپوهي كاري كاري كه ماناي راسته قېته كړدارى په پوهنډى باش بزانت كه:

بريتيه له كردارى ناردنو ودرگرتنى زانيارى ههستكړنو ناراسته كړنو رمنگدانموكاني له وځاى رهمه ندمكانى ناكاري په پوهنډى كه پارمېتى كېشانى نه خشمو ودرگرتنى برېار دمكاتو ناراسته كړنى هولو تېكوشان يو نامانجه كانمان.

* فوانمكاني كردارى په پوهنډيكرن:

- كه ناله كانى په پوهنډيكرن و هوكارماني.

- ممرجه كانى په پوهنډيكرن چالاك.
- بهرېهسته كانى په پوهنډى كړنى چالاك.

كه ناله كانى په پوهنډيكرن:

۱- نيرمر- (پيام، بوجون، ههسته ودرم كان، زانيارى راستيه كان، رېنمى- گوران يو نيشانه- هوكارى ناردن).

۲- ولامدانم وه- تېكه پېشتنى پيام، شيكرنم وه نيشانه- ودرگرو.

* په پوهنډييه كان كاتى جياجياى ههيه،

ليرمدا گرنگرينيان ياس دمكېن:
۱- په پوهنډى كړنه نزمه كان.
۲- په پوهنډى كړنه بهرزه كان.

* چمند مهرچك ههيه، دمېت بوونيان ههيهت له په پوهنډى كړنه بهرزه كاندا له وانه:

۱- باوهرپېه پېشتنى كارگيرى به گرنگى هم په پوهنډى كړنه و پېدانى هلى گونجاو به همرمانبهرمان يو بهرزه كړنه وى زانيارى گونجاو. هه له سمنگاندى هم زانياريانم و ودرگرتنى برپارى گونجاو.

۲- په پوهنډى كړنه ناسويه كانو ناوړو ودره وى فمرى و ناهرمى.

هوكارماني په پوهنډيكرن:
- دانېشته بهر ودرمديه كانو فېركردن.

- لېزنه بهر ودرمديه كان.
- راپورت.

- كويونو وى هوتابخانه كان.
- چاوپېكه ووتن.

ممرجه كانى په پوهنډيكرن نه كېتې:

- دنلېاوون له و په پوهنډييه كه نمنجامى دمېن به مېهستى جېه جېكرنى هم نامانجه كه له پېناويدا هم په پوهنډييه مان نمنجام واد.

- زانېنى ته وواو بهو زانيارى داتايانه كه پيوسته بگه پهرت به كه سانى تر.

- هه لېزاردى شتوازي په پوهنډيكرن گونجاو يو هر هه لويستېك.

- وردى تېكه پېشتنو روونى همو زانياريانم كه نيرراوه له لايمن نيرمروه، يو كه مكرنم وهى لېكندانم وهى هه له و خراب تېكه پېشتن يو مانا راستيه كه.

بهرېهسته كانى په پوهنډيكرن نه كېتې:

ليرمدا زور هوكار ههيه واېكردو وه په پوهنډيكرن نه كېتې بگورېت به بې ته وواوونى هم كرداره، كه نمانېش دوو هوكارن:

- بهرېهسته تاكېه كان.
- همو بهرېهستانم په پوهنډى به

ژينگى كار كړنه وه.

په كم: بهرېهسته تاكېه كان:
۱- زمان.

۲- نارمزو و مهلى تاك.

۳- تواناى تېكه پېشتن.

۴- بهرېه پېكخستن.

ه- بهرمانه هېنانى هوكارى په پوهنډيكرن گونجاو.

و- سېفته كه سېه كانى همرمانبهرو سروشتى كار.

ز- ترس.

دووم: همو په پوهنډييه په پوهنډى به ژينگى كار كړنه وه:

۱- كهسى كارگيرى بهرز.

۲- نه پوهنى سياسته تېكى روون يو په پوهنډيكرن.

۳- نه كېتې نه پوهنى سهركردايه تى.

كېشه كانى په پوهنډيكرن:

۱- كېشه هونريه كان كه په پوهنډى به موداى گواستنم وهى نيشانه كان به وردى.

۲- كېشه زمانه وناويه كان تاېهت به واتاكان (Semantic) كه په پوهنډى به هه لگرتى هم نيشانمانى ماناى باشيان ههيه.

دمتوانين بارو وځيكي گونجاو بهر خشيېن يو تېكه پېشتنى ته وواو؟ كېشه كانى تاېهت به ماناكان چارمه ردمكه ين؟

نممش دهمستېته سمر هم هوكارانه:

۱- لېكچوونى شارمى پېشتن له نيوان همدرو لايمنى په پوهنډى كاره كه.

۲- همو ناوتمدى كه همو په پوهنډييه تيدا كراوه.

۳- جياوازي نيوان راستى بوجوونم كان.

۴- پلى هه زمارى نيشانه بهرمانه رومكان.

۵- پلى نالوزى واتا بهرمانه رومكان. په پوهنډييه كان بهشتن جيا نايه وه

له سروشتى كار، هرجه نډ په پوهنډى كړنه كان راسته وځو بېن، همو زياتر نه كېتې دمېن.

بكهەم.... هتە. كە ئەو مەترسیدارترین كارە كە مەرووف ئەنجامی بدات، چونكە بەرپاستی تواناكانی مەرووف لەناو دەیاتو ڕیگری لە بەرکارهێنانی هیزی ناوەکی دەكات، بۆیە پێویستە بە هەرشێوازیك بێت ئەو ترساندنێ ناوەکییە بگۆڕێت بۆ وەرگرانی پۆزەتیف، كە بریتییه لە ناردنی پهیامی پۆزەتیف وەكو من كەسێکی بەهێزم، من دەتوانم لە بەرامبەر جەماوەردا قەسە بكەم. بەو شێوازە دەتوانیت پەڕە بە تواناكانت بدمیتو ئامانجەكانت بپێكێت.

ئێستا تەنیا گۆپیگرە، كاتێك پێویستە بریار لەسەر بابەتیك بدمیت، پێویستە لە ناخی دلتهووە بریابدمیتو بە ئامانجەو بەریت، پاشان بەردەوامییت لە كارەكەتدا، هەروەك (د.رۆبەرت سۆلەر) دەلێت: (دەتوانیت هەركاریك بكەیت تەنیا بپروات واییت دەتوانی ئەنجامی بدمیت، ئارمەزووی دروستکردنی هەر شتیك دەكەیت، دەتوانیت دروستی بكەیت، تەنیا بپروات هەبێت كە دەتوانیت دروستی بكەیت، دەتوانیت بە دەستی بپێنیت تەنیا بپروات هەبێت كە توانای بەدەستپێنەت هەیه، هەموو ئەمانە لە سەر بریاروڕەكانت وەستاو).

لە گۆتاییدا دەلێن: ئەو كەسانەهی تاكو ئێستا سەرگەووتوو نەبوون لە بریارهێناندا، تەنیا ئەو كارە ئەنجامدە، چونكە ئەو فەرمانی پێغەمبەری خۆشەویستمانە (سەلامی خودای لێبێت) دلنایابن كە سوودتان پێدەگەیهێنێت. یەكێك لە شەوكانی تەمەنت تەرخان بكە بۆ ئەو كارە، ئەمەشەو خەو لە خەیاڵدا ببەرە دەرەو، لە گۆتاییدا شەوكانە بپیركردنەوكانت قوولتر بكەرەو، بلی بۆچی من ناتوانم ئەو كارە ئەنجامبەم؟ ئایا بۆچی من ناتوانم هیزی بریاردان لە خودی خۆمدا دەستبەر بكەم؟ بەردەوامیە لە بپیركردنەوكانت تاكو سی بەشی شەو تێدەپەرێت، ئێنجا لە ناخی دلتهووە بپاڕێرەو دەستەكانت بەرزبەرەو بلی: ئەو پەروردگاری جیهانیان، پشتیان بە بۆ ئەنجامدانی ئەو كارە، لەو كاتەدا هەر شتیك لە ناختایە دەرپێنە...

بەلام گرتگرتین بابەت كە پێویستە بیرمان نەجێت، ئەوێهە كە كاتێك دەست بۆ ئاسمان بەرزەكەیتەو بۆ لای خودای پەروردگار، پێویستە باوەربت زۆر پتەو بێت كە پارێزەرەوكانتو نزاكانت هبۆول دمییت. دوا وەتم بە پراوە بژی، بە هیواوە بژی، بە ئامانجەو بەریت!

بریاردان لە ناخدايه

كانفییدو مارك فینس دەلێن: (ئێمە هەموومان یەكسانین كە خاوەنی ۱۸ ملیۆن خانەیی زێڕین، هەر ئەوێمان لەسەرە كە جۆن بەگاریان دەهێنن).

كەواتە دوا بپیركردنەو دروست پێویستە بریار بدمیت كە كارەكە جێبەجێ بكەیت، بەلام شێوازی بریاردان دەبێت لەسەر بنەمای باوەربەخۆبوون بێت، ڕەنگە زۆر كات تووشی ئەو گرتە بووبیت كە بریارت داوە كاریك ئەنجام بدمیت، بەلام كاتێك هەستت كردوو كە ئیرادەیی ئەنجامدانی ئەو كارەت نییه، بە دلناییهو ئەو هەستە بە پێی مەرووفەكان دەگۆڕێت، ڕەنگە هەندێكیان تەنیا سەرزارەكی بریار بدن، توانای خۆیان بەكارنەهێناوە، پان هیزی باوەربەخۆبوونیان نییه،... هتە، یاخود بریارەكە جێبەجێكردوو، بەلام توانای بەردەوام بوونت نییه لەسەر كارەكە، ئەوێش كێشەیهكێ ترە كە ئەمڕۆ ڕووی لە زۆریك لە مەرووفەكان كردوو، بەلام ئەو مانای ئەو نییه كە مەرووفەكان دەستەوستان بن، بەلكو دەبێت بەردەوام بین لە كۆششكردن.

بە برۆی من یەكێك لە هۆكارەكانی تر بۆ دروستبوونی ئەم كێشەیه كە ڕیگرە لە گەشتن بە ئامانجەكانت، ترساندنێ ناوەکییە كە بریتییه لە ناردنی پهیامی نێگەتیف بۆ بپیركردنەو ناوەكی، وەكو بە راستی من كەسێکی لاوازم، من كەسێکی شەرمەم، من ناتوانم لە بەرامبەر جەماوەردا قەسە

عبدالمناف عبدالعزیز

بریاردان لە مەرووفدا هەموو ئەو هۆكارو پائەنەرەن كە جۆنییهتی بپیركردنەو دیاری دەكاتو گەتوگۆو ڕەفتاری مەرووف سنوورداری دەكات، ئەوێش بریتییه لە بەرنامەپێژی خود، هەر ئەو بەرنامەپێژییە كەوا لە مەرووف دەكات كەسێکی ئەڕینی بێت، یاخود كەسێکی ئەڕینی بێت بۆ خۆیی و دوروبەری. لە زانستی بەرنامە پێژی زمانی دەماریدا، بۆ ئەو بابەتە بنەمایەكی زانستی هەیه دەلێت: (من بەرپرسم لە ژیری خۆم، كاتێك من بەرپرسم لە كردنەوكانەم)، كەواتە بپێگومان بپیركردنەوكانت لە ژێر ڕیگی خۆتدا، خۆت ئاراستە بپیركردنەوكانت دیاری دەكەیت، كەواتە بەم شێوازە دەتوانی ئەزموونی ژیاوت پێ بێت لە سەرگەوتنی لە یاد نەچوو، چونكە بپیركردنەوكانت جێبەجێ ڕەفتارەكانت دیاری دەكات كاتێك بپیركردنەو ڕاستو دروست بوو ئەو ڕەفتارەكانت دروست دەبێتو لە سنووری ناكارو شێوازی دروستی ژیاوت دەرناچێت.

شێوازی بپیركردنەو دروست لە ژیاوتی هەریەكێكان كاریكی ئەستەم نییه، كەوهرترین هۆكار كەوا لە مەرووف بكات، بریارەكانی ژیاوتی بۆ هەر بابەتیك بە دروستی بدات، تەنیا باوەربوونە بە توانای هیزی ناوەکی خودیو شێوازی دروستی بپیركردنەوكانت، چونكە مەرووفەكان لە شێووە بێكەتەیاندا وەك پەك لە لایەن خۆی كەردگارەو دروستكران، وەك هەردوو نووسەری بە ناویانگ جاك

حيكايه تيك

كه ههرگيز

كوتايي

نهيتم

دەگيرنەوه كە پاشايەك ھەبوو، زۆر ئارەزووی لە گوڭگرتن لە چیرۆكو بەسەرھات بوو، ھەر لەو كاتەوێ كە لە خەو ھەلەستا تا پێش نووستن، چیرۆك گيرنەوكان بە كۆمەڵ دەھاتن بۆ لای، بە پۆزو شەو، بەلام ھيچ چیرۆكێكی بە دل نەبوو، لەبەرئەوێ پێی وا بوو چیرۆكەكانیان كورتەو زوو تەواو دەبن. پۆزێكیان بانگەوازی پلاوكردەو كە ھەر كەس بتوانێت حيكايەتيكی بۆ گيرنەوھە كە كوتايي نہيتم، ئەو خەلاتيكي زۆر باشو گرانبەھاي دەكات.

بەلام بە مەرجێك كە بێ كوتايي بێت، ئەگەرنا ئەو بەندى دەكات. لەو پۆزە بە داوھ بەندىخانەكانى جەمەى دەھات لە خەلكى، چونكە كەس توانای نەبوو حيكايەتيك گيرنەوھە كە كوتايي نہيتم. بەلام پۆزێكیان منداليك ھات بۆ لای پاشاو خۆى بێ ناساندو وتى:

جەنابى پاشا من حيكايەتيك بۆ دەگيرنەوھە كە كوتايي نہيتم! پاشا لە وەلامدا وتى: ئەگەر راست كرد ئەو بړيكي زۆر زيرۆ خەلات دەدەم، بەلام ئەگەر وا نەبوو، ئەو وەكو ئەوانى ديكە دەچیتە بەندىخانە. مندالەكە وتى: دەزانم.

پاشان مندالەكە دەستى كرد بە كۆكینو چاوپرێ كرد ھەتا ھەموو بیدەنگ بوون ھيچ دەنگێك نەما، دەستگیر كرد بە گيرنەوھەى حيكايەتەكەى وتى: دەگيرنەوھە كە پاشايەك ھەبوو، زۆر دەوڵەمەند بوو، بەشێومەيەك كە توانای ژماردن سامانەكەى نەبوو، ساليك لە سالیكان بەروبووى بړنجى ھێندە زۆر بوو، لە پاش ئەوێ كە ھەموو عەمارەكانیان پړ كرد لە بړنج، ھيشتا بړيكي زۆر بړنج بەدەرمەو ماڤوو، ھەر بۆيە پاشا ھەرمانيدا كە عەمارتيكی

زۆر گەورە دروست بكەن! بە شێومەيەك كە بنمىچەكەى بگاتە نزىكى ھەرمەكان!! لە پاش دروستكردنى عەمارەكە، جوتيارمەكان بړنجەكانیان ھينا بۆ ئەم عەمارە زمبەلاحە، داوى ئەوێ پريان كرد دەرگاكانیان داخست.

بەلام شتيكی سەھير پوویدا، لە بنى عەمارەكەو كونيكي زۆر بچووکی لى بوو، مێرولەكان ھەر زۆر ئەم كۆنەيان دۆزيبەو، دەستیان كرد بە دەرکردنى بړنج، مێرولەى يەكەم ھاتو دىنكە بړنجيكي بړدو چووو دەرەو، مێرولەى دووھ ھاتو دىنكە بړنجيكي بړدو چووو دەرەو، مێرولەى درەو، مێرولەى ستيەم ھاتو دىنكە بړنجيكي بړدو چووو دەرەو، مێرولەى چوارەم ھاتو. . .

پاشا لە داوى ئەوێ كە ئارامى نەما وتى: پاشان چى؟

مندالەكە وتى: دەبێ چاوپرۆان بێت، ھەتا مێرولەكان ھەموو بړنجەكە دەبەن و ھيچ لە عەمارەكە ناميێت! پاشا ھاواری كرد: ئەمە كەى روودەدات؟ مندالەكە: نازانم، پەنگە پاش ساليك، دەسالى، يان ھەتا سەد سالى بخايەنيێت. پاشا ھاواری كرد: من پير بوومو ھەتا ئەو كات بە زیندويى ناميێم.

مندال: دان بەخۆتدا بگر، تۆ ئارەزووی ئەو دەكەيت كە گوێت لە چیرۆكێك بێت كە ھەر گيز كوتايي نہيتم. كەوابوو با بەردەوام بێن، لە پاش مێرولەى ستيەم ھى چوارەم ھاتو دىنكە بړنجيكي بړدو چووو دەرەو، مێرولەى پينجەم ھاتو دىنكە بړنجيكي بړدو چووو دەرەو، لە پړيكا پاشا تۆرە بوو وتى: پاشە تۆ گرومەكەت بۆدەو، خەلاتەكەت بەدەستھينا! سەرچاوە: حكايات قبل النوم

بە فيرۆنەدانى

ئاو

«بەجى بويست ئاو بەدەرۆ
بەدەرۆ»

- لە پيناو پاراستنى ئەم بەخششەى خۆى گەورە بۆ خۆمانو ئەوەكانى داوى نيمە، چونكە ئاو سەرچاوى ئاودەدانىو زيانە.

- بۆ دووركەوتنەو لە زيانەروى كەوا لە ھەموو ناينەكان بە نادروست دانراو؟ چۆن ئاو بياريزين؟

-لە كاتى خوشووشندا (يانىو) پړ ئاو مەكە، بەلكو (دوش) بەكاربەنە، ئەگەر بيوستيش بوو نيوى (يانىو)كە پړ بكە. -كاتيك لە خوشووشندا تەواو دەبێت، بەلەوكان بە باشى بگرەو.

-لە كاتى شووشندا دەرچاوى، يان ددان شووشندا، بەلەوكانى ناوگە بە گراووبى بەجى مەشە.

-لە كاتى شووشندا ددانەكان ئەگەر بەرداخى ئاو بەكاربەنەيت، ناوگە كەمتر سەرف دەبێت.

-ئەگەر زانیت بەلەوكانى تيكجوو، ئەوا مەلەو ناگادار بكەو تەكو چاكى بكەو.

-تەنھا ئەو پىرە ئاود بەكار بێنە كە بيوستتە بۆ خوارشەو، يان بۆ ئامادەكردنى شەربەت بىي زيانەروى.

-لە ئاودانى باخچەدا (ئاويزين) بەكاربەنە، لە جياتى (سۆندە)، چونكە ئاودەكە كەمتر بە فيرۆنەوات.

-شەقام بە ئاو مەشە. -ھيچ شتيك (با بچووكيش بێت) ھرى مەدە ئاو رووبارەكان.

-ئەگەر لە دەرەودا بىييت بۆريەك شكاومو ئاوى ئيدەجيت، ئەوا لايمنى بەيوشنيدار ناگادار بكەو.

سەرچاوە/ ساينى البدرە كۆم

بیکاری

بیکاری بۇ كۆمەلىك ھۆكار دەگەرنىتە، برىتىن لە:

۱- زۆربوونى ژمارەى دانىشتووان، بەشئومىك ولاتانى تازە يىگەبىشتو و لە پەنجا سالى رابردودا ژمارەيان دوو تا سى بىرانىر زىادى كىدو، بۇ نموونە لە پەنجا سالى رابردودا ولاتى مىسر سىبىرانىر زىادى كىدو، ژمارەىكى زۆرى ئەو رىزىمە تەمەنىان لە نىزىكى ۲۵ سالىدا، ئەمەش دەبىتە ھۆى زۆرى دەستى كارو خواستى كار. ۲- گواستىنەھى سىستەمى نابوورى بۇ نابوورى ئازادو دەستبەرداربوونى دەولەت لە دامەزىراندنى دەرچووانى كۆلىزو پەيمانگانان، يان دەرچوواندىيان بە ئاستىكى زانستى نىزم، كە لە تواناياندا نەبىت لەگەل گيانو پىداووستى سەردەمدا خۇبگونجىن.

جۆرەكانى بىكارى: جۆرەكانى بىكارى زۆر بە پىلى سىستەمى راميارى نابوورى گۆرانىان بەسەردا دىت، سەربارى ژىنگەو تىروانىنى مۇقەكان سەبارەت بە ژيانو جۆنىتى كاركردن، گرنگىرىيان برىتىن لە:

۱- **بىكارى بەركەوتە (بەرىكەكەوتن):** برىتىيە لە ھاتووچۆى بەردەوامى كرىكاران لە نىوان ناوچەو پىشە جياوازەكاندا لە ئەنجامى گۆرانكارى لە نابوورى نىشتىمانىدا درووست دەبىت، ئەمەش كاتىك پروودەدات كاركرەمانى ناوچەىك، ياخود ھەرىمىك كۆچ بىكەن بۇ ناوچەىك، ياخود ھەرىمىكى دىكە، يان ئافەرتى مالىھەو بەربارىدات مىدالەكانى بەجىيەتلىت، (بەتاىبەت پاش

كار ناكەن، وەك ھوتابىيان مەبەستىانە گەشە بە لىھاتووى خۇيان بەن.

- كەسانىكى خاوم دارايىو ساماننو تواناى كاركردىيان ھەيە، بەلام بە شوين كاردا ناگەرن.

- كەسانىكى كاركرەن بە داھاتىكى دىارىكارو، ھەمىشە بە دواى كارى باشتىردا دەگەرن.

بىكارى وەك دىاردەمەكى مىزووى: مىزووى بىكارى لەگەل مىزووى پىشەسازىدا دروست بوو، بىشتەر لە ناوچە گوندىشەكاندا بىكارى ھىچ واتايەكى نەبوو، سەرمەى بىكارىيەكى پروپۇشكارو، بىكارى وەك دىاردەمەكى كۆمەلەھەتى لە كاتى شۆرشى پىشەسازىدا لە سىيەكى كۆتايى چەرخى ھەزمەدەمدا لە بەرىتانىا دەرگەوت، دواتر لە ولاتانى ئەوروپا ئەمەركادا بلاو بوودو، شۆرشى پىشەسازى گۆرانىكى بەنەرتى بوو لە شىوازەكانى بەرھەمەنەندانو لەو مىزوومو سوپاى بىكار دەرگەوتن لە كۆمەلگادا.

كارىگەرى نامىر بەر لە ھەر چىنو توپزىك پىشەكارانو دەستىرەنگىيانو كرىكارانىك كە كارى مالانىيان رادەپەرانەد گرەتەو، ئەو كەسانە بە شىومەكى ھىتاشو لەسەرخۇ كارو شوپنى كارەكانىيان لە دەستدا، لە ژىر كارىگەرى دامەزراو بە تواناكاندا، بىسەرمچاوە مانەھەو بوون بە كرىكارى كارەكان، ياخود لە كۆتايىدا بوون بە بەشنىك لە سوپاى بىكاران.

ھۆكارەكانى بىكارى: ئامارەكانى ھىكومەت

واتاى بىكارى: بىكارى دىاردەمەكە كاتىك پروودەدات كە كەسەكان كارىان دەستىنەكەوت، بە شىومەكى سىروشتى بىكارى بە رىزى بىكارى دەستىشان دەكرىتو ناسىندراو بە ھىزى كارى ناكارا. **كەسى بىكار:** كەسىكە توانا ئارمىزوو كاركردى ھەيە، بەكرىيەكى باو، بەلام كارى دەستناكەوتو بە بىكار دىتە ئەزمار.

ھىزى كار: برىتىيە لە كاركرەرانو بىكاران، ئەوانەى ئارمىزوو تواناى كاركردىيان ھەيە بە كرىيەكى باو، بەلام كارىان دەستىان ناكەوت.

پىناسەى بىكارى: بىكار ئەو كەسەيە لە سەرووى تەمەنىكى دىارىكاروومەيە، تواناى كاركردى ھەيەو بە دواى كاردا دەگەرن، بەلام كارى دەستناكەوت.

لەم پىناسەيەو دەگەنە ئەم ئەنجامانە: كرىكارانى ناوچۇن لە دۇخىكى بىكارى راسەتەنەندانو بىھىوابوون ئەمەندە گەران بە شوپنكارداو ژمارەيان زۆرە بە تاىبەت لە خولى بىيازاپىدا.

- كەسانىكىن كارەكەن، بەلام لە كاتى سەرمەزىرىدا بە بىكار حسابىيان بۇ كراو، بە ھۆى ھۆكارىكى كاتىيەو بىكاربوون وەك نەخۇش.

- كەسانىكىن زىادە كارىكى ناچىگىر دەكەنو داھاتىكى نىزمىيان ھەيە لەسەر حسابى خۇيان كارەكەن، مىدالەن، پەكەوتەكان، بە سالاچووان، ئەوانەى خانەنشىن كراون.

- كەسانىكىن تواناى كاركردىيان ھەيەو

گەورەبوونىيان) بېتە دەرەو بۇ کارکردن، ھۆکارەكەشى ئەنجامى كەمى زانىيارى تەواوە لە لاھەن توپزەرەنەو دەربارەى کارو ھەلى کارکردن، يان بە ھۆى زۆرى ماوۋى لىكۆلەنەو دەربارەى کارو ھەلى کارکردن.

۲- بېكارى پەيكەرى: ئەم جۆرەى بېكارى تايەتە بە بەشىكى ديارىكارو، كورت دەيتەوە لەسەر كەرتىكى تايەتە بەرھەمەين، ياخود پەيشەسازى. لەوانەيە ئەم جۆرەى بېكارىيە لە ناوچەيەكى فراوانو جياوازى ھەرئەمى ولاتىكىدا بىلاو بېتەو، ئەم جۆرە لە بېكارى لە ئەنجامى گواستەنەو پەيكەرى نابوورى ولات، يان دۆزىنەو سەرچاوى سروشى تازە، ياخود بەگەرھىنانى ھۆكارى تازەو لىھاتووى بەرھەمەينان و جېگرتەوۋى شەمەكى نوپە لە برى شەمەكى كۆن.

۳- بېكارى وەرزى، يان خولى: ئەم جۆرەى بېكارى كاتىك دەردەكەوۋىت لە ئەنجامى وستانى كەرتى كرىكاران و نەبوونى خواستى گشتى لەسەر كار. سەرھەلەدانى بەم جۆرە پافە دەكرىت نەبوونى تواناى گشتى لەسەر كرىن، ياخود فرۇشتن، ئەمەش دەيتە ھۆى داشكاندەو لە نابوورىدا. بېكارى وەرزى بەراورد دەكرىت بە جياوازى ژمارەى پاستەقەينى كرىكاران و ژمارەى چاوموۋىنكرەو كرىكاران لە ناستى بەرھەمەيناندا.

۴- بېكارى ئارەزوومەندانەو بېكارى زۆرەملى: بېكارى ئارەزوو مەندانە ئەو جۆرە بېكارىيە كە كەسى كاركەر بە ئارەزووى خۆى واز لە كارەكەى دەھىت، بە ھۆى ھۆكارىكى ديارىكارو، ھەرچى بېكارى زۆرە ملىيە ئەو دۆخەيە كاركەرى تىادا ئاجاردەكرىت واز لە كارەكەى بەيت، دوور لە ويستو ئارەزووى خۆى، لە كاتىكىدا كە توانا ئارەزووى كارکردنى ھەيە بە كرىيەكى باو.

۵- بېكارى روپۇشكرەو: ئەم جۆرەى بېكارى كاتىك دەردەكەوۋىت، ژمارەى كاركەران زۆرتەبىت لە ژمارەى سروشى، بە واتايەكى دېكە ئەو ژمارە زىادەى كرىكاران ھىچ شتىك بەرھەمەينىن جىگەى ديار بېتە ئەگەر ئەو ژمارەيە لە شوپنى كارکردن دەرېنېرىن قەبارەى بەرھەمەينان كەم ناكات.

۶- بېكارى سروشى: بېكارى سروشى ھەردوو جۆرى بېكارى بەرھەمەكەوتەو بېكارى پەيكەرى لە خۆ دەكرىت لە ناستى تەواوۋى كاركەراندا، لەم دۆخەدا ژمارەى ھەلى كار بەكسانە بە ژمارەى خواستى كار، بەلام بېكاران لە جۆرى بەرھەمەكەوتەو پەيكەرىدا پىويستيان بە ماوۋىيەك ھەيە تا ھەلى كارکردن يان بۇ دەرەخسىت. كاتىك

نابوورى نىشتىمانى دامەزراندنى گشتى لە خۆ ناكرىت ئەو كات ژمارەى بېكارى باو زۆرتە دەيتە لە ژمارەى سروشى، بەلام كاتىك نابوورى نىشتىمانى لە دۆخى بوژانەودا بېت ئەو كات دۆخەكە پېچەوانە دەيت.

كارىگەرپەيكەنى بېكارى: بېكارى كۆمەلىك كارىگەرى نەرىنى لەسەر تاكى بېكارو كۆمەلىك دروست دەكات، بەم شىوۋەيە:

۱- دواكەوتن لە پېكەومنانى خىزاندا كە كۆمەلىك روپەرووى كىشەيەكى توندتر دەكاتەو، ئەمەش كارىگەرپەيكەى خراب لەسەر ئاكارى تاك دروست دەكات، كە بەشىوۋەكى ترسانك ھەستى پىدەكرىت لە بىلاو بوونەوۋى جۆرە شىوۋى (زواجى عرفى)، كە لە ولاتنى كەندادا باو، كە جۆرىكە لە داوۋىن پېسى، چونكە ھىچ پەيوەندىيەكى بە ناينو بەرپرسىيارىتىو پېكەومنانى مالو خىزانەو نىيە، سەرەراى جۆرە شىوۋى لە باربەردى مىندالو...

۲- لە ئەنجامەكەى بېكارى، پەنا بەردنى زۆرىك كەسانى بېكارە بۇ بەكارھىنانى ماددە ھۆشەرمەكان، يان ھۆكارەكانى سەرگەرمەكان، لە زۆركاتدا پارەى پىويستيان نابىت بۇ دابىنكرەنى ئارەزوومەندانى، ئاچار پەنا بۇ جەندىن كارى ھەلە دەين بۇ دابىنكرەنى ھەزو ئارەزوومەكانيان.

۳- ئەم ھەستى پەراوۋىزخستىو تىكشكاندە، لەسەر كۆمەلىك دەولەت دەكەوۋىت، كە پرىك لە گەنجانى ناوۋمىد والىدەكات لە لاھەن ھەندىك دامەزراوو رېكخراوكانەو، بەكاربەيتىرىن دۇ بە رۇتەو دەولەت، ئەو دامەزراوو رېكخراوانە لە ھەلى دروستكرەنى پەرچەكرەدا دەين، لاى ئەو گەنجانە لە پىگەى وروژاندنى ھەستو سۆزىانەو.

۴- لە ئەنجامەكەى بېكارى، بېركرەنەوۋى زۆرىك لاوانە لە كۆچكرەن بە دواى نان و ژياندا، بېتەوۋى بزانىت لە ئەنجامى ئەم كۆچەوۋە جى چاوموۋانى دەكات؟ لە كۆتايىدا ھەندىكىان دەين بە نىچىرى دەلالەكانى كۆچ پېكەرانى ناياساى.

چارەسەرى بېكارى: دوو تېروانىن ھەيە بۇ چارەسەرى بېكارى، يەكەمىيان پزگاربوون لە بېكارى بە پىويست دەزانىت كە بېروبوۋچوونى نابوورىناسانى سەرمايەدارى ھەلقوۋاۋى جىھانگىرىيە بەم شىوۋەيە:

۱- كەمكرەنەوۋى تېچوونى كار، واتا كەمكرەنەوۋى كرى بە شىوۋەيەك تېچوونى بەرھەمەينان كەمكرىتەوۋى بەرھەمەينان بەشىوۋەك بەرزبىكرىتەوۋى تواناى كىبەركىو

بەدەستەينانى قازانجى ھەيت.

۲- گۆرانكارى لەمەرچەكانى بازارى كارداو كەمكرەنەوۋى باجو پانتايى كۆمەلەيەتىو ھەرموۋوكرەنەوۋى بېكارىو كەمكرەنەوۋى كاتزىمەكانى كارکردن (گونجانەن لە كرىو كاتزىمى كارکردن). ھەرچى بۆچوونى دووۋە دەرچوون لە كىشەى بېكارى بە پىويست دەزانىت بەم شىوۋەيە:

۱- پىويستە دەولەت دەست وەربىداتە كىشە نابوورىيەكانەو بە مەبەستى دەستبەسەرگرتنى پشپوى نابوورىو ھاوسەنگ راگرتنى كۆمەلەيەتى.

بەلام چارەسەرى بەرپەرتى كىشەى بېكارى، پىويستى بە دووبارە بىناىتانەوۋى پەيكەرى نابوورىيە لەسەر بەنەماى خاوندارىتى كۆمەلە بۇ ھۆكارەكانى بەرھەمەينان و دابىنكرەنى پىداويستىيە سەرەكەيەكانى مەرفەكان، دوور لە چوارچىوۋى سەرمايەدارى، واتا بىناىتانى كۆمەلەگەيەك كە سەرگەوتن و خۆشگوزەرانى بۇ كۆمەلەيەكى كەم بېت لەسەر حسابى شكىستو زۆرەكەوتنى زۆرىنەيەك كە لە توانايدا نەبىت ژيانىكى سەرەستانە بۇ خۆيىو خانەوادەكى دابىنېكات.

۲- رەھىنان و نامادەكرەنى لىكۆلەرەوان لە بوارە جياوازەكانى كاردا، ەك دارتاشىو ئاستەگەرىو راوە ماسى... پىرۇزە نىشتەمانىيە گرىگەكان، تا دواتر لە توانادا ھەيت لە دامەزراوۋە تايەتەو گشتىيەكاندا وەربىگىرىن و كاربەن، بەلام ھەرچى رەگەزى ئافەرتانە پىويستە رەھىنانىيان بېكرىت لەو رېكخراوانەى تايەتەن بە ئافەرتاندا، تا لە توانادا بېت خىزانىكى بەرھەمەين بېكەيتىرىتەو ھەموو مالىك پېشەى ئافەرتانى تىادا بېت، ەك بەرگىروپىو پىرۇزەى بچووك كە ماىەى پەزامەندى ئافەرتانن تا ئەو كاتەى شوو دەكات، يان ەك مامۇستا، بۆلىس، نووسەر... ەتد، دەستبەكار دەيت.

۲- پىويستە لەسەر دەولەت بە شوپن بازارى ناوۋو جىھانىدا بگەرت، بە مەبەستى بازارىكارىو ساغكرەنەوۋى ئەو بەرھەمەمانەى گەنجان و خىزانە بەرھەمەينەكان بەرھەمەى دەھىن.

۲- پىويستە لەسەر دەولەت لە داھاتى ولات بېرىكى كەم پارە دابىنېكات بۇ مىندالانى كۆرپەو گەنجانى بېكار، كە ئەو رېژمە ياساى نۆۋەتەوۋىو ئىسلامى بە شايانى ئەو گروپانەى دەزان، لە كۆتايىدا ھۆكۈمەت لە توانايدا دەيت دەستبەسەر خالە نەرىنيەكانى بېكارىدا بگرت.

بەرھوپېشېردىنى كارگېرى و بەرھانگارىيەكانى جىھانگىرى

جىھانگىرىسى لە دەسالى رابىردودا مشىتو مېرىكى زۇرى نايەمە، چونكە ئاسۆيەكانى جارى رۈون ئەبۇوئەمەدو جىاوازييەك لە نىوان جەمىك جىيەجىكىردن ئەكرابو لە مەيدانى كارداو رەھمەندى سىياسى رۇشنىيىرى جىھانگىرىسى بەشىۋەمەكى نەرىنى وەرگىرا بو، كە واى لە ھەندى ۋلات كرديو سووربوون لەسەر رۇشنىيىرى سەرۋەرى يان بە ھۇشيارىو بە ناگايىمە رەھتار لەگەل جىھانگىرىدا بىكەن، بەم شىۋەمە، پىناسەكانى جەمىكى جىھانگىرىسى جىاوازيوونو لەوانەش؛ (ۋىبۇونى جىھانى بەرتەسكى كار كە لە رابىردوۋو بابوۋو، بازارىكانى ناوخۇيى ھۆكەمران بوون تىايدا، ئەمەش بە كارىگەرى پەيۋەندىيە خىراو سىستەمەكانى گواستەۋەكە واى لىھاتەۋە بازارىكى جىھانى بە تەنھا تىايدا بەرجەستەيتى. ياخود (نەبوونى سىنۋورو بەرەبەست لەبەردەم بازارگىنى لە نىوان ئەتەۋەكان لە ئەنجامى گواستەۋەكە ۋەبەرھىنانو گواستەۋەكە بەرھەمەكانو خزمەتگۈزارىيەكانو جەۋجۋالى خاۋەن تۈانوا لىھاتەۋىيىو عەقەلەجىاۋەكانو ھىزەمكارەرمەكانى تر كە كارى كىرەتە سەر بەرۋەمەندىيە بە پەكداچۈۋەكان لە نىوان ئىشۋو كارو كۆمەلگەكاندا).

پىناسەفەمكى نۆپە دىكەش ھەيە، ئەۋىش؛ (فەلسەفەمكى نۆپە پىۋىستى بە تەمكىكى ھەزى ھۈنەرىو رەھتارى ھەيە، بە پەلەمكى بەرزى گىشكىرى تەۋاۋاكارى كەۋا پىۋىست دەكات ۋلاتانو دامەزراۋە كۆمپانىا گەۋەمەكان، بە پەكەۋە گۇرانتارى لە پەيامو ئامانچو سىتراتىۋو پلانى كارەمەندىيە بىكەن، تاۋەكو بىتۈن رەكابەرىتى بىكەن سەرگەۋەن بەدەست بەيىن).

سەرگەۋەننى پىۋەزى خاۋەن بازەنى پەكەم ئاسان بىكات، يان كۆسەيى بۇ دروست بىكاتو شىكىستى پى بىيىت، ھەروەھا لەگەل بازەنى سىتەمەش دوۋجارى پىكەدەن دىيىت كە ھەر دوۋ ۋىنگە ناوخۇيىو دەرۋە دەرگىتەۋە بە ھەمۋو قورسايىو قشارو ھەلەكانىيەۋە تا...

بىگەۋەن باش بەرپەۋەردىنى پەيۋەندى لەگەل ھەردوۋ بازەنى دوۋەم سىتەمە ھەلى سەرگەۋەن بۇ بازەنى پەكەم دەرگىتەيتى، دواتر سەرگەۋەننى پىۋەزى بەرھوپېشېردىنى كارگىرى دىتەۋەدى خىراپ بەرپەۋەردىنى پەيۋەندى لەگەل ئەم دوۋبازەنە كۆسەي تەگەردو لەمەپەر دىيىتە كايەۋە، بەلگە بە تەۋاۋى شىكىست دىيىت، -جىھانگىرىسى لە بازەنى سىتەمە خۇى ھەشەرداۋە، ئەمەش دىارەمەكە خۇى سەپاندوۋە بەسەر ھەمۋو ۋلاتانى جىھان، ۋەكو ۋەيەمەك كە ناكىرت دەرپازىت لە مامەلەكەن لەگەلىدا بە ھەمۋو ئەۋ چاكىو خرابىيەنى لە خۇى گىرۋە، ناپىت كارىگەرى ئەم دىارەمەكە ھەرامۇش بىكىت، چونكە بىلۋىۋەتەۋەم زىادىۋونى ۋمارى كۆمپانىا ئىۋدەۋەتەيتە ھەرمەگەزەمەكانو لەقەكانىيەن لەسەر جەم ۋلاتانى جىھان ئەم راسىتە دوۋبات دەكاتەۋە، ھەروەھا ھەپەرى فرۇشنىيان ھەۋانترىۋوۋو بازارگىنى ۋمارى كارەمەندىيان پىرىۋە بەجۋرىك گەبىشتەۋە پەلەمەكى ئەۋتۇ كۆمپانىامەزەمەكان ۋمارى كارەمەندىيان لە بەرھەمى گىشتى نىشتمەنى زۇرىك لە ۋلاتان زىاتىرۋە، ھەروەھا قازانچى سالانەمەن بەشىۋەمەك زىادى كىرەۋە كە بەسەر ئەۋ بازارگىيە مەزەنى ۋلاتانىك كەۋتەۋە كە خاۋەننى بازارگىيەمكى گەۋەمە پىرەزانچەن لەسەر ئاستى جىھان. دەستەۋەزى

بەرھوپېشېردىنى كارگىرى و
بەرھانگارىيەكانى (جىھانگىرىسى ۋىنگە دەرۋە)، رەگى پەيمانگى بالۇ بەرھوپېشېردىنى كارگىرى (م. د. مەمەد مەرى) پىۋەزى بەرھوپېشېردىنى كارگىرى لەسەر مامەلەكەندىنى جۈۋان لەگەل سى بازەنە، بەشىۋەمەكى رىكۋىنك دەۋەستىت، بازەنى پەكەم بىرىتىن لە دەستە پىۋەزەكە كە پىۋىستە بە شىۋەمەكى تەندىرۋەست ھەلپىزىردىنۋ لە بۈۋەمەكانى زانستىو پىشەپىر رەھتارى ئامادەكرابىن. بازەنى دوۋەم بىرىتەيە لەۋ دەزگايە تىمەكە كارى تىدا دەكات، بە ھەمۋو ناۋەرۋىكىيەۋە لە رۇشنىيىرى تاپەت بە خۇى بۈنىدى پىكەستىرۋ گروپەمىۋەمەكانو كۆمەلىك ياساۋ رىكۋ شۈيۋو شىۋازى سەرگىرەپەتتى كارگىرى. ئەم بازەنە ۋەكو قوتىيەكى رەش ۋاپە كە تىايداسەر جەم پىكەتەكانى دامەزراۋەكە بە مىكانىزىمىكى تاپەت بە خۇى چارەسەردەكرىت، بازەنى سىتەمەش ئەۋ ۋىنگەيە لە دەۋرۋەدەپە ئىنچا لەسەر ئاستى نىشتمەنى بىت كە سىستى سىياسىو ئابۋورى ھىزەردىن كۆمەلەيتىو ياسادانانو تەكەنەلۋىۋاۋ دانىشتۋانى ۋىنگەمى نۆپەراپەتتى دەكات، يان لەسەر ئاستى دەرۋە كە پىكەۋەتنامەكانو تۈانوا رەكابەرىتىو شۈيۋو جۈگرافىو پىكەۋە تۈانوا كىشكىردىن شى تر نۆپەراپەتتى دەكات، ئەم سى بازەنە لەگەل پەكتىرى كارلىك دەكەن لە كاتى جىيەجىكىردىنى ھەر پىۋەزىيەكى بەرھوپېشېردىن، چا ھەرجەند ۋەزە تۈانوا تىمى كار لە بازەنى پەكەم بەرپەزىت، ئەۋا لەگەل سىۋەمەكانى بازەنى دوۋەم دوۋجارى پىكەدەن دەپىت، كە دامەزراۋەكان دەگىرەۋەمە رەنگە

مرۇف و توانا

مەوداكانى بىر كىرىمى..

دېھقان خەلپە

قۇناغىكى زۆر ئاسانتر دەپت. لەبەرئەۋە قۇناغە بىر تەپتىيەگە يان گە باۋرېۋونە بە بوۋنى خواۋ ئەۋانەى لە تواناى بېنىنى ئېمەدا نىن بېرېۋە، ئەمەش ئەۋە دەگەپەنەيت گە بىناغەۋ بىنچىنەى تواناكانيان دارشتوۋە، بەلام ئەۋان بىناغەيان نىيەۋ بەكسەر دەستيان بە دروستىكرىنى دىۋارەگە كىردوۋە گە لە ھەر كاتو ساتىكىدا بېت ئەگىرى پوۋخانو داپمانى لە ناكاۋى بەسەرياندا ھەپە.

رەنگە لېرىدا بېرسارىكى تر بېتە پېشەۋە، ئەۋىش ئەۋىيە گە ئەۋان رېيازى خۇبايان بىن ئەگەپشتوۋە، ئېتر چۇن چۇنى بەۋ شىۋىيە بېريارىيان بە سەردا بىدەين؟ بەلام خۇداى بالادەستو دروستىكارى بوۋنەۋەر، خۇى بە داناپى خۇى لە كاتى دروستىكرى مرۇفدا حسابى بۇ ئەۋانەش كىردوۋە، ئەۋىش بەۋى سىروشتو ھەقىقەتەنەى ۋا دروستىكرىۋە گە ئەگەر لە ئاۋ رېيازو بانگەۋازمەكەشى ئەۋىن لىتى دوۋرىن ئەۋىش دىروۋنى مرۇف ھەمىشە بە دۋى دۋىنەۋى ھەق ھەقىقەتەدا ۋىلە، مرۇف لە ھەر شۋىنەىكى دوۋرە دەستى ئەم دۋىيەدا غەرىزى گەران بە دۋى رىستىرىنۋو گۈنچاۋىرىن بەرنامەدا كە لەگەل سىروشتى خۇى بىسازىت بىن بەخىراۋە، نىدى ھېۋلۇكرىن، يان ئەكرىنى ئەۋ ھەقىقەتە، خىراۋتە دەست خۇى سىرپەشكە كامىيان ھەلەمېزىرېت، ئاۋا خۇى لەۋ ئەركانە دەۋىتتەۋەۋە نايەۋىت بېچىتە زېريارىيەۋە، پان بېياكانەۋە بە تامەرزىيەۋە بە شۋىنى دەكەۋىتو تا كۇتابى رېگەكە بەردەۋام دەپت.

ئىنچا لېرىدا كورتى مەۋداى بىر كىرىمەۋى رۇۋناۋاپەيەكان لەۋدا زەھىتر دەپتەۋە كە ھەموۋ ئەۋ رېكۋىلىكى سىستەمە رېكخراۋى لە دۋىيادا بەجاۋى خۇيان دەپىنن تەنەنت دروستىكرىنى خۇشيان دەخەنە پال ناۋىكى ۋەھمى گومان لىكرىۋو بىن گىيەۋە، ئەۋىش (سىروشتە)، باشە ئەى سىروشت دروستىكرىۋى كىيە؟ باشە ئەمە خۇ خەلەتەندىن تەسكىۋ كەموۋگۈرى نىيە لە ئەۋىل بىر كىرىمەۋىدا؟ زانىستو داهىيەنەىكى گە خاۋەنەكەى گومراۋ سەرتلىشۋاۋ بىكات سۋدى چىيە؟ لە كاتىكىدا ھەموۋ بىر كىرىمەۋەكانىيان لە سىنورى چاۋ

فېرى كراۋن لە لايەن بەرۋەردىگارىيەۋە، ھەر ۋەكو راسىتىيەكانى زانىستى سەردەم دەپسەلمىنىتو دەرىدەخات كە ھەر لە بچۈكرىن داهىيەنەكانىيەۋە تا گەۋەرتىرىن لە زىندەۋەرە بچۈكۋو جۇراۋجۇرەكانى دىكەى سەرىۋى زەۋىيەۋە ۋەرگىرتوۋە، ھەرۋەك دروستىكرىنى پېشى كەشتىيەكان لە شىۋە ئەندازى سەرى دۇلفىندا بۇ ئاسانۋ خىرايى لە رېكرىنىندا، يان دروستىكرىنى فرۇكە لە شىۋە قەۋەرى بالەنەكاندا، يان دروستىكرىنى جەندىن كەرسەتى بەھىزۋو گۈللەنەبىر لە لاساى كىرىمەۋى پېكەتەكانى تەنەنى جالچالۇكە، كە جەندىن جۇرۋو بە شىۋىيەكى ئەندازىسى زۆر رېكخراۋ ھەلەمىستىت بە دروستىكرىنى، بە رادەمەك زاناکان سەريان لەۋ ھەموۋ ۋەردەكارىيەنى تىيادا بەكارى دەپتەيت سورماۋە؟ ئەى ئاۋا كى فېرى گىيەۋەرىكى بچۈكۋى ۋەكو جالچالۇكەى كىرد، ۋەھا ماددەمەك دروست بىكات لە پېنۋا دىزىمدان بە زىيە؟ كە ئىستە ئەۋ پېكەتەمە لە دروستىكرىنى ھەپىش بەستەۋە سەلامەتى ئاۋ ئۆتۈمېلىدا بەكار دەپتەيتو جەندىن پىداۋىستى تر كە لېرىدا بوۋرى باسكىرىنىيەن نىيە.

بە ھەر حال مەبەستەمان لەۋە نىيە لە نىرخى كارى داهىيانو داهىيانەكارى كەم بىكەپەۋە، بەلگۈ ھەر كىرەك لە خىزمەتى مرۇفەتەيدا بەكار بېرىت نىرخۋ بەھى خۇى ھەپە، بەلام لېرىدا مەبەستەمان لەۋىيە كە جىۋاۋىيەك بىكەن لە ئىۋان تواناى بىر كىرىمەۋە لەگەل مەۋداى بىر كىرىمەۋەدا، ئەۋان ئەۋەپەرى تواناى بىر كىرىمەۋەيان بەكارەيتەۋە ھىزو توانايان ۋەگەپخستوۋە، بەلام مەۋداى بىر كىرىمەۋەكانىيان سىنوردارو تەسكەۋ لە جۋارچىۋە سىنورى بېنىندا دەپتەيتەۋە لەۋە زىياتر بىر ناكات، بەلام مرۇفەى لاي ئىمە، يان بىلەن، مرۇفەى خاۋەن رېيازو ياساى خۇاى مەۋداى بىر كىرىمەۋەكانى فرۋانەۋ دەچىتە ئەۋىۋو سىنورى بېنىنەۋە بۇ جىيەنەى دەرۋەى ماددەۋ ماددەگەرى مىل دەپت، ئىدى ئەۋ كات بەھىز كىرىمەۋە بەكارەيتەنەى تواناى بىر كىرىمەۋە داهىيان لە جۋارچىۋە سىنورى بېنىندا بۇ ئەم

لاى ھەموۋان ئاشىكرىيە بىر كىرىمەۋە تاكە تايەتمەندى جىاكرىمەۋەى مرۇفە لە دروستىكرىۋەكانى تىرى سەرى پوۋى زەۋى، بە ھىۋەۋە رېزو كىرامەتو شىكۋو گەۋەرى پېتەخىراۋە.

رەنگە زۆرەك لە ئىۋە تا ئىستە جەندىن چار ئەۋ پىرسىيە بە مېشكىتەندا ھاتىت، كە ئاۋا خۇلەندىنى تواناۋ لىيەتۋىيەكانى بىر كىرىمەۋەى مرۇف لە پەك ئاستەپە؟ لە ۋەلامدا دەلەين، بەل، بە شىۋىيەكى گشتىۋ لە بىرەتەدا لە پەك ئاستەدا دروستىكرىۋە، بەلام ئەۋەى دىگۈرېت جۋىيەتەى بەكارەيتانۋو شىۋەۋو ئاستى پەرىپەندىيەتەى، بەلگۈ رادەۋ ئاستى بەكارەيتانۋى ئەۋ تواناىيەى پېيان بەخىراۋە لە دەست مرۇفەكان خۇيانداپە..

رەنگە بىلەيت ۋانەپە، چۈنكە مرۇفە لاي ئىمە لە داهىيانو زانىستەكانى سەردەمەدا، زۆر لە ئاستىكى نىزمە لە ئاستى ۋلاتانى پېشكەۋتوۋ، بە تايەت رۇۋناۋادان، لە ۋەلامدا دەلەين، بەل، لە ۋلاتى ئىمەدا داهىيەنە كەم، چۈنكە ھەۋل نادەنۋو ئاۋانەۋىت داهىيەنە بىن، يان بوۋرو رېگە خۇشكەرو زىنگەى لەباريان ئەۋىۋە بۇ داهىيان لە ھەموۋ بوۋرەكان، خۇ مرۇفەى رۇۋناۋاۋى بە داهىيەنەى لە داپەك ئەۋىۋو، ئەۋانەش لە ئەنجامى تېرامانۋو بەكارەيتانۋى ئەۋ جەستەمەى پېتە بەخىراۋە، رەخساندىنى ھەلى لەبارو گۈنچاۋ بۇ داهىيان، گەپتەۋتە ئەۋ ئاستەى كە تىيەداپە.

بەلگۈ ئەگەر بەرۋەردىكى راسىتەقەنە لە ئىۋان ئىمەۋ ئەۋاندا بىكەن، ئەۋا مرۇفەكانى لاي ئىمە بە تواناترو بە ماناۋەكى تر بىر كاملىترو ئاقتىرو زىرەكتىر، چۈن؟ ئەۋان ھەموۋ داهىيانۋو پېشكەۋتەكانىيان لە ژىر ناۋىكىدا كۈدەكەنەۋە كە ئەۋىش (زانىستى سەردەم)، ئەى ئەم زانىستە لە كۈتۈۋە ۋەرگىرا؟ ئاۋا لە قەزىمەكى دەرۋەى ئەم گەردوۋنەدا بىريان كىرەتەۋە داهىيەنەكانىيان پېشان داۋە؟ بېگومان نەخىر، ئەۋان بىرۋەكۋو داهىيەنەكانىيان كە لوتبەرزى كىردوۋو شىۋانازى پېۋە دىگەن، ھەر لەۋ تەكىلىۋو ھونەرمانەۋە ۋەرگىرتوۋە كە زىندەۋەرە بچۈكەكانى سەرى زەۋى لە شىۋازو بەرۋەمىردىنى زىيانان بەكارىان ھىناۋە، دەپكە

دەرەخشان بەھادىر

باۋەرپېيىبونو

دۇنيايى

ھىوادار بوون

باۋەرپېيىبون: Confidence

خەلىكى ئاۋايىك بېريانىدا بۇ بارىنى باران پىكەمە بېرىنەمە نوپۇز بارانە بىكەن، ئەمە پۇۋىزى كە تەۋاۋى خەلىكەكە لە شۇنى دىيارىكراۋدا بۇ نوپۇز بارانە كۆيۈنەمە، تەمنا كۆپىكى مىرد مىندال بە چەترەمە ھاتىبو، ئەمە واتە باۋەرپېيىبون.

دۇنيايى: Certainty

دەتوانىن دۇنيايى بە ھەستى مىندالىكى ساۋاي بېچىنىن، كە كاتىك لە ئامىزى دەگرىن لە پېر بۇ سەرەۋى ھەلدەدەين، ئەمە پېدەكەنەيت، دەزانەيت بۇچى؟ لەبەرئەۋى دۇنيايە كە كەسىك دەيگىرتەۋە، ئەمە واتە بېرۋاپىكىردنو دۇنيايى.

ھىوادارىبون: Hope

ئېمە ھەمەو شەۋىك لە سەر جېگە رادەكشىين دەخەۋىن، بېنەۋى دۇنيابىن كە پۇۋى دواتر بە ئاگا دېنەۋە. بەلام ھەمىشە بۇسەيىنى خۇمان بەرنامە ھىوامان ھەيە، ئەمەش واتە ھىوا. كەۋاتە با بە باۋەرپېيىبونو دۇنيايى ھىواۋە بىزىن!

ئەمە نموۋنەيى ۋاھىناۋە، دەقتەرمەكەش لە نموۋنەيى ئەمە سىروۋستەيى كە دروۋستىكراۋە ئەۋان بە بىن ئاگايىكى زۇرەۋە بە دروۋستىكى دەزانىن.

ئىدى ئەگەر ئەمە ئەقلى گەۋەدى ئەمە پۇۋناۋايىانە بېت، بە چ ھەقلىق ناۋى زاناۋ بېرەمەندىيان لى بىنەين؟ ديارە مرۋى زاناۋ خاۋەن ئەقلى، مەۋداي بېرگىردەۋە، بە تەمنا لە تېپرامان لە ئاسمان زەۋى، گومانى لە بوۋنى خودا نامىنەيت، بە روۋنى لە بوۋنى زاتىكى بالادەست بەسەر ئەمە دۇنيابەدا دەدەيت.

ئىرەۋە دەگەينە ئەمە دەرنەنجامەيى كە شىكۋادارى گەۋەيى مرۋى لە بەرگىرىكردنو وتىنى خەقو راستىيەكاندا دەردەكەۋەيت، لەۋەدا دەردەكەۋەيت كە بىن ترسو سىگىردەۋە راستىيەكان بىرگىنەيتو بەرگىريان لى بىكات، ئەمەيە ھىماۋ سىمولى مرۋىيەتتەيە بە مانا راستەقەينەۋە گەۋەمەيى. ئىدى دانانى بېۋەمىرىكى دىكەي جىۋا بەدەر لەمە بۇ گەۋەيى مرۋى خۇ خەلىتەندەۋە چەۋاشەكەردنى تاسەر ئىسقامنى خودەۋە پىشكەردە لە راستى، مرۋىك ئەگەر خاۋەن ھەمەۋ لېۋاتوۋىيەك بوۋ، بەلام ۋەكو توۋتى، گەۋەۋە كاربەدەستەكەي ھەرجى ۋە، ئەمەيىش دوۋبەزى بىكاتەۋە ترس لە بەرۋەندەيىكەنى پى لە وتنو دەرخستىن بەرگىرىكردن لە راستىيەكانى لى بىگىرتى بەۋ ناسانىيە بەرچاۋى خۇ لىل ۋە ۋىل تارىك بىكاتو بە دەستى خۇ خۇ لە چاۋى خۇ بىكات، خۇ لە پىزى مرۋىيەتتەيى ھىناۋەتە خاۋەۋەۋە ھەمەۋ مافىك بۇ پىزىلىگىردنى لەدەست دەدات. ئەمە ۋەك جۇن بەرچاۋى خۇ لىل كىردوۋە، ئاۋاش دەيەۋەيت دەۋرۋەبەرەكەي لە ئاست ئەۋەدا لىل بىن بېر تارىك بىن، ئەخىر مرۋى شىكۋادار بە ناسانى خۇ بەدەستەۋە نىساداتو چۆك بۇ ھاورگەۋە ھاۋاشانەكانى خىۋى نادات، مرۋى ئەۋە كاتە مرۋى كە تەمنا تەسلىمى خۇاى خۇلقىنەۋە بەرنامەكەي بىت، نەك دىلى دەستى ئەمە ئەۋە، ئېمە خاۋەنى بەرنامەيەكەين كە تاسەر ئىسقام جىۋى شانازىيە، ئەۋە ھەر خۇمانىن كەمتەرخەمىن لە بەرەستى بە رېكۆپىكى پەپرەۋەكەردنى پىيازەكەمان دواترىش زۇر ئەزانانە ئۇبالى شىكستو كەمۇكۆپىيەكانمان دەخىرتە ئەستۋى ئەۋە، ۋەك بىۋەۋەيەك بۇ لە كەداركەردنى، ئېمە دەبىت دەست بە پىيازەكەمانەۋە بىگرىن، نەك كىلتورى پۇۋناۋا ھەرچىيەكى بىن وتىن، بىن ئەمەلاۋا بە ملىكەجىيەۋە قىۋى بىكەين، دەبىت بۇيان بىسەلمەينىن كە نرغۇ بەرۋى شىكۋادارى مرۋى لى ئېمەيەۋە ئەۋە ئېۋەن كە پىگاگەمان ھەلە كىردوۋە ھەتا ئىسقام خۇربانى دەستى كىشەۋ نازارەكانى پىگا ھەلەكەتەن، ئەۋە ئېمەيىن دەبىت ئەۋان بانگەشتى سىرۋە خۇانى پاكۇمان بىكەين، نەك ئەۋان بە روۋەشكى بىرەۋەداروۋ ناۋەۋەكىكى ۋىرانەۋە بەنخەلمەينىن.

(بىنەين) تىنەپەرەيت، ئەمە لايەنە مەمەۋى مرۋىيەتتەيەكەي تر جى لېۋات؟ لەم بارەۋە مامۇستاكى ناۋادار (سەمەيدى نورسى) لە نموۋنەيەكى جۋانو ئاشىكرادا جۋى بېرگىردەۋە ئەمە مرۋىيەمان بۇ روۋن دەكەتەۋە تىپادا دەلەيت، جارىك مرۋىكى زۇر ئەزان كە لەمەۋە پىش ھىچ لايەنەكى شارستانەيتى نەدەيىۋە، لە دەشتىكى جۇلدا دەجىتە ناۋ كۆشكىكى جۋانەۋە، كە بېۋەپەرى جۋانەكارى رازىۋەۋە تازەترىن ئامىرى ھۇۋ پىداۋىستى تىپا ئامادە كرابوۋ، كە دەجىتە ناۋىۋە بە ۋەدى سەرنجى دەداتو تەماشى نەخىشۋ نىگارو ۋەدەكارى جۋانەكارى ئەۋە كۆشكە دەكات، بەلام ئەزانى كەم ئەقلىيەكەي ۋاى لىكرد كە بىل، پەكەك لەم شتە جۋانەۋە ئەمە كۆشكە، كۆشكەكەي دروۋستىكراۋە! چۈنكە لەم بىبابان دەۋرۋەبەرەدا ھىچ كەسىك ديار نىيە كە ئەۋە بىگەيىنەيت دەستى بۇ بىناتانان رازانەۋە ئەمە كۆشكە دىۋى كىردەيت، ئىتر بۇ دۋىنەۋە بىناتەۋە ئەمە كۆشكە دەستىكرد بە گەران پىشكىن لە نىۋان ئەۋە شتەۋە كە لەناۋ كۆشكەكەدا بوۋن، چاۋى بە ناۋاياندا گىپا تاشىك بىۋەزىتەۋە كە دروۋستىكردنو رازانەۋە داپىنەكردنى ئەۋە كەرسەتەۋە لە تۋانادا بېت، بەلام ھەرچەندەش دىنا نەدەيە بوۋ، كەچى ھەرچىيەكى دەيىنى نەدەۋەۋە ئەقلىيەۋە كە ئەۋە شتە بەدەيىنەۋە كۆشكەكە بىت، پاش ماۋەيەك لە گەران پىشكىن دەقتەرىكى دۋىيەۋە كە نەخىشە بىناتانان پىرستى ناۋەۋەۋە ياساكانى بەپىۋەردنى ئەۋە كۆشكە تىا نوسراۋەۋە، ھەرچەندە ئەۋە دەقتەۋە لە راستىدا ۋەكو ھەمەۋ ئەۋە شتەۋە تىپادا نوسراۋە بىناتانان رازانەۋە ئەۋە كۆشكە لەباردا نىيە، چۈنكە ئە دەستى ھەيە تا كارى پى بىكاتو ئە چاۋىشى ھەيە تا پى بىيەيت، ھەرچەندە ئەمە ھالى ئەۋە دەقتەۋە، كەچى لەگەل ئەۋەشدا ئەمە كاپرايە دلى جۋەۋە سەر ئەۋە دەقتەۋە لى ۋاۋوۋ كە لە ھەمەۋ شتەكانى ناۋ كۆشكە گۈنچاۋترە بۇ ئەۋە مەبەستە، چۈنكە نەخىشە بىناۋ كەرسەۋە ناۋەۋەۋە كۆشكەكەي تىپاۋە زىاتر لەتەكيا گۈنچاۋە، لەبەرئەۋە ناچار بىۋەۋە بىل، تەمنا ئەمە دەقتەۋە كە ئەمە كۆشكە بىناتانان رېكۆپىكى كىردوۋە رازانەۋەۋە تىيەۋە شتەكانى ناۋىشى رېكۆپىك كىردوۋە، ئىتر بەم ۋە بىن ماناۋ دۋر لە ۋىرەنەۋە، شەرىعەيت بە بۇچۈۋەكەي خۇ دەدات، ديارە مەبەستى لەمە كاپرايە، ئەۋە مرۋى بىن پىيازەنە كە ھەمەۋ دروۋستىكراۋە ئەمە بىۋەۋە بە ھەمەۋ رېكۆپىكىيەۋە دەدەنە پال ناۋى سىروشتو كۆشكەكەش لە نموۋنە ئەمە كۆشكە گەۋەيە كىردوۋەۋە دېنەۋە، كە ئاشىكرابە رېكۆپىكتىر جۋانترە پىر لە ۋەدەكارى تىرەۋە جىگەي بەرۋەرد كىردن لە نىۋاندا نىيە، بەلام بۇ زىاتر بەرچاۋ روۋنى تىگەيشتى خۇيەنەر

ھەموو كەس ئەركى خۇي ھەيە

نوسىنى: C.J.Foster
و: ئيمان ناصح

كردمۇ. لەم كاتانەى تەمەنىدا وازى لە
بىرگىردنە ۋەكەنى سەردەمى گەنجى خۇي
ھىنا بوو.

ھەمىشە كەسكىكى مەندو
ئىشكەر، بەيانى تا ئىۋارە تەنھا ھەۋلى
چارەسەرگىردى نەخۇشى دەدا، تەننەت
نەو نەخۇشانەش كە بى ھىوا بىۋوون
تاكە چارەسەريان تەنھا مردن بوو، ھەموو
كات ھەۋلى پزگارگىردى ژيانى دەدان،
بىۋو دەتۈرىكى مەندو ۋە ناسو دىلۋو
بە ئەمەك بۇ نەخۇشەگان.

پۇژىك لە پووداۋىكى ھاتوۋچۇدا كورە
تاقانەكەى بوۋكەكەى گىيانى لە دەست
دا، ئەۋەى كە تەنھا بە سەلامەتى دەرچو
كورەزاكەى دىكتۇر مارلىن بوو، كورەزاكەى
كە بەيى باۋكو دايەك مەپەۋە، چوۋە لاي
دىكتۇر ئەۋەش ئىدى لەم كاتەۋە ھەموو
ژيانى خۇي تەرەخان كرىبوو بۇ كورەزا
تاقانەكەى.

لەم كاتەدا كە مەلەكە پۇژانى تەمەنى
۱۰ سالى بەرپە دەكرد، بەيانىيەك چوۋە
لاى باپىرىكى پىي گوت: كە ئازارپىكى زۇر
ملو سىنگو ھاجو بالەكانى داگرتوۋا!

سەرەتا دىكتۇر مارلىن بىرى دەكردەۋە
كە كورەزاكەى توۋشى نەخۇشى شەلەل
بوۋىت، بەلام دۋاى پىشكىن بۇ دەرەكەت

لە كاتىكىدا ھەناسەدانى مەلەكە لاۋاز
بوو، دىكتۇر مارلىن ھەستا بە دانانى
ھەناسە دەستكرد بۇ مەلەكە!

لەم كاتەدا كە خەرىكى يارمەتىدىنى
مەلەكە بوو، بىرىك بە مېشكى دا
ھاتوۋچۇ دەكرد: ئەم مەلەكە بۇ دەپىت
بىزى؟ لە تەۋاۋى ژيانىدا بە كەمەندەمى
دەپىتەۋە، مەلەكانى تەرگەتەى پى
دەكەن، بۇچى دەپىت يارمەتى بەرپەت تا
بىزى؟ دەتۋانى لە ژيانىدا سوۋد بە كى
بەپەنىت؟

سەرەپاى ھەموو ئەم بىرگىردنەۋەنى
كە بەمېشكىدا ھاتوۋچۇيان دەكرد، دىكتۇر
مارلىن يارمەتى مەلەكەى دا، بۇنەۋەى
گرفتە تەندورستىيەكەى چارەسەر بىكات،
ھەر كە مەلەكە دەستىكرد بە ھەناسەدانى
ناساى، خۇي خىرا جانناكەى ھەلگرتو
مەلەكەى بەجىپەنىت.

لە پىگادا بىرى دەكردەۋە بە خۇي
دەگوت: نازانم بۇچى ئەم مەلەم پزگار
كرد، خىزانەكەى ھەزار بوو، زۇرىش
ھەمبالغ بوون، باشە دەپىت لە ژيانىدا ج
كارپىكى پىپىكرىت؟

چەند سال تىپەپەى كرد، دىكتۇر مارلىن
بەرەۋ شارپىكى تەرۋشتو لەۋى دەرمانخانەۋ
شۋىتىكى تاپەتەى بە پىشكىن نەخۇش

دىكتۇر مارلىن ھەر لە سالەكانى
زانكۇيەۋە پەككىك بوو لەۋانەى ھەمىشە
ۋا بىرى دەكردەۋە كە ئەۋ كەسانەى
نەخۇشى ھەمىشەۋ چارەسەر نەكراۋيان
ھەيە، پان كەمەندەمەن لە ژيانىدا
دەپە ئەركو قورساىى بەسەر خۇيانو
خىزانەكانىانەۋە!

ھەر كات كە لەگەل ھاورپىكانىدا قەمپان
دەربارەى نەۋ بابەتە دەكرد، پىداگرى
لەسەر بىرۋەكەكەى خۇي دەكردو دەپۋىست
بىرى خۇي بەسەپىنىت بەسەر كەسانى
چوۋادەۋرىداۋ ھەنەتەيان پى بىكات.

كاتىك ھاورپىكانى لىيان دەپرسى: باشە
ئەركى ئىمە چاۋدىرىكردو ئاگاداربوۋنى
كەمەندەمانو شەلو ناپىناكان نىيە؟

ۋەلامى دەداپەۋە دەپگوت: نەخىر،
ئەركى ئىمە چارەسەرى نەخۇشەگانە، گەر
نەخۇشەك چارەسەرى نەپىت، دەتۋانىن
چى بۇ بىكەن؟

شەۋىك دىكتۇر مارلىن پىسى كەۋتە
گەرەككىكى ھەزارنشىن، تا يارمەتى
ئافرىتىكى پەنابەرى نەلمانى بەدات كە
كاتى مەلبوۋنى بوو!

ئافرىتەكە دەپەم مەللى تازە لە
دايىبوۋى كەمەندەم بوو، ھاجىكى لەۋى
دىكەيانى كورتەر بوو!

با لە کاتى گېشەدا بىر بکەينەوه!

خەندە عوسمان

رەحمەت بەزەبى چۈن ناگادارو جاودىرى
مىندالە لە ناو سىكى دايگىدا، يان ئەو
مىندالەى كە هېشتا نازانېت وشەى
بايە ماناي جىيە، يان ئەو كەسانەى
كە لە ژيانىدا كەسانىكى نازىرو
خوشەويستيان كۈچى دوايى كىرەوود.
يان ئەوانەى پەكئى لە ئەندامەكانى
جەستەيان لە دەست داودەو جەندەن
كىشەو گىرەتى تىر كە بوودتە ھۆى
خەمەو خەمەت، نايا ئەوان بىتويست
دەكات بوووستىن واز لە ژيان بھىن؟

بىگومان نەخىر، چۈنكە نەكەر
نەوانىش بوووستىن ژيان ھەر بەردەوامە،
مەرج نىيە ھەموو رۆزەكانى تەمەنت

بە ناخۇش بىرەن نەگەت خۇش

بەردەوامە ھەر دىتو لە دەركات دەمات،
چۈنكە تۆ بەرەرسىارى ئەو رۆزانەيت

كەواتە با لە كاتى ناخۇشىو

گىرەگىرەتدا زەردەخەنەو پىكەنەين

لەسەر لىوانەن نەتۇرەت، ھەر جەندە

كىشەكان گەورەين، چۈنكە بە خەمەو

خەمەت خوارەن ھىچ لە كىشەكە

ناگۇرەت، جگە لەوودى كە كىشەكە

لەسەر خوت گەورەترو فۇرستىر

دەكەيت، خىواي گەورە دەفەرمەيت،

(ومن يتق الله يجعل له مخرجاً).

كەواتە ھەرىكەتەكانت بىرەو پىكەنە،

بىشت بە خودا بىيەستەو كىشەكانت لەلا

ناسان دەيتو لادەجەيت

لە گەرمەى تۆرمەىو پەستىدا، لە
ھۆلەى رۆو ھىندا، ۋاھەست دەكەيت
كە جەفى دىيەت ھەر كىشە لە
دەركاى مالى تۆ دەمات، ۋادەزانىت
دىيا بە سەر تۆدا رۆوخواو، شاخەكانى
خەمەو خەمەت بىس تۆ ھەلگەرتوود،
ۋاھەست دەكەيت كە ھىچ ھىواپەكت
نەماو بۆ ژيان تەنباو تەنبا ھەر تۆى
خەمبار، دۇستو دوزەن ناناسى، ۋا
دەزانىت خىواي گەورە بەلاو نەھامەتى
ھەر بۆ تۆ ناردوود، بىرەبىرەكەى
خەپت بۆ دىت

بەلام يەك چەكە رەووستە با
بىكەو بىر بکەينەو، تۆ ھەر ئەو
مەرفە نەبوويت كە بەرگەى زۆر
كىشەى لەمەخەرت گرت؟

بەرگەى ھەموو نازارەكانت گرت

بىرت بىت كە خىواي گەورە مەو تۆو

ھەموومان تاقى دەكەتەو، تا ھىرى

ۋانەپەكى ژيانەن بىكات، نەويش

نارامگرتە، ئەو كىشەى كە لە ژيان

دەيتە رەمان ھەموويان ەك ۋانەپەك

ۋان، بىنەوودى بىويست بە ماموستا

بكات، لە رەگەپەو بەزەمەوئەكانى ژيان

فەردەبىن، ھىرى نارامگرتى زىاتىر،

ھەست بە كەسانى بەرامبەرەو كىشەو

گرفتەكانىان دەكەين، با لە كاتى كىشەو

تۆرمەبووماندا بىر لەو بەكەينەو كە

بەروەردەكارى بالادەستەو مەھەمان بە

كە تووشى نەخۇشەيەكى زۆر دەگەن
بوو، كە ئىلتىھابى ئىسكەكان بوو!

دەكتۇر مارلىن لە ھەموو ئەو سالاھ
دوورو دەرژانەى كە دەكتۇرى كەردبوو
ھىچ نەخۇشەيەكى بەو شىوئەيە بەرچا
نەكەوتبوو، سەرەپاى ئەووش لە كىتەپە
بەزىكىيەكاندا زانىارىيەكى تەواو پىتويست
نەدرا بوو لەسەر ئەو جۆرە نەخۇشەيە.

لە كۆتايىدا دەركەوت ئەنجامى ئەم
نەخۇشەيە ئىفلىج بوونە، بەلام ھىچ
كام لە پەسپۆرە لىتەتو بەناوبانگەكان
نەپاندەزانى كە ناخۆ چارەسەرى ئەم
نەخۇشەيە جىيە!

رۆژىك دەكتۇر مارلىن لە پەكەك لە
گۆفەرەكاندا ناوى دەكتۇرىكى خۆپەندەو
دەكتۇر (پ.ژ.مىللەر) كە دانىشتووى شارىكى
بچووك بوو، ئەو دەكتۇرە سەرەكەوتنى لە
چارەسەرەردى زۆرىك لە ھاوشىوئە ئەو
نەخۇشەيەدا ھىنا بوو.

دەكتۇر مارلىن كۆرەزەكەى بىر بۆ ئەو
نەخۇشەخانە تاپەتەى كە دەكتۇر مىللەر
تاپەت بە چارەسەرى نەخۇشە ئىفلىجى
كەردبووئەو، دەكتۇر مىللەر ەك زۆرىك
لەو نەخۇشەخانەى كە لەوئە دەبىنران بە
شەلى رەى دەكرد، كاتىك دەكتۇر مارلىن
سەيرى قاچەكانى دەكرد..

دەكتۇر مىللەر وتى: لە ساپەى
كەمەندەمىيەكەمەو دەتوانم بە ئاسانى
لە نەخۇشەكانم تىبگەم، تەنانەت ئەو
مەنلانەش كە پەم دەلەين: "شەل" ھىچ
بىتاقەتەو بىزارو توورە نابم!

ئەم ناوەى كە پەم دەلەين شەل، لە ناو
پاستەقەنەكەى خۆم كە "پادىوس" زىاتىر
پەم خۆشە، خىزانەكەم ئەو ناوئەيان لى
ناوم بە يادگارى ئەو دەكتۇرە گەنجەى كە
لە كاتى لە دايەك بوونەدا يارمەتى داووم
رەزگارى كەردوم!

دەكتۇر پادىوس مارلىن تووشى شۆك
بوو، بىرى لە قەسەكانى ئەو شەوئەى
دەكردەو كە لەسالاھەكانى خۆپەندەكارىدا
چۈن يارمەتى مەنالىكى دا كە بە ئاشكرا
دەپار بوو كە ئەو مەنالا شەل دەردەجەيت!

«ئەم مەنالا لە ژياندا سوودى بۆ كى
دەبەيت؟» بەلەى بۆ خۆى بوو، ھەر ئەو
دەكتۇرەى كە ژيانى رەزگار كەردبوو!

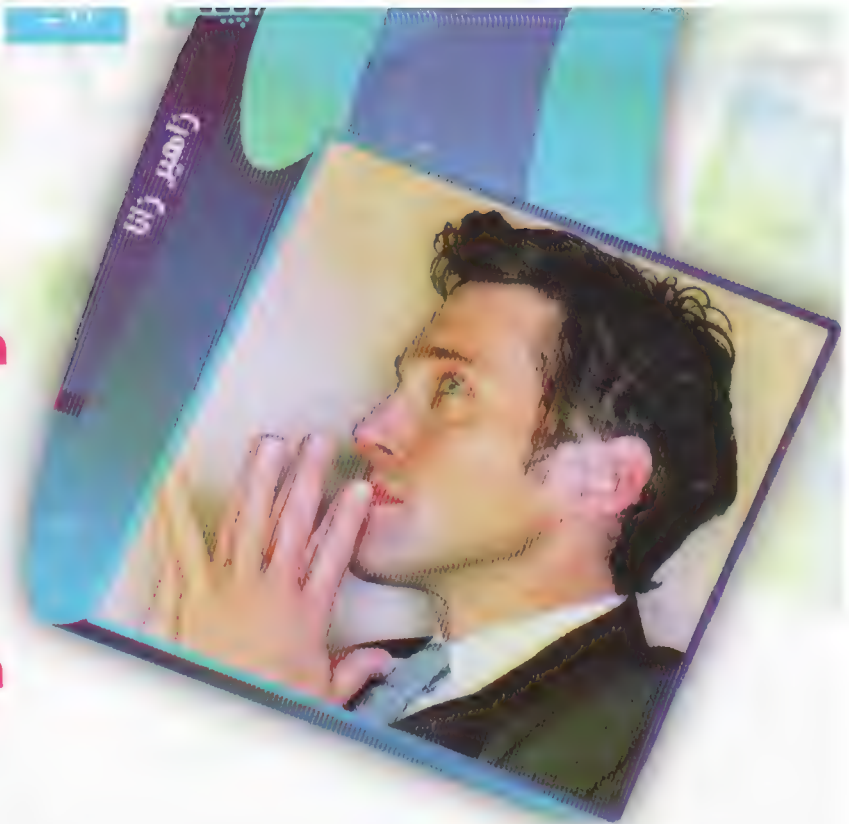
دەكتۇر پادىوس مارلىن دەستى مىللەرى
گەرتو داواى لىكرد كە يارمەتى نەوئەكەى
بەدات، تا بىتوانەت دووبارە بىروات!

پاشان وتى: كەمەندەنام بوون زۆر باشتە
لە بىرەكەندەو كەم ئەزەموونىيەكانى مەن.

گەشپىنى

گشتىنى

خوارىيەكانى، گەشپىنە بەۋەى نازەھەتىۋ ناخۇشىۋ سەختىت دېتە رى، چونكە ئەۋە بۇ ئەۋمىيە ئەزمۇۋون خۇراگىرىت پىئى بېەخشىت، ئەۋە وانەمەۋ خالى ھىزە، ھەرۋەك چۇن ئاسىنگەرەك كاتىك بىيەۋىت لە پارچە ئاسنىك شتىك، يان كەرەستەپەك دروستىكات، ئەۋا دەمىكاتە ناۋ كورەى ئاگرەكمەۋە تا سور دەمىتەۋە، پاشان دەرپەدەھىننىتۋ پىاي دەمكىشىت بۇنەۋەى ئەۋ شىۋمىيە ۋەرىگىرىت كەخۋازراۋو بەسۋودو پىۋىستەۋ نرڭو بەھاشى بەرز دەمىتەۋە، يان نانەۋا بۇ دروستىكرىنى نان ھەۋىرەكە دەمىللىتۋ خىرى دەمكاتەۋەۋ دەمىكاتە گونكۋ پاشان پانى دەمكاتەۋەۋ دەمىكاتە تەنۋەرەكمەۋە تابىرژىت، ئەۋ كاتە پىيى دەلئىن: نانۋ دەجىتە سەر سىفرەۋ خۋان، بەشىكى زۇرى ئەۋ گىرەتەنەى دېنە رېگەمان بەم شىۋمىيەۋ دۋاجار خىرىكىيان تىداپە. كەۋاتە گەشپىنۋ گشتىنە!

گرىنگە كەسايەتتەكى پشۋودرىژۋو گەشپىن بۇ خۇمان دروستىكەمىنۋ گشتىن بىنۋ بە تەنھا ھەلۋىستىك بىرپار نەدەمىنۋ لە ھەمۋو گۈشە نىگاكانەۋە بۇ بابەتەكان بىروانىنۋ تەنھا ھالەتۋ ھەلۋىستەكتىك نەكەپنە پىۋمۋ، بەلگۋ ھەمۋو شتىك بە ھىندەى خۇىۋ لە كاتۋ ساتى خۇيدا بىپىنۋ بە پىۋمۋرى خۇى بىپىۋىن، ھەمىشە بە گەشپىنەۋ بۇ داھاتۋو بىروانىنۋ ھىۋامان ۋابىت سەپەمان

تىگەمىن ژيان تابۇلەمكى ھەمە رەنگەۋ بۇ نەخشانلىنىشى پىۋىستە ھەمۋو رەنگەكان بەكاربىت ھەر لەسەرەكتەۋىنۋ شكىستۋ لەشساغىۋ نەخۇشىۋ گىرانۋ پىكەنۋىنۋ گەنجىۋ پىرىۋ ...ھتد.

نەم فرە رەھەندىۋ ھەمەچەشەپەى دونىايە كە ھاۋسەنگى دروست دەكاتۋ تامۋ رەنگۋ بۇنى ژيان نۆى دەكاتەۋەۋ پەرەى تازەمان پى ھەلدەماتەۋەۋ چاۋىلەكى چاۋمان دەگۈرپىتۋ ۋامانلىدەكات چارىكىترو جۇرىكىتەرىش چىژ لەم دىارپە مەزنى پەرومردگار ۋەرىگىرىنۋ نرڭى ئەۋ ھەمۋو بەخشە بىزانىن كە پىمان دراۋە. ھەرۋەك چۇن رېگەمەنىش وانەۋ ئامۇژگارىن، ھەرچى گىرىكانىشە كرىنەۋەمىيان چىژ بەخشەۋ تەنھا لە دۋاى كرىنەۋەمىيانە كە نەپنىيەكەمان بۇ ئاشكرا دەكاتۋ نەرىنى بوۋنى ئەۋ گىرىيەمان بۇ دەرەكەۋىت كە بە نەرىنى لىمان دەرۋانى.

ژيان رېگەپەكى دۋورودرىژە، ئەستەمەۋ ناگونجىت پىچاۋپىچىۋ ھەۋرازۋ نشتىۋى تىدا نەبىت، كە ئەمەش خۇى سىفەتتىكى جۋانى ژيانەۋ ئەگەر رېگەپەكى رېك بىت، ئەۋ كاتە ئىمەى شۇفىر كەمتر چىژ لە دىمەنى دەرۋى رېگاگە ۋەردەگىرىنۋ رېگاگەش كورت دەپىتەۋەۋ زوۋ دەپىتەۋەۋ، بۇپە گەشپىنەۋ بە بوۋنى ھەۋرازۋ نشتىۋىۋ گشتىنەۋ بەۋەى كە رېكىۋ تەختى رېگاگە زۇر كەمترە لە ئاستەنگۋ

تىروانىنۋ تىگەپىشتىنى ئىمە بۇ ھەر بابەتۋ بارودۇخۋو پروۋداۋىك، رۇلى سەرەكى دەمىننىت لەسەر چۇننىيەتى مامەلەى ئىمە لەگەل ئەۋ بارودۇخە، ھەرۋەھا كارىگەرىشى ھەپە لەسەر ھەلۋىستەۋو كاردانەۋەۋ رەقتارۋ كەسايەتەمان.

بۇ ژيانىكى تەندىروست تىگەپىشتىنى دروستۋ رېكۋ پىكۋ ۋاقىۋىۋ گەشپىنەۋ پىۋىستە بۇنەۋەى دۇستانە لەگەل ژيانۋ لەگەل پروۋداۋەكاندا رى بىكەپنۋ لەۋ رېگەپەشەۋە بە ئومىدۋو خۇشىيەۋەۋ بۇ باقى ژيان بىروانىنۋو رۋداۋو بەرىبەستۋ ئاستەنگەكان ۋەك خۇيان بىپىنۋو بىتۋانىن لەسەر پىرەۋى بەرەۋىپىشچۋونۋو گەشەسەنن بەردەۋامىپىنۋو خۇمان بەدۋوربىگىرىن لە رەشپىنۋو كورتىپىنۋو كەمىپىنۋو خرابىپىنۋ.

چونكە ھەر يەكە لەم جۇرە بىپىنەۋە نەخۇشىيەكى كۈشندەۋ بەلەپەكى ئالەبارن، ئەگەر رۋوبەرۋوى مۇۋ بىنەۋە، ئىمەش لەم نۋوسىنەدا دەمانەۋىت چۇننىتى ژيانكرىن لەگەل پروۋداۋو پىشەتەكان رۋون بىكەپنەۋەۋ بەرىبەستەكان تىپەرىنۋىنۋو گىرىكان بىكەپنەۋەۋ، بۇنەۋەى لەۋ رېگەپەۋە ئاسۋەدترۋ سەرەكتەۋەتەر بىژىن.

گەشپىنۋ بە ماناى ئەۋەى كە بە نەرىنەۋەۋ لە شتەكان بىروانىن، تەنەت بە رېگرو ئاستەنگەكانىشەۋەۋ، گشتىپىنىش فراۋان بىنىۋ فرە بىپىنەۋ، ۋاتە دەمىت لەۋە

رېپرەۋى

دووربوون

لە شكست

لە ئەمىرۇمان باشترو خۇشتىر بېت، ۋەك
پېغەمبەر (درودى خۇاى لەسەرېت)
دەقمەرمۇت: (تفانلوا بالخير تجدوه).
مرۇفى مەزن نابېت لە ھىچ كاتىكىدا
مۆمى ھىۋاى بىكۆزىتەۋە، تەننەت لە ناو
دلى سەختىيەكانىشدا دلىيايە كە تەنگو
چەلەمەكان لادەچنو خۇرى رۇزىكى نوئ
ھەلەت!

تۇش ھەمىشە بە گەشېنىيەۋە
بەردەۋامبەۋە ئەگەر لە ھەزار دەرگاتداۋ
نەكرامبەۋە، بە ئاسانۋ بە ئاساى ھەنگاۋ
بۇ ھەزارو يەكەم بىنو بزانە نىسبى تۇ
بۇ چوونە ژوورۋە رەنگە لەم دەرگاپەۋە
بېت، ۋەك وتراۋە، (رەنگە لەم كۆمەلە
كلىلەى بەدەستەۋە، كۇتا كلىل دەرگا
داخراۋەكە بىكەتەۋە).

ھەرگىز لەم كەسانە نەبېت لە
پروانىيەن بۇ پەرداخ، نىۋە بەتالەكەى
دەبىننو لە تەمەشاكردى گولكى رازاۋە
بۇنخۇش باسى دېكى ژىر گولەكەت بۇ
دەكەن، تۇ نىۋەى پېرو نىۋە بەتالەكەى
پەرداخەكە بېبىنەۋە لە كاتى دەستېردن
بۇگولدا دېكەكەشى فەرامۇش مەكە،
بەمەش گەشېنىۋە گەشېنىۋە! نەۋاكە
دەلېت: پەرزىنى باخى گول، بە دېك
دەكرىت، كەۋاتە دېكىش سودو كەلكى
خۇى ھەيەۋە بېۋوون بېنىنى نىگەرەنۋە
بىزارنىتو خۇتىشى لى دەپارېزىت.

گەشېنىۋە گەشېنىبە بەرامبەر ژيان،
ھەلەى ھاۋرېئىيەكت نىشانەى ھەلەى
ھاۋرېئىيەتى نىيە، جىابوونەۋەى دوو ھاۋسەر،
نابېتە بەلگەى ھەلەبۋونى ھاۋسەرگىرى،
زەرەكردىنى بازارگانىك، ناكاتە ئەۋەى
كەسانى تر ۋاز لە بازارگانىكردىن بېئىن،
ئەگەر ھۇكارىكت بېنى بۇ نىگەرەنۋە
دەلەنگىۋە ۋازەتەن، ھەمۋە ئەۋە ھۇكارەنە
بېبىنە بۇ خۇشەختىۋە شادمانىۋە بەردەۋامى،
ۋەك چارلى چاپلن دەلېت: (كاتىك ژيان ۱۰۰
بەلگە نىشانەدەت بۇ گرېان، مە ھەزار
بەلگە دەخەمەروو بۇ پېكەنن)، لە كاتىكىدا
ۋەستان لە ترافىك دەپەۋىت بىزارم بىكەت،
مە سوپاسى خاۋدەكەم كە نۇتۇمبېلەم ھەيە،
بۇيە لە ترافىك ۋەستام، كاتىك جەستەم
نازارى ھەيە، سوپاسى خاۋدەكەم كە ئەمە
نىشانەى ئەۋەىيە كە ھەستە دەمارەكانەم
كارەكەن)، بەم شىۋەى ژيان تامو بۇنىكى
خۇشتىرى ھەيەۋە تەۋاۋ لەزەت بەخشو
خۇشى ھەنەرە.

بەسەرھاتى يوسىف پېغەمبەر (سەلامى
خۇاى لىبېت) دىكرىت، كاتىك خەۋ
دەبىنىتو دەرۋات راپۇز بە باۋكى دەكات،
سەرسامى داتان ناكرىت؟ رەنگە بلېن
ۋەھا ھەلەسۋەكتىك پىۋىستى بەسەرسامى
نىيە، چۈنكە ھەمۋان راپۇزەكەن، دۇى
بۇچوونەكانتەن نىم، بەلام ھاۋكات لەگەل
ئەۋەى كە راپۇزكردىن كارىكى ئاساىيە،
زۇرىش گرەنگە، بەلام مەرجى سەرەكەۋتىنى
كارەكانتەن لەۋەدەيە كە ۋەك يوسىف
پېغەمبەر راپۇزكردىن بېت بە رەفتارى
سەرەكى لە ژيانى تايەتەتەنۋە لە سەرەكى
تەمەنتەن، خۇتەنۋە مەنەلەكان راپېئىن
لەسەر راپۇزكردىن بە دەۋرۋەر.

لەمەرنەۋە گرەنگە بۇ دەۋرۋوون لە
روۋبەرۋوونەۋەى ھەرشىكەتەك نىۋە بۇ
كارە تايەتەۋە گەشېنىكەتەن راپۇزبەكەن،
بە تايەت بۇ مەسەلە چارەنوسازەكان،
بۇيە كەسانىكى مەتەنەپىكرەۋى نىزىكى
خۇتەن دەستىشەن بىكەن، بۇنەۋەى كە
لە بىرپارەندە پارەتەدەرىكى چاكتەن بىن،
چۈنكە گەلېنار كىشەكان ھەندە سەختو
نارەختەن بۇتەن، كە خۇتەن بە تەنە تۋانەى
روۋبەرۋوونەۋەى مەتەن نىيە، ۋەك ئەۋەى كە
بەتەنەۋىت دەست بە كارىكى تازە بىكەنۋە
زۇرىش دوۋەل بىن، يان ئەۋەى بەتەنەۋىت
ھاۋسەرى ژيانەن دەستىشەن بىكەن، بۇيە
دوۋبەرە نىۋە پىۋىستەن بە كەسانىكى
نەزىكە كە رەتەنەپەتەن بىكەن، لەمەرنەۋە
دىكرىت لە يوسىف پېغەمبەرۋە فېرېن كە
چۇن راپۇزبەكەن، بزانە كە راپۇزكردىن بە
دەۋرۋەر جەندە لەسەرەكەۋتەنەكانتەن،
رۇلى گرەنگ دەگىرن. لەۋەش گرەنگىر
ئەۋەى كە ئەۋە كەسە كىيە كە تۇ راپۇزى
پېدەكەيت؟

لە دۋاجاردا بە ھۇى ئەزمۋونى زۇرى
ژيانەۋە كە بەرەمەسى زۇرى ھەلەكانەم
بوون، لە ژيانى تايەتەۋە خۇم تېگەشەتەم،
كە بەشەك لەۋە شىكەتەنەى لە ژيانەدا
دوۋچارىان بووم، ھۇكارەكەى ئەۋەبۋوۋە كە
نەمۋىستەۋە راپۇز بە كەسانى دەۋرۋەرەم
بىكەم، يا لە كاتىكىدا ئەگەرچىش بېئەۋەى
مە داۋاى نامۇزگارۋى رەنەمەى لى كرەدىن،
رەنەمەىيان كرەدوم بۇ پېكەى سەرەكەۋتەن،
سەرەمەى رەستو درۋستى بۇچوونەكانى
دەۋرۋەرە، بەلام مەن گۈيەم نەكرتەۋەۋە
ۋام ھەست كرەدۋە كە زىرەكى خۇم
بەس بوۋە لەۋەى لە كارەكانەم سەرەكەۋتەن
بە دەستەبەتەن، بۇيە دەشەى بەشەك لە
ئىۋەش نارەزوۋى ئەۋە نەكەن كە راپۇز
بە ئەۋەنى تر بىكەن، ھەلەتە ۋەھا
بىركرەنەۋەىيەك بىن ھۇكارىيە، خۇتەن
لە نەتەنى كارۋەلەسۋەكتەۋەى خۇتەن زىاتەر
شارەزانو دەرەنەن كەچى دەكەن، بەلام
ھەرچىيەك بېت ئەۋە كەسانەى بەم شىۋەىيە
بىرەدەكەنەۋە لە ھەلەدان، چۈنكە ئەگەر
ۋاھەست بىكەن كە خۇتەن ھەمۋە شەك
دەرەنەنۋە پىۋىستەن بە ھىچ كەسەك نىيە،
لەۋە بىرۋاىەدان كە ئەگەر نىۋە رەنەمەى لە
ئەۋەنى تر ۋەرەكرەن، ئەۋە ئەۋە شەنەزى
بەسەر نىۋەدا دەكەن، لەسەنگى كەسەپەتى
گرەنۋە سەنگىتەن سۈك دەكەن، ياخود بە
ھەر جۇرەك كە بىرەدەكەنەۋە ئەۋە دوۋبەرە
دەلەم ھەلەن، بەلام لە ھەمان كاتە ئەگەر
نەۋە پىداگرى نەكەن لەسەر ھەلەكانتەنۋە
بۇچوونەكانتەن، ئەۋە دەتۋان سەرەكەۋتەن
بەدەستەبەتەنۋە بە ھۇيەۋە ئاسودەى لە
ناختەنە دەستەبەركەن.

ئاپا لە قورۋاننى پىرۇزدا، پان لە
كۇرو كۇبۋونەۋەكانەدا، كاتىك باس لە

ئا: شكريه شېخانى

هونەرى مامەلە كردن، لەگەل خەلگدا

لەگەل كەسانى دەورو بەرمان ھەلدەكەين.
پېزگرتنى راويۇچوونى كەسانى
بەرامبەر ھەرچەندە بە بۇچوونى ئىمە
ھەلە بىت، دەتوانىت كۆمەلىك خالى
ھاوبەش لە بىروبوچوونەكانمان بە دى
بكەين، خالە ھاوبەشەكان دەستپىكى
وتويزمان بىت، پاشان بىروبوچوونە
جياوازمكان بە نەرمىو نارامى گەتوگۆي
لەسەر بكەين، بەلام بەبى وتوويژى توند،
چونكە جدال جەنگىكى دۇراو لە گشت
كاتو شوپىنك، خۇخزانەنە نيو جەنگىكە
كە ھەر لە سەرمتاوە دۇراندىنى مسۆگەر،
نيگەرانىو دلتەنگىو پەيومانى پچران
بەرھەمى دەبىت، ھەرچەندە بەلگەو
دەلىلى بەھيز ھەبىت. لە ياد ناكەين ھەر
گەتوگۆيەك دلسۆزىو راستگۆيى تىدانەبىت،
مەحالە سەرگەوتن بەرھەمى بىت.
ھەلبەتە سروشتى ھەموو مەروفيك
خۆشەويستىرەن ناو، ناوى ئەو كەسمە كە
ھەرچەندە سەپرى ناويەنە بكات دەبىيىت،
لەبەرگەردنى ناوى كەسانى بەرامبەر
زۆر دووبارە كەردنەوى لە كاتى وتويز،
مايەى زىادكەردنى خۆشەويستىيە لەگەل
پازاندنەوى ليوەكانمان بە زەردەخەنەى
بەردەوام لە كاتى سلاو گەتوگۆدا،
سەرمرپاى بوونى پاداشتى خوداومند مايەى
پۆزو خۆشەويستىو گەشەنەوى دلەكانە،
زانايانىش وتوويانە:
۱- زەردەخەنە جوانە لە كاتى خۇشيدا،
بەلام لە كاتى ناخۇشيدا جوانترە.

بەرژومەندىيە تاكەكەسىيەكانمان دەرچىن،
لەگەل دووركەوتنەو لە بەكارھىنانى
وشەى (من)، با بىگۆرپىن بە وشەو دروشمى
ئىمەو ئيوەو تۆ، ناسكترو جوانترە.
زۆربەى خەلك وشەى (من) زۆر
بەكاردەھىن، جا ئەگەر ئىمە بەمانەووت
كارىگەرمان لەسەر خەلكى ھەبىت،
پىويستە ئەم وشەيە بۆ ئەوان جىيەھىلەين،
بەلگەو دروشمى ئيوەو تۆ، ئىنجا ئىمە
بەرزگەينەو. ئىمە واراھاتووين پۆز لە
كەسانى خاومەن پايەو پەلو سەرومتو
سامان دەگرىن، چونكە ئەوان گرنگن؟ ئايا
ھىچ كەسنىك ھەيە لەم گەردوونەدا خۆى
بە گرنگ نەزانىت؟
پېزگرتنىو بە گرنگ سەپرى
خەلگكەردن، كىلىلى پىككەوتنە لەگەلئاندا،
دىارە ئىمە واراھاتووين ھەلەى كەسانى
بەرامبەرمان گەورە دەكەين، بەلام ھەلەكانى
سەرزەنشتيان دەكەين، بەلام ھەلەكانى
خۇمان بچووك دەكەينەو بە ئاساىى
دەزانين، دەلئىن (كل بنى ادم خطاء وخير
الخطائين توابون)، ديارمىوونى ھەستى
پىچەوانە، سوودى زۆرى بۆ ھەردوو
لا دەبىت، چاوپۆشى ھەلەكانى خۇمان
نەكەين لەگەل ھەولەى پىنرەكەردن، ھەلەى
كەسى بەرامبەرپىش بە كارپىكى ئاساىىو
سروشتى بزانين، مادام مەروف ھەلە
دەكات. بوونى ئەم ھەستە سوودى زۆر بۆ
دلۆ دەروونمان دەبىتو لە خەوشوگەرد
پارپىزراو دەبىت، بە شىوہەيكى ئاساىى

مامەلەكەردن ھونەرىكى وردو
ھەستيارە، پىويستە بە نيازو نامانجى
پىنمايى كەردنى مەروفەكان نەجامبەدريت،
بۆنەوى خەلك نامۆزگارپىيەكانى ئىمەيان
قبول بىت، پىويستە لە خەلك تىيگەين.
لە پىناو تىگەيشتمەن لە خەلك،
پىويستە سەرمتا لە خۇمان تىيگەين،
(چىمان دەووت، چ شتىك رازىمان دەكات،
چ شتىك تۆرەمان دەكات، گرنگى بەجى
دەدەين؟) ئاشكرايە بنەماى دروستبوونى
مەروفەكان يەك سەرچاويە، دەى خۆ
ئىمەش يەككىكىن لە نادەمىزادەكان،
خۆنەگەر مەروفەكان ھەندىك جياوازيان
ھەبىت، بەلام زۆر لە پەكەدەين، ئەو
شتانەى كار لەخەلك دەكات، كار لە
ئىمەش دەكات.
- من ھەزدەكەم خەلك پۆزىم بگريت.
- من ھەزدەكەم خەلك ھەستم
پىيكاتو گرنگىم پىيدات.
- من ھەزدەكەم خەلك گۆئ لە بىرو
بۇچوونەكانم بگرن.
- من ھەزدەكەم خەلك رەچاوى
بەرژومەندىيەو ھەزو ئارمەزووكانى من
بكەن.
ھەموو كەسنىك ئەم ھەزو ئارمەزووانەيان
ھەيە، ئەگەر ھەز بەكەين خەلك پۆز لە
ھەزو ئارمەزووكانمان بگرن، ئەو دەبىت
ئىمەش پۆز لە ھەزو ئارمەزووكانى ئەوان
بگرىن، با سەرمتاى گەيشتمەن بە خەلك، لە
سنوورى تەسكى خۆپەرستىو رەچاوكەردنى

بۇ رەۋاندىنەۋەي خەم پەژارەكان

ن.د. جاسم مۇتەۋەغ - و. خالدا مەھمەد

منىش وتىم: پاشان سورمتى يوسف
كىشەي زۇرى تىدايە گە رووبەرۋى يوسفى
راستگۇ بوونەۋەدە ئەۋىش تۈۋىيەتەي بە
باشى سەرگەتۈۋانە مامەلەيان لەگەلدا
بكات.

وتى: ئەۋ كىشانە چىن؟

وتىم: كىشەي سىياسى، ئاپورى،
پەرومردەيى، ئاھرىتان، كىشەي پراگەياندىن
چەندىن شتى تر، ھەروەھا ھەستو شعورى
زۇرى، ۋەك: ھەستو شعورى ستەملىكارا،
چۈنئىيەتەي مامەلەي لەگەل ستەمكار،
ھەستو شعورى ناھاكى، ھەستوشعورى
خەمپەژارە، ھەروەھا بەروبوۋمى
ئارامگىرى پېروباۋەر كرانەۋەي
دەروازەكانى رەحمەتەي خاۋىي بەروبوۋمى
سەرگەتۈن كۆلەندەن بەردەۋامى،
كىشەي موسىبەتەكەت ھەرجىيەك بىت،
ھەستوشعورت ھەرجۈنئىك بىت، خۇت
لەۋ سورمەدا دەبىنئەتەۋە.

وتى: راست دەكەيت، منىش
ئامۇزگارى كەسكارا ھاورپىكانم دەكەم بە
خۈنئەندەۋەي.

وتىم: منىش ھەروەھا ئامۇزگارى
ھەممو خەمبارىك دەكەم، پۇزى دوۋجار
ئەم سورمەتە بخۈنئەتەۋە، ئەۋ كات تىيىنى
گۇرانتەكەت دەكەت لە دەروۋنىدا.

ئەۋىش وتى: من شايتەي دەدەم
لەسەر ئەۋە، ۋەك وتراۋە (اسال مەجرىب
ولاتسال طبیب).

منىش دەستەم كەرد بە پىكەنن.

ھەركات كەسەك دەبىنم خەمبارە،
بىزارە، بىرىندارە، كۆلى پەژارە داۋە
بە كۆلىدا، جا ئىتر بە ھۇي كىشەي
خىزانىيەۋەيە، يان بە ھۇي زەمرو زىانى
مادىيەۋەيە، يان بە ھۇي نەخۇشەيەۋەيە،
يان بە ھۇي لە دەستەدانى يەكەك لە
خۇشەۋىستانىيەۋە بىت، ئامۇزگارى دەكەم
سورمتى يوسف بخۈنئەتەۋە.

جارتىكان كەسەكەم بىنى لەۋ ھالەدا
بوو كە لە سەرۋە ۋىئامان كەردوۋە،
ئامۇزگارىم كەرد بە خۈنئەندەۋەي ئەۋ
سورمەتە، پاش دوو پۇز ھاتەۋە بۇ لام، پىي
ۋەم: سۈنئەد بەخۈا ھەركىز نەمزانىۋە
سورمتى يوسف، بەۋ جۇرە پەۋتەنەي
خەمپەژارە ناخۇشەيەكانە.

منىش پىم وت: كاتىك ئەۋ
پىكەجەمەم نىشانداي، من دىئابوۋم لە
دەرمەنجامەكەي، دەزانى بۇجى؟

وتى: بۇجى؟

ۋەم: لەمەرئەۋەي خۈي گەۋرە ئەم
سورمەتەي لە سالى ماتەمىدا دابەزاند، ئەۋ
سالى كە ھەردوۋ كۆلەكەي بانگەۋازى
پىغەمبەرى خوا (دروۋدى خۈي لەسەر
بىت)، كە خاتۋو خەدىجەم نەبوتالىبى مامى
بوون، ۋەفاتىيان كەرد، ئەۋ خۇشەۋىستەش
ھەركات ئەم سورمەتەي دەخۈنئەد ھەستى
بە ئارامى دەكەرد، خەمۋانازارەكانى كەم
دەبوۋەۋە.

وتى: پاكوبىگەردى بۇ خۈا، بە
راستى يەكەمجارە ئەمە دەبىستەم!

۲- زەردەخەنە جوانە لە گاتى
قازانجەردەدا، بەلام لە گاتى زەردەكەردن
جۈانترە.

۳- زەردەخەنە جوانە لە گاتى ۋەرگرتن،
بەلام لە گاتى بەخشىن جۈانترە.

زۇر گۈيگرتىن كەم ھەسەكەردن لە
ئاكارە جۈانەكانى كەسى سەنگىنە، ھەر
بىروبوۋچۈنئىك دەكرىت بە چەند ۋەشەيەكى
كەم دەربىرپىت، ھەرجەندە ۋەتەكان زۇر بن
ھەلەي زىاتىرى تىدا بەرجەستە دەبىت،
گۈيگىرىش تۈۋوشى بىزارى ھەراسان دەبىت،
رەنگە شەرم بكات روو ۋەرنەگىرپىت، بەلام
بىروھۇش ھەستى بە لايەكى ترە دەجىت.
خۇ بە گەۋرەدانان ئاكارو رەۋىشتى
پەرومردەگارى بالادەستە، ماھى خۇيەتەي
تايىت بە ئەۋە، پىروادارى راستەقىنە دەزانىت
خاكى بوون، ماھى قىلو پايەبەرزى ئەۋە
لە زەمىن ۋەناسمان.

مىۋى خاكىش پابوۋچۈنەكانى خۇي بە
ياساۋ رەسا نازانىت، شكاندى ۋەتەكانى بە ھىلى
سۈۋر دانانىت، بەلكو ئەم راستىيە لاي ئەۋ
جەسپاۋە، ۋەتە بىروبوۋچۈنئىك ھەممو كەسەك
ماھى قىلوگەردن رەتەكەندەۋەيە، تەنھا ۋەتە
بىروبوۋچۈنئىك خۇداۋەندو نىردەۋەكەي نەبىت،
ئەۋمەتا پۇزگار ئەمەي سەلمانە، چەندەھا
بىروبوۋچۈن تا دۈنئى راستودروستو
حەقىقەت بوون، كەجى پۇزگار نەشپاۋى
ناھۈسەنگى نەگۈنجانى سەلمانە.

ئاشكرىيە ۋەشە ناسكو جۈان لەگەل
سۈپاسگوزارى داۋاي لىپوردن، لا بەرى
گەردە بچۈكەكانە، سەرەپى زىادىبوۋنى
پۇزخۇشەۋىستى دانان بە ھەلەكانو نە
دۈزىنەۋەي بەھانە خۇرەۋىشتىكى جۈانو
بەرزە، باشتىن بەھانە بۇ ھەلەكان، دانانە
بە ھەلەكاندا!

دىارە ھەرمەنكەردن بە خەلك، پىۋىستى
بە ھۈنەر، ۋەك بەكارھىنانى (رات چۈنە
ئەگەر ۋابكەين؟)، يان (ئەگەر ۋابكرىت باشتى
نەيە؟) زۇر چاكترو ۋىستراۋترە لە (ۋابكە)،
يان (پىۋىستە ئەم كارە بىكەيت).

لە كۇتايىدا دەلئەم: دەبا دلەمان پاكوبىگەرد
بىكەين، داھىتانو سەرگەۋەتەي خەلك،
بەداھىتانو سەرگەۋەتەي خۇمان بزانين، بە
خۇشەيەكانىيان دلخۇش بىن، ھەلەۋ شىكىستى
ئەۋان بە ھەلەۋ شىكىستى خۇمان بزانين،
ھەلەكانى ئەۋان ماھى نىگەرەنئەمان بىت.

سەرچاۋەكان:

۱- فن التعامل مع الناس والتأثير فيهم/
صلاح صالح معمارز

۲- استمتع بحياتك/ د. محمد العريفي.

ھاۋىرىنى پەلەك بە

ئالسىز خاجى

تۇ بەيى ھۇ، يان بەيى پىۋىستى، مەلى
فلانە شىم بۇ بىنە، ئەگەر بوۋىتە ھاۋرىنى
ھەر كەسنىك ھەۋلىدە بە پىنى تۈنەي ئەو
داۋاي شىلىككە، نەك كارىككە لە تۈنەيدە
نەبىت تۇ داۋاي لىككەيت، ھەۋلىش مەدە
ھەموو سكالپەكى ھالى خۇتى بۇ بىكەيت،
چۈنكە لەۋانەيە لە بەردەمى تۇ ھەۋلىك
بىدات بۇت چارەسەربىكاتو پەيۋەندى بە
چەند كە سىكەۋە بىكاتو لىيان دەپرسىت،
بەلام لە كۆتايىدا ھىچ ئەنجامىك نادات بە
دەستەۋە، چۈنكە لە تۈنەي ئەۋدا نەبوۋە.
رەۋرەۋى زىان بەردەۋام دەبىت لە
پۇشتىن، مەرجىش نىيە ھەموو كاتەكانى
بە يەكەۋەبوۋون خۇشى بىت، يان لە
يەك پازىبوۋون بىت، چۈنكە زۇرچار
بوۋە دوۋكەس لەسەر وشەيەكى كەم، يان
پوۋداۋىك لىك دەپنەچىن، بىنەۋە ھىچ
چىسابىك بۇ يادگارپەكانى پۇۋانى رابردوۋ
بىكەن، ھەريەكەيان لە ئاست خۇى دلى
پىرخەم دىكاتو دەۋچاۋى پىر لۇچ دىكات،
ھەر يەكەيان لە ناخى خۇيدا لە يەكترى
پەشىمان دەپنەۋە، جا زۇرچار ئەۋە
كارەكەي بۇكرارە، يان يارمەتىدراۋە، ھەردەم
خۇى بە شەرمەزار دەۋانىت بەرامبەرى
خۇزگە دەۋانىت كە ھىچ داۋايەكى لى

كرد، دەربارەي بابەتىك تەنھا مەلى، بەلىۋ
سەرى بۇ بىلەقنى، لە كاتىكدا باۋمىت بە
بۇ چۈۋەكەي نىيە، پاشان لە شۈۋىنى
تر باسى بىكەيتو كالتە بە بۇچۈۋەكەي
بىكەيت، بزانە ھەرچەند ھەلە بىت لە تۇ
باشترە، چۈنكە ئەو تۈنەي بىروپۇچۈۋىنى
خۇى دەربىرپىت، بەلام تۇ چىت كىرد؟ يان
ۋابىرەمەكەرەۋە ئەۋە تۇ دەپلىت ئەو
پىنى پازىبىت.

ئەگەر بوۋىت بە ھاۋرىنى كەسنىك كە
لەگەل پىشەكەت جىۋازىبوۋ، ھەۋلەدە
لەگەلى بىچىتە ھەموو شۈۋىنىك كە ھىچ
پەيۋەندى بە تۆۋە نەبىت، چۈنكە ئەۋان
كە گەشتىن بە يەك دەربارەي پىشەي
خۇيان گەشتوۋۇگۇ دەكەن، بە زىمانى كارەكانى
خۇيان دەۋىن، تۇش ھىچ تىناكەيت،
بەلگۈ كە بىكەنىن تۇش پىدەكەنى،
يان بانگەشتىكرابوۋ بۇ ناھەنگىك، يان
چىشتەخانە، يان مالىك لەگەل ھاۋپىشەكانى،
ئەگەر پىشى وتى، ۋىرە لەگەلمان ھەۋلىدە
نەۋىت لەگەلىدا، چۈنكە دوۋبارە تۇ
دەبىت بە كەسنىك كەرولال، نەتەدەكەيت،
نەدەشزانى ۋەك ئەۋان بىۋىت.

ئەگەر ھاتوۋ سەفەرى كىرد بۇ ھەر
شۈۋىنىك، كە پىت دەلىت، چىت پىۋىستە؟

بۇ ھەنگاۋان لەگەل پۇۋو شەۋ،
بۇ بەپىكرەنى كارۋانى زىان، پىۋىستە
بە ھاۋرىنى ھاۋدەم ھەيە، دەستەستىنى
ھاۋرىنى شۈۋىنى زۇرى ھەيە، ۋەك،
(ھۇتابخانەۋ زانكۇۋ ھەمانگەكان ھەۋرەھا
لە نىۋو بۇنەۋ شۈۋەگەشتىكەنىشدا)، بەلام
گىرگە بزانىت كى دەكەيت بە ھاۋرىنى
خۇت، ئەۋ ھاۋرىنى كە نەپىيەكانى
لە لايەۋ دەپپارىزىت، كەسى پۇۋى
تەنگەنەيە، بەخۇشپەكانت خۇشخالەۋ بۇ
نازارەكانت نىگەرەنە، چۈنكە كاتىك بوۋە
ھاۋرىنى دۇستى يەكترى ھەۋلەدەن لە
نىۋو دلا بىكۇلەنەكەي يەكترى جىگا بۇ
يەكدى بىكەنەۋە، ئەم كارەش گەۋرەترىن
خەلاتو بەخشىنە بۇ يەكترى، ئەگەر
تۈنەيتان ۋابىكەن، چۈنكە دلى مەلەندى
خۇشەۋىستىيەۋ بە بوۋى خاۋەن خۇۋىن
ھەموو ساتىك بە بەردەۋامى لەۋ پۇۋەي
كەدروست بوۋە، سەردانى گىشت ئەندامەكان
دەكات، بە بى مانىۋوۋوۋون.

جۇرى ھاۋرىنىتەيەكەۋ تۈندۈۋوتۇلى
نىۋانسان دەگەرتەۋە سەر جۇرى
پەيۋەندىيەكانتانو پىزەۋى ھارىكارى
سەردانو بە يەكەۋەۋوۋونتان.
ئەگەر لەگەل ھاۋرىنىتەك گەشتوگۇتان

بۇ ئاسودەيىت

كەسانىڭ كە پەيۋەندى بە تۆۋە نىيە، بۇ
نەمۇنە فلان كەس چۈن ئۆتۈمبىلى كرى؟
چۈن خانى كرى؟ چۈن دامەزرا؟ ۋاز لە
پرسىياركرىدن بېنە لە بارى كەسانى ترمە.
۴- ھەمىشە جىياۋازى خۆت بىكە
لەگەل ئەۋ كەسانى كە نەخۇش، پاخود
دووچارى دەردو بەلەيكە ھاتوون، يا ناستى
بىزىۋيان زۆر لە تۆ خراپترە.

۵- ھاورپىيەتى كەسانىڭ مەكە كە
پەشپىن ۋاپوخاۋن، بە پىچەۋانەۋە
ھاورپىيەتى ئەۋ كەسانە بىكە كە ھەموو كات
بە دەم زىانەۋە پىدەكەننە كەشپىن.

۶- لىپوردەبە، بەرامبەر ھەموو ئەۋ
كەسانى كە ھەلە دەكەن بەرامبەر.

۷- رۇزانە كاتلىك تەرخان بىكە بۇ
بىركرىنەۋە لە خودى خۆت، بوونەۋەر،
ئەۋ شتانەى كە لە دەۋرۋەرتەردان.

۸- ۋاز لە رابىردوۋ بېنە، چۈنكە ئەۋەدى
رۇيى دىنبايە ناگەرپتەۋە، بە ئەندازەبەك
ئەگەرپىتە ھەموو دىنا كۆپىتەۋە ناتوانىت
چىركەساتىك بۇ بىگىرپتەۋە، كەۋابوۋ
خەمخوارىن لە رابىردوۋ ھىچ سوت پى
ناگەيەننىت.

۹- خۆت خەرىك مەكە بە ھەلەى
كەسانى ترمە، چاكتروايە خەرىكى
ھەلەكانى خۆت بىت.

۱۰- بەگۈيرەى تواناى خۆت، ھاۋكارى
ماددىۋ مەنەۋى ھەزارو لىقەۋماۋو
مىندالانى پى باۋك بىكە.

مالو سەرومتو سامانم زۆرە، خىزانم
پىكەيىناۋو چەند كۈرۈ كچە ھەيە، لە
ھىچ بۈرپىكە كەم كۈرتىم نىيە، خانوۋ،
ئۆتۈمبىلىم بۇ خۇمۇ بۇ كۈرەكانەۋ بۇ
كچەكانىشەم دابىن كىردوۋە، بەلام ئاسودە
نىم، خاۋمنى بىرۋانامەۋ مۈجەكەم زۆرباشە،
ھەموو پىداۋىستىيەكى مالم دابىن كىردوۋە،
گۈزەرانم زۆرباشە، بەلام ئاسودە نىم!

ئەمە ھەسەى زۆرىك لە خەلىكى
ئەم سەردەمەى خۇمانە، ئەى ھەزارو
كەمدەرامەتەكان، دەبىتتە خالىيان چۈن
بىت، لە كاتلىكە بە بۇچوۋنى زۆرىك لە
خەلىكى ئەم شتانەى سەردەۋە ھۆكارىكى
سەرمەكىن بۇ ئاسودەيىۋ بە راي زۆرىك
بەبى ئەم ھۆكارانە ئاسودەيى بەدەست
نايە. بۇيە دەتۋانن بىلەن زۆرىيەى زۆرى
خەلىكى ئىستا ئاسودە نىنۋ بىگەر زۆرىش
بىزارنۋ بە گەيىن لە زىانى خۇيان،
جالىردە دەمەۋىت ھەندىك شت بىلەم كە
بەۋ ھىۋايەم ئەگەر ئاسودەيى تەۋاۋىش لە
رېگەيانەۋە بە دەست نەيەت، ئەۋا كەمىك
ئاسودەيىمان پى بىخەشىت:

۱- ئەۋ بەشەى كە پىتەدراۋە لە مولكو
مالو سامان، لە مىندالو خىزان، زۆر، يا
كەم، پى رازىبەۋ سۈپاسگوزارىە.

۲- ئەۋەندە ۋىل مەيە بە دۋاى دىنپادا،
كە بۇ ھەر كارۋارىكى ماددى تىپىدا
ئامادەيىت ھەبىت.

۳- خۆت خەرىك مەكە بە كارۋارى

نەگەردىبايە، ھەتا ئەمەۋ بەرامبەرى ناۋا
خۇى بە شەرمەزار نەھاتىبايە بەرجاۋ، ھەتا
ئەگەر بەرامبەرمەكەشى ھەلەى ھەبىتو
ستەمى لىپىكاتو مافى بخوات، ناتوانىت ھىچ
قەيەمكى ۋاى پىپىلىت كە خۇى لەسەرچەقە،
چۈنكە ھەردەم ئەۋ رۇزى دىتەۋە بەرجاۋ
كە بەرامبەرمەكى فلانە رۇز، يان فلانە
جار، ئەۋ پارمەتتەيەى داۋە، يان كارىكى بۇ
كىردوۋە، لە ھەمان كاتدا ئەۋەدى بەرامبەرى
ھەردەم ئەۋى تر بە قەرزدار دەزانىتو
بەشەيمانە كە پارمەتتەداۋە، كە لە كاتلىكە
پى دەگۈت چىت دەۋىت لە خەمەتەدام ھىچ
مەنەتى تىيەيە.

لەبەرئەۋە بزانە ئەۋەدى دەمىكەيت
بە ھاورپى دىلسۆز، تا چەند لە كاتى
پىۋىستە بەھانائەۋە دىت، بىنەۋەدى
چاۋەرپى پاداشتو بىياھەلدان بىت. چۈنكە
زىان ھەزاران بەرزۈنمى تىايەۋ تۆش
دەبىت ئەۋ رۇزانەت لە پىش چاۋ بىت،
ئەگەر نىۋانتان تىكچوۋ، چى؟!

بەلام ھەۋل مەدە گۈمانى خراپى پى
بەبەيتو ھەلە بچوۋكەكانىشى لى گەۋرە
مەكەۋ ھەردەم بۇى لە بۇسەدا مەيە،
ھەر كە ھەلەيەكى كىر لىيى بىكەيت بە
ھەلا، چۈنكە بىناتنانى ھاورپىيەتى
چالكو دىلسۆز، ئاسان نىيە، بەلام تىكىدانى
زۆر ئاسانە، تەنانەت ئەگەر بە يەك
نىشارەتتىش بىت.

بۇيە ھەۋلىدە ھەردەم بۇ ھاورپىكەت
ھاورپى چاك بە، خۆت بە ھەلەكانىيەۋە
خەرىك مەكە، چۈنكە چاكەى زۆرى لەگەلدا
كىردوۋىت، گىرگىرىنن تۋانىۋىيەتى لە نىۋ
ئەۋ دىلە بچۇلانەى خۇى كە مەلەمەندى
خۇشەۋىستىيە جىگايەك بۇ تۆ دابىننىت،
گۈيچەكانى بە ئاۋازى دەنگى تۆ پىپىكاتو
زۋبانى چەندەن چار ناۋى تۆى ھىناۋەۋ
مەدح سەنەى تۆى پىكىردوۋە، ئا ئەم
چاكانە ئاسان نىن كەسىك بىتۋانىت لە
نىۋ ئەۋ ھەموو خەلگەدا تۆ ھەلىزىرىت.
زىان چەندەى بە خۇشى بىزى ئەۋەندەى
خۇشە، بۇ سامانى زىانى كۆمەلەيەتتىش
ھاورپىيەتى يەكەكە لە دەسكەۋە ھەرە
گىرگەكانى، ئەگەر بىتۋانى بە دەستى
بەننىتو بىپارىزىتو بە ئاسانى لە دەستى
نە دەپت، چۈنكە دەستكەۋەتنى گەنجىنە
بە نىرخەگانۋ پىرە ھاگان مەندوۋوۋىنىكى
زۆرى دەۋىت، بەلام بە ھەمدەردانىان يەك
چاۋتروكانى دەۋىت.

ھۆيەكانى لەبىرچوونەۋە چارەسەركردنى

زنجىرەي

دوۋ

ئارام ستار بادلى

بىچىنەۋە بە مەبەستى بەبىرھاتنەۋە.

۴- ھەرگاتىك زانىارىيەكت لەبىرچوۋ،
بىرى لىكەردوۋە مەگەردوۋە سەر
بەرتوۋەكە، چۈنكە ئەگەر بە ئاسانى
زانىارى دەرېيىت، بە ئاسانى لەبىرى
دەكەيت، واتا خوت ماندوۋىكەيت بۇ
بەدستەيتانى زانىارى بە بىرھىنانەۋە.
۵- ھەناسەدان بە لىوت، بەلام
ھەناسەدان بەدەم كاتىك بە قولى ھەناسە
ھەلدەكشى لە ۸۱% تەركىز زىاد دەكات.

۶- زەردەخەنەۋە دىئارامى ئاسودەيى
مىشك بەھىز دەكات، كەۋاتە لە كاتى لە
بەركردن خوتىن، مۇنۇ گرۇتورە مەيە.
۷- ھەر شىك لەبەر بىكەيت، دىبىت
جوان تىبىگە، پاشان لەبەرى بىكەيتو كاتى
گونجاۋىش بۇ لەبەرگەرنەكە دابى، ۋەكو
بەيانىان زوۋ پىش نوۋست، ئەۋ بابەتانەي
لەبەرت كىردوۋە دوۋبارەي بىكەردوۋە.

۸- ۋازھىنان لە تاۋانۇ گوناھو
خراپەكارى، لە ھەموو كارىكدا تەنھا پىشت
بەخا بىيەستە، تاكو لەۋ پەتايە رىزگارمان
بىيىت.

۹- بەستەنەۋەي ھەر زانىارىيەك
بەشتىكەۋە، لە شتەكانى دەۋرۋەر، تا لە
بىرى نەكەيت.

۱۰- خواردنى ئەۋ شتانەي كەمىشك
بەھىزدەكەن، ۋەكو گۈيزو مۈزۇ مۇزو
خورماۋ گىزىرو قەيسى، بە مەرجىك
بەشتىۋەيكى زۇرخۇرانەۋە بىيەرنامە
نەخورىت، ھەرومەا دوۋرەكەۋتەنەۋە لەۋ
خۇراكانەي كە زىان بەمىشكۇ دەماغ
دەگەينەنۇ زوۋر شتەكان لە بىردەبەنەۋە،
ۋەكو خواردنە پىچەۋرىيەكان.

۱- ۋەرگرتنۇ خوتىننى بابەتەكان لە
كاتى ماندوۋىۋونۇ نەخۇشىۋ دىلەۋاكى،
بەيى پشودانى مىشك.

۵- دابەشەنەردنى كات بەشتىۋەيەكى
رىكەۋپىكۇ بە پلانۇ نەخشە.

۶- گۈئ لە خۇنەگرتن، پان
نەنۇسىنەۋەي بابەتەكان، ياخۇد خوتىنن
لە شوپنى نىزۇ بە پالکەۋتەنەۋە، ئەمانە
ھۇكارن بۇ لەبىرچوونەۋە.

۷- بىرنەگەرنەۋە تەركىزەنەكەردنۇ
بەكارنەھىنانى مىشك لەبەر نەۋونى
مەمانە بەخۇۋونۇ.

۸- پىشتەستەن تەنھا بە لەبەرگەرنۇ
تىنەگەپىشتن لە بابەتەكە، كە زۇر جار
بابەتەكان زۇر لىك نىزىكن، ۋادەكات
بابەتەكان تىكەل بىنۇ لەبىرىچىن.

۹- خۇ دوۋرخىستەنەۋە لە زۇرخۇرى
زۇر نوۋستۇ تەمەللى، كە سەرنەجام ھىچ
خەزۇ ئارمۇزۇ بە ئاگايى بوۋنى نامىنىت.

چارەسەركردنى لەبىرچوونەۋە:

۱- زۇر لە تۈيۈنەۋەمەكان نەۋمىيان
سەلمانەۋە مەۋۇف ناتوانىت دوۋ چالاكى
نەنجامىيات، بۇيە پىۋىستە لە كاتى
خوتىننۇ گۈيگرتن، ھەموو تەركىزىت
بىخەيتە سەر بابەتەكەۋ خەيالت لە ھىچ
كارىكى تردا نەبىت.

۲- بۇ بەھىزگەرنى مىشك، پىۋىستە
گەنگى بەشتى بچوۋكى ۋەك ساتەكانۇ
خولەكەكان بەدەين.

۳- دروستگەرنى خەزۇ ئارمۇزۇ مەمانە
بەخۇۋونۇ بۇنەۋەي لە ھەراسان بوۋونۇ
بىزارى دوۋرىكەۋىنەۋەۋە بابەتەكانىش
بە تەۋاۋى لەبەرىكىرنۇ زوۋ زوۋ پىياندا

زۇر سۈشتىيە مەۋۇف شتى لە
بىرېچىتەۋە، كە نەمەۋۇ خەللىكى زۇر
گەلىۋۇ گازندەيان لە دەست ئەم كىشەيەيە،
لە ھەمان كاتدا لەبىرچوونەۋە سوۋدىشى
ھەيە، بەتايىمەتى كاتىك مەۋۇ شتىكى
ناخۇشى بەسەردادىت، دۋاۋى لەبىرى
دەچىت، چۈنكە ئەگەر لەبىرچوونەۋە
نەۋاۋىيە، مەۋۇفەكە بە بەردەۋامى لە
نارەھەتىۋ دىلەۋاكىدا دەۋيا، لەگەل
نەۋەشدا زىانىشى ھەيە، كە پىۋىستە لىرەدا
بەگەپىنەۋە بۇ ەمەل، چۈننىيەتى ھەگەرنى
بابەتەكانۇ بە بىرھىنانەۋەي لە كاتى
پىۋىست، لەبىرچوونەۋەش واتا نەمانى
توانا بۇ گىرەنەۋەي بابەتى پىشۋو لە كاتى
پىۋىستدا، بۇ نەۋونە لە كاتى تەھىكەرنەۋەدا
كىرىستان دەلەيت، مەۋۇ سەركەۋتوۋ ۋەكو
درىل كاردەكات، بەشتىۋەيەك ھەموو ھىزى
خۇي لەسەر يەك خالدا كۇدەكاتەۋە،
لىتەۋوۋىيى بىلەمەتى ۱% بەھرىيە، بەلام لە
۹۹% كۇششۇ ھەۋلەنى مەۋۇفە.

نەۋ ھۇكارانەي دىبەنە ھۇي

لەبىرچوونەۋە نەمانەن:

۱- نەۋونى تەركىز لەسەر زانىارىيەكان،
بۇ نەۋونە ۋاخەيالى بىكە زانىارى لەناۋ مىشك،
ۋەكو كاغەزىك ۋايە بە بۇردىكەۋە، ئەگەر بە
جوانى ھەلەۋاسرىت، دىكەۋىتەۋە خوارەۋە.

۲- كۇۋونەۋەي زانىارىيەكان
بەشتىۋەيكى ئالۇزۇ قەرمبالغ لەناۋ مىشك،
ۋاتا رىكەنەخستىنۇ پۇلتىن نەكەرنەيان، بۇيە
دۋاتىر بىرھاتنەۋەي كارىكى زۇر قورسە.

۳- دوۋبارمەگەرنەۋەي زانىارىيەكانۇ
كۇنىۋونىيان، كە پىشتىر خوتىندۋتەۋە، پان
پىت وتراۋن.

2011 (сентябрь 18-19)

ئەدىسۇن داھىيەلىرىكى دەگمەن

(تۆماس ئەلفا ئەدىسۇن) داھىيەنەر، لە سالى (۱۸۴۷) لە شارى (مىلان) لە ويلايمىتى (ئۇھاياۋى) ئەمىرىكى لە دايكېوۋە.

(ئەدىسۇن) بىرەۋە دىئاسىرىتەۋە كە تەنيا (۲) مانىگ لە قوتابخانەى حكومى خويىندىۋىيەتى، چۈنكى سەربەرشتىارى قوتابخانەكە بە مىندالىكى كالىفامو كەم ئەقلى كەم تۈۋانى دادىنا، بۇيە ھەر زوو لە قوتابخانە دورىدەكەۋىتەۋە.

زىيانى زانستىۋى داھىيەنەرەنى (ئەدىسۇن)، لەۋ كاتەدا دەستىيىكىرد كە خەرىكى فرۇشتىنى رۇژنامە بوو لە ويىستگەيەكى شەمەندەفەر، كاتىپك كە سەرنجى رۇژنامەكانى دىداۋ چۈننىيەتى چاپكىردىيان سەرنجى راكىشا، بۇيە دەستىكىرد بە فېرېۋونى نەينى ئەم كارو سالى (۱۸۶۲) ھەلسا بە دەركىردى بىلاۋكراۋمىيەكى ھەفتانە.

ھەممو داھىيانەكانى (ئەدىسۇن) بە ھۇى (مارى) دايكىيەۋە بوو، (مارى) نىمۇنەيەكى جوانى ئەۋ دايكىيە كە خۇى ھەلدەستىت بە پەرۋەردەۋ فېركىردىنى كۆرەكەى. (ئەدىسۇن) لەبارەى دايكىيەۋە دەلىت: (داكىم بوو كە مىنى بىياتنا، چۈنكى رېزى دەرگىرەۋ مەمانەى بېمەۋە، ھەستى واى بۇ دروستكىردىۋوم، كە مىن گرنگىرەۋ كەسەم لە بووندا، بۇيە پەيمانم داۋە كە ھەرگىز سەرشۆرى نەكەم، ھەرۋەكە چۈن ئەۋ ھەرگىز مىنى سەرشۆر نەكردۋە).

(ئەدىسۇن) لە زىيانىدا دوو جار زۇنى ھىناۋەۋە خىزانى يەكەمى كۆچى دواىى دەكات، پاشان خىزانى دوۋەم پىكىدەھىتت، لە ھەر يەككىشىيان (۲) مىندالى ھەبوۋە.

بلىمەتى (ئەدىسۇن) لە بوارى داھىيانەدا، ھەر لە تەمەنى مىندالىيەۋە دەرگەۋە، لە (۸۵) سالەى تەمەنىشىدا جگە لە (گالۋىي كارمىيى) چەندىن داھىيانى تىرىشى ھەبوۋە، ۋەكە: تۆماركەرى دەنگ، ۋاتا (مىسجىل)، مايكروۋۋون لە دوداۋىي زىيانىشى ۋىنەى جولۋى قىسەكەرىشى داھىنا. بۇيە (ئەدىسۇن) لە زىيانى خۇيدا زىاتر لە ھەزار داھىيانى بە ناۋى خۇى تۆماركىردۋە.

(ئەدىسۇن) سەرەتا لە ويىستگەيەكى شەمەندەفەر ۋەكە فەرمانبەرى ناردىنى (بروسكەنامە) كارى دەكرد، كە ئەمەش يارمەتىدا بۇ داھىيانى يەكەم نامىرى تەلەگرافى كە بىشىۋەى (خودكار) نامەى دىنارد، سالى (۱۸۷۱) تاقىگەيەكى دامەزراندو جۇرە نامىرىكى بروسكەناردىنى داھىنا، كە دىمىتۋانى بە يەك ھىل چەندىن بروسكە بىتېرىت. پاشان (كرامافۇن) داھىنا كە ھەلدەستىت بە تۆماركىردىنى دەنگ لەسەر پەيكەيەكى كانزايى. دوو سال دواى ئەمەش ھەلسا بە داھىيانە گەۋرەكەى كە ئەۋىش (گالۋىي كارمىيى) بوو. سالى (۱۸۸۷) ھەلسا بە داھىيانى نامىرى (كىنىتۇسكۇب) كە يەكەم نامىر بوو بۇ ئىشپىكىردىنى فېلەم. ھەرۋەكە پاترى خەزىنكىردىشى داھىنا. سالى (۱۹۱۳) ش يەكەم فېلەم سىنەمايى دىنگى داھىنا. بە ھۇى ئەم ھەممو داھىيانەيەۋە (ئەدىسۇن) لە لاپەن كۆمەلەى شانشىنى بەرىتانى بۇ ھونەر، خەلاتى

(ئەلبېرت) پېيەخىشرا، ھەرۋەھا كۆنگرىسى ئەمىرىكى سالى (۱۹۲۸) مەدالايى زېرىنى پېيەخىش.

ئەۋەى تېببىنى دەكرىت لە زىيانى ئەدىسۇن ئەۋ ھەممو تاقىكىردەۋانەۋ سۈۋرېۋونەيەتى لە سەر گەيشتن بە ئامانجى كارمىكانى، ئەۋەتا خۇى دەلىت: سەد رېگام دۆزىيەۋە كە نەبوۋە ھۇى داھىيانى پاتىرى، (نۇ ھەزارو نۇ سەدو نەۋەدو نۇ) جارىش ھەۋەلدا بۇ دروستكىردىنى گالۋىي كارمىيى. (ئەدىسۇن) سالى (۱۹۳۱) مائىۋاۋىي لە زىان دەكات. ئەمەش بىشىكە لە ۋەكەنى (ئەدىسۇن) داھىيەنەر،

- مىن ھىچ يەككىل لە داھىيانەكانم بە رېكەۋەت دانەھىناۋە، بەلگە بە كارىكى پەر لە مەندىۋىۋون.

- مىن لەۋ شۆيەۋە دەستىدەكەم، كە دوايىن كەس تىيدا كۇتايپەتەۋە.

- ئەگەر ھەممو ئەۋ شتەنە بىكەين كە ئىمە تۈۋانامان بىسەرىدا ھەيە، ئەۋا خۇمان توۋشى سەرسۈرپمان دەكرد.

- زۆرىك لە شىكستەكانى زىيان، ھى ئەۋ كەسانەن كە دەرگىيان بەۋە نەكردۋە، چەندە لە گەيشتن بە سەركەۋىتن نىزىكن.

- ئەگەر شتىك بەۋ شىۋىيە كارى نەكرد كە تۆ دەتەۋىت ماناى ئەۋە نىيە ئەۋ شتە سوۋدى نىيە.

- بلىمەتى بەم شىۋەيە: ۱% نىلھامو بۇ ھاتن ، ۹۹% ئارقىقشتن. - مىن شانازى بەۋەدە دەكەم كە چەكەم دانەھىناۋە.

- مىن توۋشى شىكست نەھاتوۋم، بەلگە (۱۰) ھەزار رېگەم دۆزىيەۋە كە كارناكەن.

- ھەردەم رېگەيەكى دىكە ھەيە، كە باشترە.

- ھىچ بەدىلىك نىيە، بۇ كاركىردىنى دىلۋزانەۋ جىلدىيانە.

- ئىمە لە ھەر شتىكدا يەك لە مىلۇنىش نازانىن.

- ھىۋا گەۋرەكان، مەۋفە گەۋرەكان دروستدەكەن.

خه وتن!

زماره 38 نه‌م‌موزی 2011

خەمۇكى لە نىۋان ھاۋسەراندا

خىزىنى بىخەتەر

۱- **خەمۇكى كاتى:** دىكتورە خەمىچە ھاللى شامزىا لە دىرووناسىدا، دەلىت؛ ئەم جۆرە ئافرىتان زىاتىر پىۋىپىروۋى دىمىنەۋە ھەتتا پىۋان، ئافرىت بە ھۆى تىكچوۋىنى ھۆرمۇناتەۋە لە كاتى سوۋىرى مانگانەۋە كاتى سىكىرىدا، پاشان مىندالىۋون كاردەكاتە سىر لایەنى دىروونىيان، ھەر بۆيە ناۋ براۋە بە خەمۇكى كاتى، چۈنكە بە گەرانەۋەى باردۇخمەكە نەخۇشپىيەكەش باش دىمىت، پاشان ھۆكارىكى تر بۆ زىاتىر دروستىۋونى لە لای ئافرىت بە ھۆى بوۋىيەتپىيەۋە كە ھەست ناسلىو زۆر زوۋ بىردەكاتەۋە لە شتەكان، بە كەمترىن شت توۋشى خەمۇكى دىمىت.

۲- **خەمۇكى ۋىزى:** زۆر كەس بە پىلى ۋىزەمەكان باردۇخى دىگۇرپىت، ھەست بە بىزىرى، ئارەزوۋ نەبوۋن لە كاركرىن، نەمانى ئارەزوۋ لە خوارىنۋو نوۋستىن، ئەم جۆرەيان ناۋبراۋە بە خەمۇكى ۋىزى، چۈنكە بە تەۋابىۋونى ئەۋ ۋىزە ئەۋ كەسە دىگەرتپىيەۋە سىر باردۇخى ئاساپى، بەلام ئامۇزگاريمان بۆ ئەۋ كەسانەى توۋشى خەمۇكى ۋىزى بوۋن، تا نەخۇشپىيەكە زالىتر نەبىت بىسەرياندا كاتىك دلتەنگ بوۋن، پادى خۇدا بىكەن، بىگومان بە دالىكى فراۋانەۋە پىشتو پەنات بە خوا ھەبىت، خەمەكانت لە بىر دەجىتەۋە كاتى گونجاۋ بىرەخسپىنە بۆ چوۋنەدىرەۋە، پان سەردانى كەسو كار.

۳- **خەمۇكى بىرەدەۋام:** ئەم جۆرەيان دادىرىت بە نەخۇشپىيەكى ترسانك، ھىندە زالىدەبىت بە سەرىدا كە بىشۋىيەۋەكى گىشتى ئەۋ كەسە دىگۇرپىت، چ لە ھەسو چ لە كىرداردا، ئەم كەسە ھەمىشە ھەست بە بىزىرىو تۈپەبىۋون دەكات، ھەز بە

بىگومان چارەسەرگىرىنى ئەم نەخۇشپىيە بە ئارامگىرتىو دىلسۆزى و خۇشەۋىستى نواندىن دىگۇرپىت، پاشان پىرسىياركرىن لە كەسانى دىرووناسىو پىزىشىكى شامزىا لەۋ بوارەدا بەبىن ئاگاداربوۋنى نەخۇش.

دىاردەكانى خەمۇكى ھەند خالىكىن:

- ۱- بى ھىۋاپى، پىشپىنى، بىزىرى.
- ۲- پىۋىگىزىو تۈپەبىو بىتاقەتى.
- ۳- داماۋى، ماندىۋىتى پىۋىخسار.
- ۴- نىگەرانىو دىلەۋاكى.
- ۵- خىراپىۋونى بارى دىروۋنى.
- ۶- لە دەستدانى كەسىتى.
- ۷- سىستىۋونى چالاكىو چوۋەلى پۇژانە.
- ۸- نەمانى ئارەزوۋ لەخوارىنۋو خوارىنەۋە.
- ۹- بىرەكرىنەۋە لە خۇكۇشتىن، پاشا نازاردانى دىروۋىپەر.
- ۱۰- ئازارى پىشتو سەرتىشەۋ بى مىزاجى.
- ۱۱- شەۋىخوۋنىو خەۋزپان.

ئەم نەخۇشپىيە زۆرە بىرەدەۋام بىرەۋ زىادىۋون دەجىت، ئەمەش بە ھۆى ئالۇزىۋونى ژيانو بىئارامىيەۋە، لە گىرگىرتىن ھۆكارەكان بۆ زىادىۋونى خەمۇكى، ئەمەش پاشا باردۇخى تايەبەتپىيە، واتە ئەۋ كەسە كىشەيەكى تايەبەتى ھەيە، بە ھۆى نەتۋانىنى بۆچارەسەرگىرىنى، كىشەكە زالىۋوۋە بەسەر دىروۋنىدا، پاشا بە ھۆى مىردىنى كەسىكى خۇشەۋىستەۋە، ۋەك لە سەرمەتادا پاشمان كىرد، پاشەرنەكەۋىتى لىكارو بىۋارىكىدا، واتە كىشەيەكى نىۋ خىزانەكەى، پادىرەۋەى خىزانەكەى، بەپىي جىۋاۋىزى خەمەكان جۆرى خەمۇكىش دىكرىت بە سى جۆرەۋە:

۱- **خەمۇكى كاتى.**

۲- **خەمۇكى ۋىزى.**

۳- **خەمۇكى بىرەدەۋام.**

نەخۇشى خەمۇكى يەككىكە لەۋ نەخۇشپىيە كۆشندەنى گە پىۋىپىروۋى مىرۋەمەكان دەبىتەۋە، چ ئافرىت بىت، پاشا، پىۋان، پاشاۋان، كارىگەرىيەكى گەۋرەى ھەيە لەسەر ژيانىيان، دىرووناسان بە كارساتىكى گەۋرەى دىمىرپىن بۆ كۆمەنگا، لەسەرژمىرىيەكاندا دىركەۋىتەۋە لە دىۋى نەخۇشى دىلۋ كارساتى پىگاۋىيان، نەخۇشى خەمۇكى بەسپىيەم ھۆكار دىمىرپىرپىت بۆ لە ناۋچوۋنى مىرۋە، واتە مىردىنى كىتۈپەر. ئاساپىيە مىرۋە بە ھۆى پىۋىۋىكى ناخۇشەۋە، پاشا مىردىنى ئازىزىكىيەۋە، بۆ ماۋىيەك خەمۇپەۋارە دايىگىرۋى لە گۆشەى خەمبارىدا كەنار بىگىرت، بەلام خەمۇكى دىياردەبەكى جىۋاۋىزە نەخۇشپىيەكى دىرۋىخەيەنە، سىنورى خەمى سىروشتى دەبەزىتپىتۋا ۋا لە خاۋەنەكەى دەكات ھىچ ھەزۋ ئارەزوۋىيەكى لە ژيان نەمىنپىتۋا پىشپىنەنە بىۋانىتە ژيانو زۆرچار ۋا لى دىت كە ھەزەنەكات تەنەنەت قەشەش بىكات. دىرووناسان پىۋىيان كىروۋىتەۋە بە شىۋىيەكى گىشتى ئافرىتان زىاتىر دىۋىچارى ئەم نەخۇشپىيە دىمىن، تا پىۋان، چ پىش ھاۋسەرگىرى بىت، پاشا، ۋەك پىۋىست گۆشەكەمان پاش لە خىزان دەكات بە پىشتىۋانى خوا، ئىمەش پاش لە پاش ھاۋسەرگىرى دەكەين، تا بىۋانىن لەم گۆشە خىجىلانەدا كۆمەلىك پىنمىۋى چارەسەرگىرى بۆ نىۋەى بەپىز پىۋى بىكەينەۋە.

كاتىك يەككىكە لە ھاۋسەران پىۋىپىروۋى ئەم نەخۇشپىيە دەبىتەۋە، ژيانى ھاۋسەرپىتى توۋشى ناپەھەتى دىمىت، بە تايەبەتى ئەگەر كەسى بەرامبەر، ۋەك پىۋىست نەيتۋانى يارمەتى دىرپىت لەۋ نەھامەتپىۋى نەخۇشپىيە پىزگارى بىكات،

شەھەر فەرقى كىردىم

بەشىمان دەيمەن، ھەردەم لەگەل كەسانى نەزائىشدا مشتومر نەكەم، چونكە ماندووم دەكات، لەگەل درۆزنىشدا نەزىم، چونكە ئەدۋىم!

زىيان فەرقى كىردىم: لەبەردەم دۈستو دوژمندا زەردەخەنە بىكەم، يەكەمىيان دىخۇشۇ خۇشحال دەپت، دووھەمىشيان ھەردەكات تا بېرىكاتەو!

زىيان فەرقى كىردىم: جوانى راستەقىنە، برىتتىيە لە جوانى ئاكارو پەشتەرزى، نەك جوانى رووخسار!

زىيان فەرقى كىردىم: بەختەھەرى راستەقىنە برىتتىيە لە، خۇبەكەمزانىنۇ شانازىكرىن بە كەسوكارو خوشۇ براو دۇستانتەو.

زىيان فەرقى كىردىم: لە كۇتايىدا ھەر راستى سەردەكەو!

زىيان فەرقى كىردىم: سەركەھوتن ئاسان نىيە، ئەگەر پىتى گەشتى، پارىزگارى لى بىكە، بۆنەھەرى بۇنى گۈل بىكەيت، نابىت لە دىك بىرسىت!

زىيان فەرقى كىردىم: مەنەم بە خۇمۇ تۈنەكەنەم ھەپت، تا كەسانى دىكەش مەنەم پى بىكەن.

زىيان فەرقى كىردىم: خىزانو كەسوكار، وەكو ئەمەردەختە وان كە لقوۋىپۇ زۇر، ھىچ كام لە لەھەكان مەبەر، بەردەوام پارىزگارى لەمەردەختە بىكە، ئاۋى بىدو گىرنگى پى بىدە، بۆنەھەرى گەورە پىتو گەشە بىكاتو بەردەوام سەوزو جوان بىت، ئەمەش بە سەردانۇ ھەۋال پەرسىنۇ بە دەمەو جۈۋىيان دەپت، كەۋاتە بەردەوام پەيۋەندىيان پىۋە بىكە ھىچ كات دەنگىيان لى دامەپەر!

زىيان فەرقى كىردىم: نامانجىكى روونم بۇ زىيان ھەپت، چونكە زىيان جەند ساتىكە بىگومان ھەر پىتى دەگەيت.

زىيان فەرقى كىردىم: ھەرگىز لە بىرپارداندا پەلە نەكەم، چونكە زۇرجار رۋالەت ھەلخەلتىنەر.

زىيان فەرقى كىردىم: ئەگەر بۇ يەكەمجار بە كەسنىك گەشتىم، بە پىتى رۋالەتى ھەلەسەنگەندى بۇ نەكەم، پىۋىستە مۇلەتى پى بىدەم با پىتە گۆۋ قەسە بىكات، ئەمە كات بە پىتى عەقلى ھەلەسەنگەن.

زىيان فەرقى كىردىم: ھەمەو ئەمە ھەنگاۋانە كە بۇ پىشەۋە ناۋمە، سەرزىمىرى بىكەم، چونكە ئەگەر تەنھا پەك ھەنگاۋم لىتەكەچىت، ئەمە بۇ دۋاۋە دەگەرپەمەو.

زىيان فەرقى كىردىم: ئەگەر لە شىنەيىۋى كاتى ئاساپىدا خۇپەرسىت بىم، خۋى گەورە لە نەمەھەتو تەنگەندە بە ھانامەۋە دىت!

زىيان فەرقى كىردىم: گىرنگىرىن شت لەم زىيانەدا برىتتىيە لە باۋەپوون بە خۋى گەورە ھەۋلەن بۆنەھەرى لە پىكە پەرسىنۇ گۈپراپەلى ھەمانەكەنىيەۋە، لى نىك بىتەۋە.

زىيان فەرقى كىردىم: ھىچ كات بۇ پەردوۋ نەروانم، چونكە پۇزگارەكانى پەردوۋ كۇتايىيان ھاتوۋە ھەرگىز ناگەرپەنەۋە، بەلگە بۇ ئاينەدە پەروانم، كە پەرە لە ھىۋاۋ ناۋاتو گەشتىيى.

زىيان فەرقى كىردىم: دوۋرىكەۋەمەۋە لە ئىرمىۋى گومان بىردىن، چونكە بىنەماي لە ناۋىردىنى زىيان!

زىيان فەرقى كىردىم: ھەرگىز مشتومر لەگەل كەسانى كەم فامدا نەكەم، چونكە

تەنپايىۋ قەسەنەكرىن لەگەل كەسانى دەۋرۋەردە دەكات، ئارەزوۋ نەكرىن لە جىيە جىكرىنى كارى پۇزانە، ھەستەنەكرىن بە خۇشپىيەكانى زىيان ھەمەۋ شتەكان بە ئالۋى دىتە پىش چاۋ، لاۋازىۋونى لايەنى رۇمانسىۋ جىنى، تەننەت زۇرجار ھەز بە بىننى ھاسەرمەكى ناكات، يا بە پىچەۋانەۋە ھاسەرمە ھەز بە بىننى خىزانەكە ناكات، كەم دەخەۋىتو ھەمەشە دەگرى.

خۇشەۋىستان ھەمەۋ ئەم شىۋازانە روۋبەروۋى كەسى (خەمۇك) دەپتەۋە، ئەمە لىزەدا پىۋىستە ياسى بىكەم، ئايا نەركى كەسى بەرامبەر جىيە بۇ ئەم نەخۇشۇ ناۋمەيدە؟ ئايا تەنھا نەركى زىيانى ھاسەرىتى ئەمەۋە لە خۇشپىيەكاندا پىكەۋە بىنۇ لە ناخۇشۇ نەخۇشدا پىشت لە يەكتىرى ھەلگەن؟ كەسى نەخۇش سەرزەشت بىكرىت بە ناتەۋاۋ نەخۇش لە دەستچو ناۋ بىرپىت!!

چۇن خۇمان لە خەمۇكى بىرپىزىن؟
۱- كەسى نەخۇش پىنمايى بىكرىت، پۇزانە بە خۇشپىيەۋە قورۇن، پان گۈپكرىتى، چونكە دىل ئاسوۋە دەپت بە بىستى وتەكانى خۇدا.

۲- پىنمايىكرىدى بە زىاتىر نىزىكەۋەنەۋە لە خۇدا بە نوپۇزكرىنۇ يادى خۇدا، كەسنىك يادى پەرومەدگار بىكات، پەرومەدگارپىش يادى دەكات.

۳- پىنمايى كىردىنى بە خۇشپىيەۋە كىتپ، بە تاپەتتى چىرۇكۇ نوۋكە.

۴- باسكىردى ئەم شتەنە لايەنى ئىمانى زىاد دەكات، وەك باۋەپوون بە ھەزاۋەدەر، كە ھەمەۋ خۇشۇ ناخۇشپىيەك بە ۋىستى خۇدايە، پەرومەدگار مۇۋ تاقىدەكاتەۋە لە زىياندا تاجەند سوپاسى خۇدا دەكات لە خۇشۇ ناخۇشدا.

چارەسەركىردى نەخۇش بە شىۋازى زىرى، لە لايەن كەسانى لىزانو دەروۋنەسەۋە.

* شىۋازى گىتۇگۇ كىردىن، سەردەتا زانىنى كىشەكە، پاشان دەپت بە شىۋەپەك قەسە لەگەلدا بىكرىت، كە بىتە مايە دىخۇشكرىدى.

* ھەمەشە ھانى بىدات بۇ جىيە جىكرىدى كارو پىشەپەك، تا سەرقالبىت بە كارىكەۋە بە تەنھا دانەنىشت.

* سەردانكرىنى دۇستانو خۇشەۋىستانو تىكەلۋى لەگەل ھارۋى باشدا. ھەرشادو پىيەلەن!

خېزانەگان

شاھىەنى

باشترین

بېكەۋە بېجىنەۋە بۇ نىشتمانىك كە چۆل
بۆپەكەي لەم دونىايەدايەۋە ۋەكەكەي ۋا
لە بەھەشتدايە، ژيانمان سنورىكى ھەبوو،
بە بەرنامە ئىمەت ۋەوانە كىرد، لە لاى
تۆۋە ھاتوۋىن بۇ لاى تۆش دەگەپىنەۋە،
خېزانەگان زۆر تىكشكاۋن، ھەرشەۋان دادىت
مالەگان چۆل، نازانم سودى مال چىيە بۇ
خېزان، تۇ بىلى ئەۋ مالە لەبەر جەلەكانمان
بىت، تا كەنتۆرەگان بى جىل نەبىن؟ يان
لەبەر نوۋستىنك بىت تا ئوتىلەگان بى
پەرخە نەبىن! يان لە بەر سەفرەۋ خۋانىك
بىت تا رېستورانەگان بى ژەم نەبىن! لەبەر

ۋووخسارمانە تا ھەتاۋ نەمان سوتىنى!
ئەى خۇدايە، بۇ خالىكى ھاۋبەش بۇ
نىۋ خېزانەگانمان، ھىندە لەگەل تىغى.
يەگان يەك دەگرىنەۋە، ھىندە لەگەل
ئەندامانى خېزاندا نىن، ھاۋارىش كەن
خېزانەگان بى گۈزىن لە ئاست يەكتر،
ھىندە خەرىكى خۇيىندەۋە شتى تىرىن،
لە ئاست مالەۋە نەخۇيىندەۋارىن، ھەر
يەكە لە پال سۈچىكى ژۋورى خۇيدا، لە
مالەگاندا بە خەپالى گۈزەر دەكەين، كەجى
ھىشتا لە دەردە نەگەپرايىنەتەۋە!

ئەى خۇدايە، كۈرە لاۋەكانمان گىرۋەدى
دەستى تىرەۋاۋىزىكى بى ۋىزدان، بابەگيان
كەمىك لە ناشاناي خۇتم پى بەد، كچە
لاۋەكانمان گىرۋەدى دەستى بەلەمىكى بى
سەۋلىن، دايە گيان فىرى سۆزىكەم بىكە تا

لە بېشدا فەرمانەگانى خۇدا بىت، نىۋان
منو رۆزگارى داھاتوۋم لە كۆيدايە؟ ئىستاۋ
ۋاۋەردو ھەموۋى ھەر داخو بى ئومىدى
بىت، ئەى نىۋان منو خۇشەۋىستى تەنھا
كات كوشتىن بىت، ئەى خۇدايە نىۋان منو
خېزان دەبىت جى بىت؟

مالەگان چۆلگراۋن، خېزانەگان
چاۋمىزى يەگيان بەلاۋە زۆرە! خۇدايە
ئارامى سەرى خۇي ھەلگرتوۋە، ھەموۋمان
لە پىناۋ پىشى باشتىر، چارە ئەۋانى تر
بە زمانىك رەش دەكەين، بە كىردەۋەپەك
لە ناۋيان دەبەين.

ئەى خۇدايە، نىۋان منو پارەۋ سامانەكەم
دەبىت جى بىت؟ نفسى، نفسى، منىشى
گرتۆتەۋە؟ تەنھا ئەۋە ھەبىت دەبىت ھەرمەن
بىت، جى لەم ھەموۋ من مەنە بىكەم؟ فىرمان
بىكە، پارمەتىمان بەد، تا بىتۋان خالى ھاۋبەش
بېكەۋەنىيىن، تا چەند خالىك كۆبەكەينەۋە
سنورىك بىكىشىن لەۋ سنوۋردا مالىك ھەبىت
پىرېبىت لە قىۋلگىردىن يەكترى، بە ھەموۋ
كەمۈكۈرپىيەكانمانەۋە يەكترمان خۇشبوۋىت،
ئەم جوگرافىيە پىۋىستى بە دولەتلىك دەبىت
پىرېبىت لە دىلىيىسى، پىرېبىت لە سەۋمىرى،
پىرېبىت لە خۇشەختى بۇ يەكترى.

ئەى خۇدايە كاتىك ھاتىنە سەرزەۋى
(بېكەۋە لە بەھەشتداۋوۋىن، بېكەۋە ھاتىنە
خاۋرەۋە، بېكەۋە خۇدا لىمان خۇشبوۋ،
بېكەۋە نىررايىن بۇسەرزەۋى) پىمان خۇشە

ئەى خۇدايە چۆن بىتۋانم ئەم خېزانە
كۆبەكەۋە، چۆن بىتۋانم خال بە خال دەست
بېكەكەۋە لە نىۋ رىزى ئەۋ خالەندا ژيان
بگەپىنەۋە كە لە بەھەشتەۋە ھاتوۋن،
ئەى خۇدايە جى بىكەم بۇ خالى ھاۋبەشى
خېزانەگان، لە چىدا بلىم نىۋە ۋەك يەكەن؟
نىۋە بەخىراۋن، نىۋە پىش ئەۋە بىنە
سەرزەۋىن مالتان لە بەھەشتدا بوۋە، بۇ ۋا
خۇتان سەرقال دەكەنەۋە بە دىناۋە؟

بۇ ۋادىلەگان بىرىندار ئەكەن؟ ئەى
خۇدايە چۆن بىتۋانم بلىم نىۋە لە پىناۋ
دەسۆزىك كۆكراۋىنەتەۋە، لە پىناۋ ژيانىك
مىردنمان بىرچۆتەۋە، لە پىناۋ خۇشەپەك
يەكترمان جىلەشتوۋە، پىش ئەۋە
جىبابىنەۋە نىۋە خۇشەۋ بىرۋوۋىن، پىش
ئەۋە نامۇ بىن بە يەكترى نىۋە ناشاناي
نىۋان دوۋ مىرۋى بوۋىن، ئەى خۇدايە
زۆرمان پىۋىست بە خالى نىۋان خۇۋم زۆر
شت، تەننەمت خۇشە ھەيە!

ناخۇ خالى ھاۋبەشى نىۋان خۇم، ھەر
گۆرىن بىت، يان ھەرتىركىردىن بىت، ھىندە
پىۋىستە بۇ ئەم پىداۋىستىيەنى نىۋان
مىردىن ژيان عەقلمان لە بىرەكەين، ئەى
خۇدايە ئەى نىۋان منو زمانم تەنھا لۇمەۋ
سەرزەۋىشتى بەرامبەرەكەم بىت، تەنھا لە
بىرى خۇمدا بىم، تەنھا خال تۆلە بىت؟
نىۋان نىۋە خۇدا، تەنھا نىۋە بۇ خۇۋم
جىبەجىكارى داۋاكارىيەگانى من بىت ئەك

سنوورمگان لەمەك جىياكەمەو، خىزان دەستى لى بەردراو، كەچى ھەموو نازار دەجىزىت بۇ ھىندە نەشارمزان بەرامبەر كەستى مەندالەكان؟ بۆچى ھەموومان وەك يەكەم مەندال دەخەنە روو؟

ئەى خودايە، بە تەمەنە بەرپىزمگان مەندوون بەدەست ئەم ھەموو گورىسەى كە نازان لە كویدا بچراو و گرندراو بە تاللىكى ترمەو، لە چى بەرسەم؟ گەر چەند بى دەنگىرىش بىم، دلم ھىچ نەدركىنى خۇ چاومگانم جىسى لىوكانىمى گرتۆتەو بۇ خۇى دەدوئى، بزاكەم، خوشكەكەم، دايە، بابە، ژەمىك باتىرىين لە خوشەويستى ئىو، شەوئىك بىووين بە دلىياپىو، رۆژىك پىكەو بەزىن، تىكايە دوور مەكەونەو، با (سىلەى رەخمەكانمان تەنھا سىلەى لەحم نەبىت)، باگەرەنەوومان بۇ مالمەو ناچارى نەبىت، بەلگو پىووستىيەكى پەر لە نەزاھەت بىت، بىرە كە مەندال بووين كاتى يارىمان دەگرد ھەر لىوكانمان پىكەنىن بوو، گۆيمان دەزىنگاپەو لە پىكەنىنى يەكتر، دلتەنگىيەكانمان چەند زوو بىردەچوو، كەسمان ژيانى ئەوى ترمان زەوت نەدەگرد، بەلگو پارىزگاريمان دەگرد، چونكە ھىندە پەيوست بووين بە يەكترىيەو، خوشىيەكان زۆربوون، گرەمگانى ژيانمان ھەموو دەبردەو، نەشمان دەزانى جى دەخوئىن، كەچى ئىستا دەزانىن جى دەخوئىن، بەلام نازانىن رەفتار بىكەن لەگەل يەك، ھەموو يارىيەكانمان بىرچۆتەو، ناخوشىيەكان كۆمان دەكاتەو، چاومان يەكتر نابىنئىت، گىرەفانەكان جىسى ھەموو شتىكى گرتۆتەو، كەسمان براو نىين؟! بىرتانە دايەو بابە، تەبايەكانمان لە كوئى داناو؟ دەستخوشىيەكانمان لە بىرچوو؟

ھەموو راوئىزگارى بە تواناين لە ئىو ژيانى ئەوانى تر، بەلام ئەوانى تىمارى بىرىنى سەردلى خىزانى خۆمانمان نىيە، دايەو بابە قىرمان بىكەن نەك رىگەمان لى بگرن بۇ نەگردنى كارىك، بۇ ھىندە دوور لە يەكتر دەزىن، لە خىزانەكانى ئىمەدا شەرمگان بە ئاشكرا دەكرىت، بىرى ئىمەيان نىيە! بەنەنىش ئاشت دەبنەو ھەربىرى ئىمەيان نىيە! نازانىن لە ئىوان ئەم ئاشكراو نەنىيەدا چۆن ئىمە خۆمان دەكرۆشىن و قورسترىن وانە جى دەھىلن بۆمان، كە ھەرگىز لى تىناگەين، ئەویش چۆن داواى لىبوردن بىكەين؟ چۆن ببورين؟ ببورە بابەو دايە زىتار لە چارەنوسىكى تر ئىمە پىووستمان پىتانە، دايەو بابەگيان

رۆژىكى خۇش بوو، يەكەم دەولەت دروست دەبىت (رازىبوون بە يەكترى) دەولەت رادەگەنەنرىت، (ناھەنگان دەگىرا) سەربەخۇى تەكەكان بىراردرا (ماللىك) ئاودەن دەبىتەو، ئامانچو پلانلىك ھەيە، سبەى دەبىنە خاوەن پەرلەمان (خىزانىك دروست دەبىت)، پىووستمان بە شوراىەك دەبىت (پارىزگارى لە يەكترىكەين) ھىزى ھەبىت بۇ بەرگرى (ئىرە كە مالمەكانە، يەكەمن ھەرچىيەكى تر ھەبىت) ومارمەن دەبىت بۇ ھىزىبوون، ئەمە پىناسەى دەولەتى خىزانە (سبەى ھەر ئەم تاكى خىزانە دەولەت بەرپۆ دەبنە)، ئەم خالە ھاوبەشانە بۆچى ترازاون لە يەكترى كەسمان يەكتر ناسىنەو و تواناى دەنگان نىيە بۇ يەكترى.

كاتلىك دەمەنە ژىر پىرسىارىك، كە مەندال بووين ھەر لىردا قىرى وانەى جىاوازىم دەكەن (بابەت خۇشەدوئى، يان دايە؟) گەر وئە، بابە، دايەگيان پىمخۇشە تۇش بلىئى، مەنىش بابەگيانم خۇشەدوئى، گەر وئە، دايە، بابەگيان پىمخۇشە تۇش بلىئى، مەنىش دايەگيانم خۇشەدوئى...

زۆرسوپاس بۇ ئەم مامۇستا بەرپۆزەى كە جواوترىن وانەى قىزىكەردم، كاتى ئىختىارىك بۇ مەندالەكان دەكەين نازانىن چۆن ئەم ئىختىارە بىكەين، چونكە ھىچ پىرۇگراممىكان لە بەردەستدا نىيەو دەسەلاتەكان دىاركارو نىيەو نازانىن خالى ھاوبەشى ئىوان دايەو بابە چىيە؟

نازانىن خالى ھاوبەشى ئىوان باوكو كچەكان، كورەكان چىيە؟ بە پىچەوانەو، تۇ بلىئى، ھەر بىرىتى بىت لە فەرمىانى بابەو جىيەجىكردىن لە لايمەن پۆلەكانەو؟

گەر پىرسىارم لى بىكرىت كە بەشكە لە سەربەستىم ھەلپىزەندەم پىدەدەيت، ئەوا بوارى بىرگەردنەو دەدەيتى، بەلام گەر فەرمىان بىكەيت بەسەرمەندا ئەوا ھەموو سنوورەكان بە روومدا دادەخەيت؟

خالى ھاوبەشى ئىوان دايەو كچەكان، يان كورەكان چىيە؟ بە پىچەوانەو چىيە؟ تۆبلىسى ھەربىرىتى بىت لە پىدانى دەسەلاتى چىشتىلنىانو كاروبارى ناوماى بۇ كچەكانو كورەكان؟ بۆچى دايەكان بوون بە خزمەتكار؟ وەك خزمەتكار مامەلەى لەگەلدا دەكەين! باوكمان وەك كرىكارىك، ئىمە ھىچ ھەللىك نادەمىن ئەوان ھەموو خزمەتلىكان پىخۇشە كە ئىمە داواى دەكەين، بەلام دەبىت ئىمەش وفاقەك لە خزمەتى ئەوان بىكىشىن، بە چا، يان بە

لىو، يان گەر ھەرنەبوو بە ئارامى، بىنىنى رووخسارى ئەوان بە چاوەكانى ئىمە پەر لە پەرسەن، دايەو بابە ئىو بەرپارتان داو بە بەخسەندەى ھەردو جىيەمان، تەنھا پىشت بەستەو ئەویش بەرستەن، لەسەر رىگى راسەت يەكترەن قىوول كەردو، لە ئىو گەورەترىن نىيەمەندا خۇتان لە تورەى بە دوورگىن، ماوئەكەمان پى بدەن، ئىمە جىيەن لە ئىو دەناسىن!

بابە گيان چ كارىكت دەوئىت، مەنىش دەتوانم يارمەتەيت بەدەم، خودا لىمان وەردەگرىت ھاوشىو پىغەمبەر ئىبراھىم پىغەمبەر ئىسماعىل (سەلامى خاويان لى بىت)، ئەى دايە گيان چ بەللىنىكت بە خودا داو تە نەزىمەت قىوول بىت، ھاوشىو خاتوو مەرىمە دايكى (سەلامى خاويان لى بىت)، بامەنىش بە وفاقەم بەرامبەر بەللىنەكەى تۇ بە خودا، پىش ھاتەم لە دنيا دايەو بابەگيان نىيەتى كارىكى باشتەرم پى بدەن، با ھەروا ژيان گوزەرنەكەم. ھەروەك لە نامۇزگارىيەكانى لوھمانى ھەكىم بۇ كورەكەى ھاتو، ئەوئەى خۇى دەمىكرد ئەوئەى كەرد بە وسىيەت، دايە گيان دەزانم گەر تىنومبىت سەفوا مەروم بۇ دەكەيت، لە پىنانو قومىك ئاو بۇ مەن.

مەنىش بەللىن دەدەم گەر داواى مەركىشم لى بىكەيت دايەگيان، بابەگيان لە پىنانو بىرپارى تۆدا لەگەل خودا، چەند جوانە ئەم خالە ھاوبەشە، دايە بە داوى ژيان دەگەرپىت بۇى گەر لە قومىك ئاودابىت، كەچى بابەگيان لە پىنانو بەللىن فەرمىانى خودا ژيانىكى تىرى دەداتى، مەن دەمەوئە لە كەشتىيەكە لەگەل تۆدا سەركەوم، ئەو دەمەى دەستەكانم پەنجەيەكى تۇ دەگرىتو يەكەم ھەنگاو، ھەنگاو دەنىم ژيانىكى تر دەدەم بە تۇ، خۇشەحالىيەكى تر بە ژيان دەھىنئىتە نارا بۆمان، تىكايە جىم مەھىلە، دەمەوئە لەگەل خىزانەكەمدابىم، مەن براكەم، مەن خوشكەكەم، بۇ دامەزراوئەك كارىكەين، كە دەمانەوئەت ھەق بىز بىن، ھاوشىو ھارونو موسى (سەلامى خاويان لى بىت)، كۆتا وەسىيەت ئەوئەى ئاگادارى خىزانەكەتان بىن، باشتىرىنتان ئەو كەسەيە كە لەگەل خىزانەكانتەن باش مامەلە دەكەن، ھاوشىو پىشەواكەم، خودايە، يارمەتىمان بەدەم لىمان خۇشە، پىووستمان بە يەكترى ھەيە خودايە، ھەموو خىزانەكان بە ختەومرىكە، كۆمان بىكەروە لە ژىر سىيەرى خۇشەويستى خۇتدا، قىرمان بىكە خىزانەكان پىش ھەموو شتىكە بۆمان!

ئافرىتە ۋەك درەخت ۋايە.. تۆلە كامىيانى؟!

ھىسەۋ رەخنەكانى كەسانى تر نادات،
ھەمىشە لە رەزامەندىۋ بەختەۋمىرىدا
دەۋى.

*** درەختى ھەۋلىدىم:** بىزار نابىتو
خۇى بە دەستەۋە نادات، زۆر بەھىزەۋ
ھەرگىز رازى نابىت بە مانەۋەى لە يەك
شۈيىندا بەيى جولان، بەلگە ھەلدەگەرىۋ
ھاتوۋچۇ دەكات، بۇ نەھىشتى ھەمەۋ
نەۋەى لە بەردەمىدا دەبىيىن، جوانىيەكەى
تاۋ تاۋ زىاد دەبىتو كەسانى تر سەرسام
دەكات بە ھەلۋىستىۋ بەھىزى سۈرۈپوۋن
بەردەۋامى سىماى ھەۋە.

نەمەش ئافرىتەكى داھىنەردە بە
بەرنىگار بوۋنەۋەى رازاۋمەۋە!

*** درەختى ھەلخەلەتەنەرە دوۋ روۋ:**
لە شىۋەدا جوانە، بە بۆنە خۇشەكەى
دىلو مەستت دەكات، چىل ۋ پۆپەكانى
نەرمەۋ گۈلەكانى جوان ۋ رازاۋن، بەلام
ژەھراۋىن ھەرەكەسىك لى نىزىك بىتەۋە
دەمىكۈزىت! نەۋە ئافرىتەكى درۋزىن
ھەلخەلەتەنەرە، بە جوانىيەكەى دىتخاتە
ژىر ساپەۋ سىبەرى خۇى، بەلام بە ھۋى
كىردارە پىر فىلىۋ ناباشەكانى لە بىر
خۇپت دەباتەۋە!

گەلا نەرمەكانى، ھەرەكەسىك سەپرى
دەكات دەمىكەتە دىلى خۇى، رۋانىيەكانى
بەشەرمانەيە، ھىندەى تر جوانى دەكات!
نەمەش نەۋە ئافرىتە جوانىيەكە بە
ھەپاۋ خۇپەكەمزانىنەۋە رازاۋمەۋە.

*** درەختى مىزاجى:** تاۋىك پىر
بەرەھەۋ تاۋىكىش سىس ۋ لاۋازە،
گۈلەكانى دەمىكۈزىنەۋە لەبەر ھۋەكەى
دىارىكراۋ، جوانىيەكەى دەشارىتەۋەۋ
بەرنىگانىش نادىار دەبىن، سەرمەپى
خودپەسەندى نەۋە، لەگەل نەۋەشدا
خۇشەۋىستانى بىرى دەكەن، بەردەۋام
نۈى دەبىتەۋەۋ لە كاتىش سىل ناكاتەۋە،
بەلگە ھەمىشە بەشى خۇى بۇ ھەۋانەۋەى
ۋەردەمىرەت، نەۋەش ئافرىتەكى زىرەكە
ھەمىشە لەگەل بەردەۋ پىشچوۋنى تەمەن
پارىزگارى لە جوانى خۇى دەكات!

*** درەختى كەپ، بەلام بەختەۋمەر:** نەۋە
درەختەيەكە گۈى لە دەنگى باى بەھىز
نىيە، لە مەترسى بروسەكان ناترسىۋ
گۈى بەۋە نادات تەمەن چىلەكانى لاۋازو
بىھىز بىكات! نەۋە ھەمىشە جوانەۋە شانازى
بە خۇپەۋە دەكات.
نەۋە ئافرىتەكى بەھىزە گۈى بە

*** درەختى باش ۋ بەرۋىز بەخشەندەۋ**

رەسەن: رەگەكانى پتەۋەۋ چىلەكانى جوان
بەرمەكەى پىر بەرمەكەتەۋ گۈلەكانى رازاۋەۋ
پىر، بە جۈرەك بەرمەبەر نارەخەتەيەكان
دەۋەستەتەۋەۋ رەگە نادات بە زىرانەكانى
خراپەۋ رىقو كىنەۋ نىرمەيى رەگە باش
پتەۋەكانى بىھىز بىكات!

نەۋەش ئافرىتەكى رەسەنەكە
نارەۋەۋەكانى كەسانى تر ناي ھەۋزىن.

*** درەختى نارامگرو ھوربانىدىم:**

چاۋمىرەپى بارانىك دەكات بە
خۇشەۋىستەيەۋە، ژۋوانى بە خۇشەيەۋە
بەسەردەبات ۋەرمەكانى زۆر باشەۋ نارام
دەگىرەت لەسەر برسەتەۋ تىنۋەتەى،
لەگەل نەۋەشدا سىس نابىتەۋ شىرەنترەن
شەمال پەخش دەكاتەۋە، نەۋەش
ئافرىتەكى زۆر بەرۋىزە، پەند ۋەرمگرو
پىزانە، نامۇزگارەيەكانى دەكاتە دىارى
بىنەۋەى ھىچ ھەستەك بىرىندار بىكاتو
نازارى بىدات!

*** درەختى نەرمەۋ جوان:** چىلەكانى

ھىندە نەرمەن شىنەى شەمال گەمەپان
لەگەلدا دەكات، گۈلەكانى جوان، بالندەكان
بە غەزەلەۋە دەخۋىن، سەۋزەيەكەى،

خەم تەنھا شتېكە كە مرۇف لەناودەبات

من زۆر لەو كەمترم كە شارەزای زانستی نادیارو ئایندە بىم، زانینى ئایندە تەنھا لە دەسلەتای خۆای گەورەداپە، سوپىد بە خوا من نازانم خۆم كەى تەمەنم كۆتایى دىستو ئەم دىناپە جىدەهەيلىم، چ جاي ئەوەى بزانم تۆ كەى تەمەننت كۆتایى دىت!

بەلام هېچ دەواپەكم چاكتىر شك نەبىرد بۆ دەرەكەى بەرپىزتان، جگە لە خەم پەژارە، هېچ رېگەيكەى تىرىشم نەدەزانى كە بتوانم وابكەم تۆ خەم بخۆيت، جگە لەم رېگەيە! كاتىك پاشا زانى ئەمە پلاننىك بىووە بۆ چارەسەرى دەرەكەى، ئىدى لە خۆشیدا نەيدەزانى چى بكات!!

بەراستى خەمپەژارە، جەورى دەتوینتەو، كىش دادەبەزىنىو كۆو لە بن دىنیتە ھەربۆيە پىشەوا (سەلامى خۆای لىبىت) لە نزاكانیدا دىفەرموو: (اللهم انى اعوذ بك من الهم والحزن... خودايە پەنات پىدەگرم لە خەمپەژارە...)

ئىستا با پىكەووە وردىنەو، كارمەكانى خۆای كردگار جەندە جوانە! ئەگەر مرۇف بىزانپاىە كەى كۆتا رۆزى ژيانپىەتى، چى پرووى دىدا؟ خەمپەژارە بۆ ھەمىشە دەبىووە مېوانىو بەردەوام لە بىرى ئەو رۆژە دىارىكراویدا دەبوو كە كۆتا رۆزى ژيانپىەتى! پاكوبىگەردى بۆ ئەو خودايەى مرۇقى بەشپۆيەكەى دروستكردووە كە نازاننىت كەى بۆدواچار مالتاوايى لە ژيان دەكات!!

ئەگەر بۆجوونەكەم راست دەرچوو، ئەوا ھەرمان بەدە دواى كۆچى دوايىو مالتاوايى بەرپىزتان ئازاد بكىم، ئەگەرىش بە پىچەوانەو بوو، ئەوا دەتوانىت بە دەستى خۆت تۆلەم لى بىسەنىت.

پاشا بە لىكدانەو كەى زۆر نىگەرمان بوو، ھەرمانى دا دەستگىرى بكەن، لەو رۆژە بەدواو پاشا خۆى لە خەلكى داپنىو بە تەنھا لە زوورنىكدا بە خەمبارى ژيانى دىگوزەرانىد، قسەى لەگەل هېچ كەسدا نەدەگىردو رېگەى نەدەدا كەس بىتە سەردانى جگە لە ھاوسەرمەكەى! ھەر رۆژىك بەسەرىدا تىدەپەرى خەمپەژارەى زىادى دەگىرد، چونكە قسەى داناكە زۆر كارى تىكردىبوو، چاومپروانى مەرگى دەگىرد... چاومپروانى زۆرناخۆشە، ئەى ئەگەر ئەو چاومپروانىيە چاومپروانى ھاتنى مەرگ بىت، دەبىت چۆن بىت؟

پاشا لە چاومپروانى مەرگداو لە خەمى ھاتنى ئەو رۆژەدا زۆر لاواز بوو، جەورى جەستەى بە جارنىك تۆايەو، گۆشتى زىادەى نەما، كىشى زۆر داپەزى، بەمجۆرە بىستەوھەشت رۆژ تىپەرى!

لەو رۆژەدا پاشا ئارامى لىبىراو خەمپەژارەكەى پەكجار زىادى كرد، ناردى بە دواى داناكەداو پىلى گوت: ھەوالىكى تازەت لانىيە؟

دانای ژىر كاتىك پاشاى بىنى بە تەواوى لاواز بوو كىشى داپەزىووە لە نەخۆشى قەلەوى پزگارى بوو، بە ئارامى وەلامى داپەو، جەنابى پاشا لە راستىدا

پاشاى ولاتىك، بە دەست نەخۆشى قەلەوىو جەورىو گۆشتى زۆرو كىشى زىادەى لەشپىيەو دەمىنالا، بۆ ئەم مەبەستە سەرچەم پزىشكو جەكەمەكانى بۆ كۆشكى پاشاىەتى بانگەشت كرد، تا چارەسەرىكى بۆ بدۆزەووەو كەمىك لەو جەورىو قەلەوىيەى كەم بكەنەو، بەلام ھەر رېگەيەكيان بۆ دادەنا، بە ھۆى بارپزەنەكردن وەوسنى جەنابى پادشاووەو رەجوانەكردنى نامۆژگارى پزىشكەكان نەيان دەتوانى سەركەوتووبن...

رۆژىكيان پىاويكى ژىرو دانا ھات بۆ كۆشكى پاشاوى پىلى گوت: جەنابى پاشا، بە پشتيوانى خودا من دەتوانم چارەسەرى كىشەكەتان بكەم، پاشا بە بىستىنى ئەم ھەوالە زۆر شادمان بوو، دانای ژىر وتى: من شارەزای زانستى ئەستىرە ناسىم، سەرەتا دەمەوېت رېگەم بىدەيت تا ئەمشەو سەپىرىكى ئەستىرەكانى ناسمان بكەم، بۆئەوەى بزانم چ دەرمانىك بۆ دەرەكەى بەرپىزتان دىگۆنجىت.

بۆ رۆزى دوايى دانای ژىر گەراپەووە بۆ لاى پاشاوى پىلى گوت: بەپىلى ئەو ئەستىرەيەى من ئەمشەو سەپىرم كرد، بەداخەو تەمەنى بەرپىزتان لە ژياندا تەنھا پەك مانگى ماو، ئىدى ئەگەر دەتەوېت دەواپەك بەكاردەھيتم بۆ چارەسەرى گرتەكەت؟

ئەگەرىش دەتەوېت لە راستى قسەكەى من دلىا بىت، ئەوا دەتوانىت ئەو ماومپە لاى خۆت زىندانىم بكەيت،

گەشەسەندى

زمانو

قسەکردن

لە منداڵدا

ل: د. كيمبرلى بۆيىل

و: بەھادىن بەھرام

كارىگىرى دەپىت لەسەر قىسەردىن زمان.
۲- دواكەوتىنى زمان: منداڭان بە زەخمەت قىرى ماناي وشەكان دەپن، ھەروەھا جۇننىيەتى بەكارھىتانو دانانى وشەكانىش لە رىستىدا. جا دواكەوتىنى قىرىبون كارىگەرى دەپىت لەسەر ۋەركىتى زمان.

۲- بۆماۋەزانى: ئەمە دياردەپەكى باۋە، بەلام ھەمىشە نىيە، مەرج نىيە ھەموو خىزانىك توۋشى بېيت. بەلام يەككىك، يان ھەردو لە دايلىك باۋەكان، يان ھەريەككىك لە كەسو كار، لەۋانەپە لە منداڭدا گىرتى قىسەردىن ھەبوۋىت. بە ھەرحال، مەرج نىيە ئەو منداڭلەنى كە گەشە قىسەردىن ھىۋاشە، دايلىك باۋەكشىيان ھەمان كىشەو گىرتىيان ھەبوۋىت.

۴- خوۋگىرتن بە قىسەردىن ناپىلىك ھەلە: كاتىك منداڭان دەست دەكەن بە قىسەردىن، ھەندى وشە بە ھەلە دەردەپىن. ئەگەر ھاتوۋ منداڭىك قىسەپەكى ھەلە بە بەردەۋامى دوۋبارە پكاتەۋە، ئەوا ھەر بەم شىۋەپە خۋى پىۋە دەگىرتى ھەرواش قىر دەپىت. بۇ نەۋونە، منداڭىك لە جىياتى بلىت: (ۋەرمگىرت)، بلى: (ۋەمگىرت)، يان لە جىياتى بلى: (مەكتەپ)، بلى: (مەكتەپ)، ئەگەر ئەم ھەلەپە بۇ راست نەكرەپەۋە، ئەوا خۋى پىۋەدەگىرتى لەسەرى پادىت. ئەمانە لە ديارترىن ھۆكارەكانى دواكەوتىنى زمان بوون. پزىشك دەتوانىت

ھۆكارەكانى دواكەوتىنى زمان:
 بە گۈپرى لىدوانەكانى دىكتۇرە (اليزابىت پراسر) كە دەلىت: (دەستنىشاندردن دۆزىنەۋى ھۆكارى راستو تەۋاۋ بۇ گىرتى قىسەردىن لە منداڭەكت، زۇر زەخمەتە. كارىگەرىۋ تۋاناي قىسەردىن ھەر منداڭىك بە چەند ھۆكارىكەۋە بەندە، لەۋانە: تۋاناي بېستىن لە منداڭا، گەشە قىسەردىن ئەندامەكانى ناۋ دەۋو قورگ، ھەروەھا تۋاناي چالاكى بۆماۋەپى).

نەمانەش چەند ھۆكارىكى زۇر باۋون سەبارەت بە دواكەوتىنى زمان:

۱- لە دەستدانى تۋاناي بېستىن:
 منداڭان لە رېگە بېستىنەۋە لە كەسانى دەۋرۋىرەۋە، قىرى قىسەردىن دەپن. بۆپە كاتىك نەخۋشەپەكانى گۈي، ياخۇد كىشەۋ گىرتى تىرى تاپەت بە گۈي، توۋشى منداڭان دەپىت، ئەوا ناتۋان بەشىۋەپەكى راستو دروست قىسە بېستىن، بەم ھۆپەشەۋە ناتۋان بەراستو دروستى قىرى قىسەردىن بىن. بۇ نەۋونە، وشەۋ دەنگى ۋەك (كات) (ھات) (لات) لەۋانەپە ھەمان دەنگى ھەپىت لە لاپەن منداڭى توۋش بوۋەۋە، واتە بە يەك دەنگ دىپانېستىت. تەمەنى نىۋان (۱۲) مانگ تا (۴) سال، پەرسەندىن زمان لە لوتكەداپە، واتە گىنگىرىن ھەستىارتىن ماۋەپە لە تەمەنى منداڭا بۇ پەرمەيدانى زمان، جا بۆپە نەخۋشەپەكانى گۈي لەم ماۋەپەدا،

چەند ھۆكارى نىشانەۋ پىشنىارنىك بۇ گىرتەكانى سەرمەتاي قىسەردىن لە منداڭەكتە:

قىسەردىن ئەو شارمەپىۋە كارامەپەپە كە منداڭان ھەۋلى گەشەسەندىن بەرەۋپىشېردىن دەدەن لەگەل يەكەم دەرېرىنى دەنگى وشەكانىيان لە كاتى ساۋاپىياندا. زۇرپەى منداڭان، وشە سەرمەپەپەكانىيان پىكەتەۋە لە دەنگى سادەۋ ساكارى ۋەك (بابە، دادە، بەى باى...). ئىنجا بەرەپەرە منداڭان شارمەپەپەكانىيان ۋەگەردەخەن بۇ قىسەردىن، يان دەنگ دەرېرىن بۇ مەبەستى دروستىدردن پىكەتەپەنى زمان. زمانىش نامازەپە بۇ بەكارھىتانى وشەۋ رىستە، بۇ گەپەندىن ئالوگۈرى بېرۋەكەكان لە نىۋان مەۋفەكاندا. كاتىك كە منداڭان دەست دەكەن بە پەرمەپەپە بەرمەۋ زمانىكى ئالۋىتر، ئىتر وشەى درىۋىتر دروست دەكەن كە پىۋىستى بە كۈنترۋىلۋ بىۋىنەرىكى باشتەر ھەپە. ئەو كاتىش نامادە دەپن بۇ ھۆتابخانە، زۇر لە منداڭان بەشىۋەپەك قىسە دەكەن كە كەسكى بىگانەش دەتوانىت بە ئاسانى لىيان تىبكات. بە ھەرحال، ھەندىك لە منداڭانىش زۇرتىيان پىدەجىت تاۋەكو بتوانىت ھەرجى دەپىت لىي تىبگەپت. ئەم قىسەردىنە، ياخۇد ئەم دواكەوتىنى زمانە لە چەندىن ھۆكارەۋە ۋەدەدەن.

پارمەتت بىدات لە ديارىكردنى حالتەكە ئەگەر ھاتوو دواكەوتنەكە بە ھۆى ھۆكارى جەستەيى، يان ھەر شتىكى دىكەوھە بىت.

نیشانەو ھۆناغەكانى قەسەكردن:

بە شىئوھەكى گشتى چەند نیشانەو پىئورەك ھەن سەبارەت بە قەسەكردنى مەندالو شارمەزايى زمانىيان، ئەگەر ھاتوو لە تەمەنى سەرۋو يەك سالىيەوھە نەيتوانى قەسە بىكات، يان قەسەكانىيان ڕوون نەبوو، ياخود وشەو زمانەكە جىاواز بوو بە بەراورد لەگەل مەندالەكانى تىرى ھاوتەمەنى خۆيان. سەرەراي ئەوھى كە سەردانى پزىشك، يان دىكتۇرىكى تايبەت بە چارەسەرى گەرفتى قەسەكردن، دەبىت دواين بىرپارت بىت، بەلام ئەم نیشانانەى خوارەوش پارمەتيدەرن بۆ ھەلسەنگاندنىكى سەرەتايى مەندالەكەت.

لە تەمەنى (۲) مانگى: مەندالەكەت دەبىت دەست بىكات بە دەرەكردنى دەنگى بەرزو ھىزە، ئەم ھىزمەش بە ناوازيكى نزم ھىواش دەنگىكى گرۋگالەى مەندالان كۆتايى دىت، يان جارجار بە نزمە گرپاننىكو نووزەيەك ھىواش دەبىتەوھ.

لە تەمەنى (۶) مانگى: مەندالەكەت سەيرى ڕووخسارت دەكات كاتىك كە قەسە دەكەيت، ئەوئىش ھەولە ئەوھ دەدات قەسەت لەگەلدا بىكات، بۆيە ھاوارو ھىزە دەكات تەكان دەداتە خۆى، بە مەبەستى ناگادارى جاودەپرىكردن.

لە تەمەنى (۱) سالى: مەندالەكەت تواناى تىگەيشتنى ھەندى وشەى سادەو باوى ھەيە، ئەگەر بىتو نامازەو دەست جۆلەندى لەگەلدا بىت، وەكو وشەى (بەى باى) و (وەرە)، ھەرۋەھەول دەدات ھەندىك وشەى وەكو (دادە) و (بابە) و (مەمە) ش بلىت.

لە تەمەنى (۸) مانگى: پىئويستە مەندالەكەت لەم تەمەنەدا تواناى تىگەيشتنى چەندەھا وشەى ھەمەجۆرى ھەبىت، ھەرۋەھا دەبىت چەند وشەيەكى تەكش بەكاربەيتىت. دەبىت چەنەچەنكى مەنلانەش بىكاتو چەند قەسو پرسىارىكى كورتو سادەش بزانىت، وەكو (كوا لوت؟)، (بەدەرى)، (ھەستە).

لە تەمەنى (۲) سالى: ئەو رەستەو گرپانەى مەندالەكەت بەكارى دىت، لە دوو، يان سى وشە پىكەتوون، وەكو (ھى مە)، (من دىم)، (نۆرى مە)، (ھاتەو)، ھەرۋەھا مەندالەكەت دەتوانىت لە پرسىارى (باوكت، دايكت لە كۆيە؟) تىبگاتو

ھەندى ناراستەى وەك: (پىلاوومكانت لە بى بىكە)، (چاكەتەكەت لەبەر بىكە) ش بزانىت. تەمەن (۲) سالاكەكان دەتوانن وشەى زياتر تىبگەن لەوھى قەسەى پىدەكەن. لەم تەمەنەدا، مەندالەكەت تواناى تىگەيشتنى (۲۰۰) وشەى ھەيە.

لە تەمەنى (۲) سالى: مەندالەكەت دەتوانىت لە ھەندى لە ناراستەكانت تىبگات، وەكو (كاتى نووستنە) (ناوى خۆتى بى بلج)... ئەگەر داوى لى بىكەين، دەتوانىت شتىك لەسەر، يان لە ژىر مەزەكە دابىت. ھەرۋەھا تواناى وەلامدەنەوھى ھەيە لە بارى شتەكانو رەنگەكان، وەكو (كاميان گەورەترە؟) (سپىيەكەم بۆ بىتە). مەندالى (۳) سالاى تواناى تىگەيشتنى نەزىكەى (۹۰۰) وشەى ھەيەو نەزىكەى (۲۰۰) وشەش بە ڕوونى دەرەمبىت.

لە تەمەنى (۴) سالى: مەندالەكەت لەم تەمەنەدا دەتوانىت لە يەك كاتدا وەلامى دوو ناراستە بىداتەو، وەكو (كتىبەكە دابخەو بىدە بە من). (دەرگەكە بىكەو وەرە لام)... ھەرۋەھا ناوى تەواوى خۆى دەزانو دەتوانىت وەلامى رەستە ھۆكارىو ھىكرىيەكان بزانىت، وەكو (ئەگەر سەرمامان بى چى دەكەين؟) (ئەگەر خەومان بىت چى دەكەين؟) دەتوانىت رەستە دروست بىكات، وەكو (دوو كۆر پاربان دىكرد)، (كچىك ھاتە مالىان)، بەشئوھەكى گشتى رەستەكانىيان (۴ - ۵) وشە درىژن.

لە (۴) سالايدا دەتوانن داواتان لىبگەن وەكو (پىلاوومكانم بۆ لە پىكە) (چام بۆ تىكە)، كۆمەلە پرسىارىكى زۆر دەكەن. لەم تەمەنەدا دەتوانن نەزىكەى (۱۲۰۰ - ۱۵۰۰) وشە تىبگەنەو تواناى بەكارھىتەن جىناوومكانى، وەك (من، تۆ، ھى من، ئەوان، ھى خۆمان...) پىشان ھەيە.

لە تەمەنى (۵) سالى: لەم تەمەنەدا دەتوانىت لە يەك كاتدا سى ناراستە تىبگات، وەكو (قەلەمەكەت بىنەو وىنەيەك بىكەشو بىدە بە من). ھەموو پىتەكان بە وردى دروستى كۆ دەكات، تەنھا لەوانەيە پىتەكانى وەك (ر، س، ش، ز، ژ، پ) نەتوانىت. تواناى وەسفەكردنى شتەكانو ڕووداومكانى ھەيەو ماناى وشەكانىش دەزانىت. ئاسايە كە مەندالى (۵) سالاى تواناى تىگەيشتنى نەزىكەى (۲۵۰۰ - ۲۸۰۰) وشەى ھەيەو دەتوانىت رەستەى (۵ - ۸) وشەيى بەكاربەيتىت. ھەرۋەھا دەتوانىت زياتر لە (۱۵۰۰ - ۲۰۰۰) وشە بەكاربەيتىتو بەسەرھاتى درىژىش بە وردى باس بىكات.

لە تەمەنى (۶) سالى: ئىستە مەندالەكەت نەزىكەى (۱۲۰۰۰) وشە تىدەمكاتو پىچەوانەكانىش دەزانو دەتوانىت شتەكان بە كۆپرەى رەنگو شىئوھەكانىيان بۆلن بىكاتو بەكارىيان بىتەيت، ھەرۋەھا ھەموو راناوومكان بە راستو دروستى بەكاربەيتىت.

لە تەمەنى (۷) سالى: مەندالەكەت دەتوانىت (۲۰۰۰۰ - ۲۶۰۰۰) وشە تىبگاتو ماوھو كاتو وەرەمكاتى سالاى لىك جىابىكاتەوھو دەتوانىت ئاگادارى ھەلەى كاسانى تر بىت لە كاتى قەسەكردنىيان.

چى دەكەيت بۆ بەرەپىشەردن و باشكردنى زمانو قەسەكردنى مەندالەكەت؟

۱- رەستگۆو دىسۆزىيە لەگەل مەندالەكەت، كاتىك تىناگەيت چى دەلەيت. وا پىشان مەدە كە تىدەگەيت بە وتەوھى (باشە)، (ئى) (تەواو)... ھەند. بەلكو ھانى بىدە، بەلام نەك بە زۆر، كەوا قەسەكە بە ھىواشى دووبارە بىكاتەوھو بۆت. كاتىك كە تىبگەيشتى ئىنجا با ئەوئىش بزانىت كە ئەمە وا لىدەكات زمانەكەى بەرەمبەرە باشترو پاراوتر بىت.

۲- ھەولى رەستەكردنەوھى ھەلەكانى بىدە لە كاتى قەسەكردنىدا. كاتىك كە مەندالەكەت ھەلەيەك لە قەسەكردندا دەكات، بەشئوھەكى راستو دروست ئەو قەسەيى بى دووبارە بىكەو، بىنەوھى بىزار بىت. مەندالان لە بىستىنى قەسەى راستو بى ھەلەى تۆ، ھىزى قەسەكردنى بى ھەلە دەين.

۳- بۆ مەندالەكەت بىخۆنەوھە. چونكە بە ھۆيەو مەندالان بەرەمبەرە وشەو دەنگى پىتەكان ھىزەدەين. رەھىنانو ھىزەكردنى مەندال لەسەر چەندجارىك خۆنەنەوھى ھەمان كىتەب، يان نامىكە، دەبىتە ھۆى دروستىوونى ھۆگرى ئاشنايەتى بە زمانەكەى.

۴- وا باشە رەوئىز بە كەسى پىسۆر لەو بوارەدا بىكەيت، ئەگەر ھاتوو زانىت كە گەرفتىكى وا لە مەندالەكەت ھەيە. پىئويستە پزىشكەكەت رەوانەى لاى كەسكى تايبەتى تەرت بىكات لەو بوارەدا، ئەگەر ھالەتەكە پىئويستى بە ھەلسەنگاندنى زياتر ھەبوو. ئەگەر گەرفتىك ھەبوو، ئەوا ئەو ئاگادارەكردنەوھە سەرەتايە، زۆر گرنگە. ئەگەرەيش ھىچ گەرفتىك نەبوو، ئەوا لە نىگەرەنى دەحەسەيتەوھە. بۆ ھىچ مەندالىك زوو نىيە بۆ پارمەتيدانى، زمانىش ئامرازىكى زۆر گرنگى ژيانە، كەواتە لە بىرى مەندالەكەتدەبوو بەردەوام زمانىو قەسەكردنى ھەلسەنگەنەو پارمەتى بىدە.

ئەۋ كەسەم دلى خۆم دەبەخشىت!

ۋ: فېردەۋس ھەسەن

بىت، ئەۋ راستگۇيانەم زۆر روون باسى
ژيانى خۆم كىرەۋ، مەشە ھەروەھا،
تەنھا يەك شەم لەگەل باس نەگەردىۋو،
ئىستاش دوو دىۋووم كە بىلىم، يان نا،
نەۋەندە كە نارشەم ناسىۋو دىلىۋووم
كە كاردانەۋەيەكى خرابى ناپىتو لە
خوازىبىنىيەكە پەشيمان ناپىتەۋە،
بەلام لە راستىدا دىترسام خانەۋادەكە
پەشيمانى بىكەنەۋە، زۆر بىرگەردەۋو
لە كۇتاپىدا گەشەم بەم نەنجامە كە
يەكەم ھىچ شەك ۋەك راستگۇيى نىيە،
دوۋەمەش مەرگ جارىكە شىۋەنىش
جارىك، بۇيە بىرپارم دا خەيالى خۇم بۇ
ھەمەشە ئاسوۋدە بىكەم.

نارش دەمەۋىت راستىيەكت بىن بلىم،
سۆيىتت نەدەم كە بە بىشەۋە لە روو
دامىلىۋ بەزەيت بە مندا بىتەۋە بىرپارى
خۇت بەدەيت، سۆيىتت خواردو كەمىك
جەپەساۋ چاۋمىر بىو تا ھەكەم بىكەم:
من نەخۇشەيەكى ترسانەك ھەيەو..
قەسەكە بىن بىرپەم رەنگى زەردىۋو، ۋەم:
دلى، تەنھا بەشىكى كەمى دلىم كار دىكات،
لە ھەر ساتىكتا لەۋانەيە بوۋەستىت،

بىن كەمەكۆرى بوو، بەلام بە ۋەي پىشىنان
گۆل بىن دىك نىيە.

بەلام باۋەك دىترساۋ ھەر نەمىرۇ
بەيانى دىكەرد، دىگوت، نارش كۆرىكى
باشە، بەلام دەستى خالىيە، ژيان لەگەل
نەۋدا كىشە زۆرت بۇ دىروست دىكات، كە
بە دوۋرى دىزانمە بىتوانىت تەخەممولى
بىكەيت.

نارش دىگوت، تانبا پەلە مەكە، بىلە
با باۋەك بە نىسراحت بىر بىكەتەۋە
لە ناخى دىۋەمە رازىبىت.. چۈنكە نەگەر
ۋانەبىت ئەۋ كات ھەرگىز دلى بەرامبەر
من باش ناپىت!

نارش كارمەندى كۆمپانىيەكى
دەۋلەت بوو، مۇجەپەمكى گونجاۋ ھەبوو،
دوانىۋەروانىش تەكسى دىكەرد، تا بىتوانىت
ژيانىكى نارام دابىن بىكات، خانەۋادەكە
نەۋ، مەنجان زۆر خۇشەۋىست، ھەر جارىك
دەھاتن بۇ مالمان نەۋەندە بە قوربانو
بە ساھەم دىۋوون، كە ئەۋۋەت چەندىن
سالە بوۋىكىنەم، من زۆر لەم بارودۇخە
رازى نەبوۋەم ھەزم دىكەرد زوۋ زەمەند
لەگەل نارش بىكەم، تا چارمەنوسم دىار

زۆر كەس ھاتنە خوازىبىنىم، بەلام بە
نەخىر ۋەلامە دىدانەۋە، تا ئەۋ كاتە
كۆرىك بە ناۋى نارش ھاتە خوازىبىنىم،
ھەرچى لە بارەيەۋە پەرسىيارمان كەرد،
ھەموو كەس بە كۆرىكى زۆرباش ۋەسفىان
دىكەرد، ھەرىۋە خۇم خانەۋادەكەم
رازىۋوون، كە بىنە خوازىبىنى، دىۋى ئەۋە
لە بارەي ھەموو شەكەۋە قەسەرا، تەنھا
يەك شەم نەبىت كە بە نەنەنى مەيەۋە،
نىدى چەند رۆژىك بوو دلى خورپەم بوو،
كە بابەتەكە بە نارش بلىم، يان نا، نەم
دەۋىست ھىچى لى بشارمەۋە، ھەرچەندە
ھەندىك دىمانگوت، نەگەر ھىچ نەلى
باشتە، بۇ دەۋەت نىگەرانى بىكەيت،
دواتر بە نارامى پى بلى.

نا، ئەۋ كاتە نىتر سۈدى نىيە، نامەۋىت
بىنجان ژيانمان لەسەر دىۋو ناراستى دىروست
بىت، نارش دەبىت راستىيەكە بىزانىتو
بە خەيالىكى ئاسوۋدەۋە بىرپارى بەت، راستە
ھەزم دىكەرد راستىيەكە بىن بلىم، بەلام
دىترسام پەشيمان بىتەۋە لەۋە كە
ھاۋسەرگىرىم لەگەلدا بىكات، ئەۋم لە نىۋان
چەندىن خوازىبىنىكاردا ھەلپىزاردىۋو، نالىم

له سهره ی پروواندنې د لډام، به لډام له وانه یه پېش نه وې سهره م بگات...

نېشاره تی کرد که بېدهنگېم، فرمېسک له چاوه کانیاهه قه تیس مابوو، به دهنګیکی له رزؤګه وه وتی: یانی چی؟ یانی هیج دهرمانیکی تر نییه بؤ نه وه؟

دکتوره کان دهلین تمنها به پروانندنې دل چاره سهر دهرکیت، به په ریښانیه وه دمه سته کانی لیک نالاندو: برؤ بؤ هه ندرمان، دکتوره کانی نه وئ...

وتم: نا، دکتوره کانی ئیره له پروانندنې د لډا زؤر پېشکه ووتون، له هه موو دنیا دا کاره کانیان په سهند دهرکیت، سه ختترین و هه ستیارتین نه شته رګه ری دل به سهرکه وتوی له ولاته که ماندا نه نجام دهرکیت، تکاده که به بېنه وه ی به زه بیت به مندا بېته وه، ژیرانه بریار بده، هیجی نه ووتو رؤیشته دوا کاترمیریک، ته له فونی کردو وتی: ته ناهت نه گهر بریار بیت ته نه یه ک رؤز له گهل تودا بژیم، نه و به خو شحالییه وه رازیم، چ بگات به وې که پشتیوانی خودا به پروانندنې دل کیشه که ت چاره سهر بیت.

به خانه واده که ت و تو وه؟

نه وان هسه یه کیان نییه، له م کاته دا بریار دده نه دهمستی خؤم، تکایه هه ول بده باوکت رازی بکهیت، تا ههرچی زووتره هه موو شتیک ته و او بکهین، هسه کانی نه و دلخو شیان کردم، ئیستا ئیتر دهمتوانی پشتی بېبیه ستمو به ناینده ئومیدواریم.. باوکت کاتیک زانی که نارش نه خو شیه که منی زانیوه له هه مان کاتدا سوره له سهر نه وې که زه ماو مندم له گهلدا بکات، زهرده خه نه یه کی کردو وتی: حه زم کرد، به راستی پیاوه!

باوکت له رسته یه دا رازیوونی خؤی راگه یاندو نارشیش به لینی دا، که ههرچی زووتر هه موو شتیک زه ماو مندمکه ناماده بکات، به لډام یه که هه فته ی مابوو بؤ زه ماو مندمکه مان له نا کاو دلی من تووشی نازاریکی زؤر هات.. که چاوم کرده وه له نه خو شخانه خؤم بېنییه وه، په رستاره که زهرده خه نه یه کی کردو وتی: حالت چونه؟ نازارت نییه؟

نا باشی باشم، چهنیکه له نه خو شخانه م؟

- نریکه ی جوار رؤز..

به سهر سوړمانه وه وتم: له ته و او ی نه م ماو میده من بېهؤش بووم؟ دکتوریکي به ته من هاته ژووره وه

وه لډامی دامه وه: سوپاس بؤ خودا سهرکه ووتو بوویت، شانس ته هه وو که له و کاته دا دلی که سیکت بؤ ناماده بوو، به خو شحالییه وه دهمستم خسته سهر دل و وتم: یانی نه م دل هه سلامه ته؟

به لډی زؤریش سه لامه ته، له مه وودا ئیتر کیشه ت نابیت..

دوا کاترمیریک خانه واده که م گه یشتن، ماچیان کردم: خو شحالی که خوا دوو باره توی به ئیمه به خشییه وه، به هیواشی پرسیم: نارش و خانه واده که ی له کوین؟ دایکم فرمیسکه کانی سړی و وتی: دین، نیگه ران مبه، هه ستم کرد شتیک پرووی داوه، له دلی خؤمدا وتم: نارش په شیمان بوو ته وه!

س رؤز دواتر، له نه خو شخانه دهرگرام، له ته و او ی نه و ماو میده خانه واده ی نارش نه هاتن بؤ سهر دانه، زو و زو دهمپرسی: دایه، بؤچی خانه واده ی نارش، یان خودی نارش نایه بؤ سهر دانه؟

خه م مه خؤ کچم، دین، نه وان که سانی باشن، ههر دین!

دایکم به خه م گریانه وه نه و هسانه ی دهرکرد، رؤزیک به توریه یه وه وتم: ناره حه ت مبه دایه، به جهه نه م که نایه، باش بسو که نارش پرووی راسته فینه ی خؤی نیشاند.

دوا ماو میده که مینک حالم باشتو بوو، باوکتو دایکو خوشکه که ی نارش هاتن بؤ سهر دانه، گویم پېنه دان به ساردی مامه لیم له گهلدا کردن، چاوه ریووم نارشیشیان له گهلدا بیتو پیاوانه سهری ناوچاوانم بکاتو بلایت له هاوسه رگری له گهل تودا په شیمان بوو ته وه، هسه ی دلیم کردو به باوکتیم وت: نه م په تارانه ی نارش چ مانایه کی هیه؟ بؤ خؤی دمه شاریته وه؟ دایکو خوشکه که ی دایانه پر مه ی گریان و لای چه ی سنگیان ماچ کردم!

توریه بووم: نه م کارانه مانای چیه؟ بؤچی دهرگین؟ دلتان بؤ من دهمسوتیت؟

باوکی نارشیش دهمستی کرد به گریان، باوکتو دایکیشم که و تنه گریان، زؤر نیگه ران بووم، رنګم و مگو که چ سپی بوو، که سیک به من دهلیت چی بووه، یان نا؟ دایکی نارش رووخساری ماچ کردم وتی: نارش رؤیشته بؤ هه میشه ته نه ی کردین، نه و دهمی کرد..

هاوارم کرد: که ی؟ له کوئ؟

دایکم وتی: ههر نه و رؤزه ی که تۆ حالت خراب بسو، برده مانیت بؤ نه خو شخانه،

نارش دهمی کردو میسکی له کارکه وت، دایکم ههر نه گریاو نه یوانی به رده و ام بیت، باوکی نارش به دهنګیکی له رزؤکه وه وتی: پېشتر وه سیه تی کردبوو که وه فاتی کرد به شه کانی جه سته ی ببه خشین به و که سانه ی که پتو یستیانه، له و کاته دا که زانیمان خه ریکه دلی تۆ له کار دمه کویت، باوکت نه یه یشت به رده و ام بیتو خؤی وتی: نه م خانه وادیه زؤر مروف دؤستن، نه وان به ویستی خؤیان دلی نارشیان کرده دیاری بؤ تۆو له مهرګ رزگاریان کردیت!

دهمستم خسته سهر لای چه ی سنگم و ورته و رتم دهرکرد: نه م دلی نارشه، بورامه وه، کاتیک هاته وه هؤش خؤم هه مووان له دهرم بوون، هیشتا چاوه کانیان بارانی بوو، نه م دهمزانی کار دانه و م چی بیت، خو شحال بم، یان خه مبار!

باوکی نارش میهرمانانه سهری کردم وتی: کچی خؤم، خودا سهد سال ته مهنه ت پېبیه خشیته، خو شبه خت بیت، کاتیک که خانه واده ی نارش رؤیشته به دایکم وت: من له دوا ی نارش ههر گیز هاوسه رگری ناکه م!

دایکم دلی دامه وه وتی: نافل به کچم، نارش رؤیشته ئیتر ناگه ریته وه..

به گریانه وه وتم: چؤن دهمتوانم به دلی (نارش) وه که سیک ترم خو ش بوویت؟ نا دایه من ههر گیز هاوسه رگری ناکه م، ئیستا شهش سال به سهر نه و رو واده دا تیپه ریوه من هیشتا رازی نه بووم، جکه له نارش بیر له هیج پیاویکی تر بکه موه!

پهروای دهر و ناسان سه باره ت به م

بابه ته:

وه فاداری تانیا جیگای سهرنج و دهمستخوشیه، به لډام نه و دهنیت راسته فینه قبول بکات، به دلتیا ییه وه نارشیش رازی نییه که نه و نازار بکیشیتو خؤی له سروشتی ترین مافیک که کچیک هه یه تی، واته هاوسه رگری، بېیهش بکات، دلی نارش کراوته دیاری بؤ تانیا، تا نه و چهن دین سال به سه لامه تی پئی بژیتو خؤی لئ بېینیت، نه که نه و ی که و بیر بکاته وه نه گهر هاوسه رگری بکات، رؤی نارش نازار دده ت، نه و دیه ویت وه فادار بیت، به رامبه ر به نارش، به لډام نه و ریگاکه ی نییه، تانیا دهمتوانیت نو یژ بکاتو دوعا بؤ نارش بکاتو داوای پاداشتی له خوای میهرمان بؤ بکات!

سهرچاوه: روزهای زندگی

دواى نەلاق

بوك و زاواى سەرماڭ

ئەو ھاتوۋە كە تۆ لە بېرى ژيانو گوزەرانو
ئاينىدە خۆتدا بېت.

قەسەگانم پېرى و تەم؛ دايە گيان؛
ھەرگىز ناتوانم بۇ پۇزىكىش لە تۆ دوور
بىكەمەو، ھاوسەر ئەمرو نا، سبەى، ھەر
دەبىت، بەلام دايكەم لەم جىھانەدا تەنھا
كەسنىكە، گەر لە دەستەم بچىت، ھەرگىز
ناتوانم دەستىخەمەو!

شانازگان، ئەم قسانى تۆ بىكەنناوين،
ئەگەر تۆ سوور بېت لەسەر ئەو مەرچەت
دە جارىش ھاوسەرگىرى بىكەت، سەرەنجام
ھەر شىكست دەھىنىو چارەنوستان بە
جىبابونەو دەگات!

ئەگەر چى، وەلامىكەم نەبوو، بۇ قەسە
پاستو دروستو واقىيەكانى دايكەم، بەلام
بەردەوام ھەولم دەدا بۆئەو قەناعەت بە
دايكەم بىكەم. يەك سال بەسەر جىبابونەو
مىن سەمەيدا تېپەرى، بۆئەو بىتوانم
بۇيوى خۆم دايكەم دابىن بىكەم، لە
كۆمپانىيەك دەستەم بە كارگردن كرد،
نزيكى ھەشت مانگ بەسەر كارگردنم لەو
كۆمپانىيە تېپەرى، بەرپۆمەرى كۆمپانىيەكە
كە تەمەنى ۳۱ سال بوو، ناردييە خوازبىنىم،
ئەو سەرەتا پرسىارى تەواوى ژيانى مىنى
كردبوو، واتە لە بارەى مەنەو ھەموو شىكى
دەزانى، سەبارەت بە ھۆكارى ھەلۋەشەو

دەستىپىكىرد، سەرەنجام ھەموو شىكى لە
ھازانجى سەمەيد كۆتايى ھات، چونكە شەرو
ھەراو ناكۆكى ئىوانمان، ئەوئەندە پەرى
سەند، كە ناچاربووم داواى تەلاق بىكەم!
لە كۆتايىداو چەند مانگىك لە داواى
پىكەمەوژيانمان، مىن سەمەيد بۇ ھەمىشە لە
يەكلى جىبابووينەو، جارىكى تر مىن ژيانم
لەگەل دايكە ئەزىزەكەمدا دەستىپىكىردەو،
بەلام پلانم دانا بۆئەو ئەگەر ئەمجارە
ھەرگەسنىك ھاتە خوازبىنىم، ژيان لەگەل
دايكەمدا لە گرىپەستەكەدا بىنوسمەو بە
مەرجى سەرىكى دابىتىم، چونكە مىن مەنەم
بە خۆم ھەبوو، دىئابووم كە بە پىشتىوانى
خودا دەتوانم بۇ جارى دووم ھاوسەرگىرى
بىكەم، چونكە كورد وتەنى بە زارى خۆشم
نەلەيم، كەسنىكى ئاكار بەرزو رەوشت جوان
بووم!

داواى چەند مانگىك ئىدى خوازبىنىكار
دەھاتنەو دەرۋىشتن، بەلام پىداگىرى لە
رادىيەدەرى مىن بۆئەو كە دەبىت لەگەل
دايكەمداو لە خانوۋە خىجىلانەكەى ئەودا
بىزىم، ھەموو داخوازىكارەكانى پەشىمان
دەكرەو!

دايكەم كە تىگەشىست مەسەلەكە ئەو،
ئامۇزگارىكىردم وتى: كچە نازىزەكەم، مىن
مىنال نىم، لە ئاۋو گل دروست بووم، كاتى

مەرجى ھاوسەرگىرى يەكەم، ئەوئەبوو
كە دەبىت لەگەل دايكەمدا بىزىن، سەمەيد كە
وەك خۇى دەگوت: بۇ ئەو مىن بىمە
ھاوسەرى، نامادىيە ھەموو مەرچەكانم قىل
بىكات، لەبەرئەو زۆر ئاسايى مەرچەكەمى
وەرگرتو قىل كىرد، سەرەنجام لەگەل
سەمەيد ھاوسەرگىرىم كرد، ژيانى ھاۋبەشى
ئىوانمان لە ژىر سابىتى مالە خىجىلانەكەى
دايكەمدا دەستىپىكىرد، بەلام ھىشتا چەند
ھەفتەيەك بەسەر ھاوسەرگىرىماندا
تېنەپەرى بوو، پۇزىكىان سەمەيد وتى: شاناز
گيان، مىن لە مالى دايكت ئاسوۋدە نىم،
ھەست بە نىگەرانى دەكەم!

-مىنىش زۆر بە تەرەپى بە پرويدا گوتەم؛
مەگەر لە بىرت چوۋە كە ئەو مەرجى
يەكەمى پروسەى ھاوسەرگىرىمان بوو؟
-- نا لە بىرمە، بەلام ئەمدەزانى
ئەوئەندە سەختە!

- دايكەم كە ھىچ كارىكى بە تۆ نىيە،
پۇزانە سەرۋالى ژيانو گوزەرانى خۆيەتى!
-- بۇچى مىن وتومە، دايكت كەسنىكى
خراپە؟!

- نەخىر، بەلام ئەو پۇزەى كە ھاتىتە
خوازبىنىم، ئەو مەرچەم پى گوتى، جەنابت
بى سۆ دوو قىل كىرد...
ئىدى لىرەو ناكۆكىيەكانى مىن سەمەيد

دایکم..

ئەم کاکیشانە بێ کۆتاییە میهر

هاوسەرگیری یەكەمیشم ئاگاداربوو، خالی هاوبەشی من و کامەرانی ئەوویو کە ئەویش لەگەڵ دایکە بەسالاچوو کەیدا پێکەوه دەژیان، ئەویش وەکو من نەیدەتوانی دایکی جێبەجێت، هەربۆیە ئەو مەرجە کە زۆر پێداگری لەسەر دەکرد، ئەوویو کە دەبێت لەگەڵ دایکیدا بژیو پێزی لێبگر، منیش کە پێشتر چەندین کەس هاتبوونە خوازیێنیم، بەلام بە بیستنی ئەو مەرجە کە دەبێت لەگەڵ دایکم و لەسەر مانی دایکم بژین، پێکنەدەگەوتین، ئەمجارمیان پاپۆزێم بە دایکم کرد، دایکم هەمان وەلامی یەكەمجار دایەوو وتی: پێویستە لە بیری ئاینەدی خۆتدا بیت، چیدی بە دیار منەوه دانەنیشیت، سوننەتی ژیان وەهایە، دەسلاتی تۆی تێدا نییە!

بەلام نەتوانی قەناعەت بە خۆم بکەم، کە دایکم جێبەجێم، کاتێک ئەم وەلامەم دایەوه بە کامەرانی، ئەویش وتی: دەتوانین پێکەوه پێگەچارەبەك دابنێین و چارەسەری گرفتێ هەردووگمان بکەین!

بەسەر سوپمانەوه پرسیم: چۆن؟
وتی: بەو پێشنیارە من گرفتێ هەردووگمان چارەسەر دەبێتو لە ژێر ساباتی مائیکێ خنجیلانەدا کۆدەبێنەوهو دانیام دایکی دایکی هەردووگیشمان خۆشدەبێتو رازیش دەبن!

- باشە، پێشنیارەكەت چییە؟
ئێمە هەردووگمان وابەستە دایکمانین، نامانەوێت بە تەنھا بەجێیان بهێڵین، کەواتە با یان لە خانووی دایکی تۆدا، یان لە خانووی دایکی مندا پێکەوه بژین؟
باشە ئەوه چ دەردێك چارەسەر دەكات؟
دەرمانی دەردی هەردووگمان یەك شتە، با دایکمان لە هەمان ئەو خانووی کە خۆمانی تێداین پێکەوه بن، ئەو کات ئەوان لە لای خۆمان دەبن و لیمان دوورناکەونەوه، بەمجۆرە کێشە هەر دووگمان چارەسەر دەبێت!

منیش زۆر بەخۆشحالییەوه پێشنیارەكە دایکم و کامەرانی قبوڵ کرد، دایکم و کامەرانی، بە پێشنیارەكە رازیبوون، بەلام وتیان بەو مەرجە ئەگەر پێکەوه ژيانمان لەگەڵ ئێوهدا نەرحەت بوو، ئەوا ئێمەش خۆمان سەرپەخۆ دەژین!

بەم شێوەیە پێکەوتن و بۆ جاری دووهم لە ژێر ساباتی مائیکێ خنجیلانەدا لەگەڵ کامەرانی هاوسەرگیری کرد!
ئەمڕۆ کە چیرۆکی ژيان خۆم بۆ ئێوهی ئازیز دەنووسمەوه، سێ سالی بەسەر ژيانێ هاوبەشی من و کامەرانی تێپەریوه، سەرەرای ئاسوودەیی و بەختەومری خۆمان، دایکی هەردووگیشمان زۆر ئاسوودەو خۆشحالی!

سەرچاوه: روزهای زندگی.

ناشنا دەكات لەگەڵ پەپوولە عاشقەكانو
چۆلەكە میهرەبانەكان.

گەر چاوهكانی تۆ نەبوونایە..

گەر دەستەكانی تۆ نەبوونایە..

گەر ئاوازو لایلایە تۆ نەبێت..

گەر زەردەخەنە تۆ نەبێت.. تەل
تەلی لەشم لە یەكتری دەترازاو یەك
دۆپ ئاورنگیش لەسەر بەرە گۆلەكانە
هەلەندەنیش..

تۆ بوویت لەگەڵ هەورەكانو بەلەكە
زێڕینەدا جلو بەرگێت بۆ دووریمو
خەونەكانم لە ئامیزی گەرمی خۆتداجێ
کردەوه..

تۆ بوویت کە دانە دانە خەنە خانەكانم
لەگەڵ بۆنێك تێكەلەرد (كە لە پەرو بانی
جویرمیلەوه) دەجگا..

بۆ ئێسقانە بچكۆلانەكانم لایلایت
کرد.

تۆ بووی كەدەستەت خستە دەستی
فریشتەكانو بە ئهوانت گوت:

(تەنانەت بۆ ساتێكیش لە من
جیانەبنەوه)

گەر تۆ نەبوویتایە..

گەر تۆ نەبینم..

ئەم چاوانە بە كەلێ جی دین..

گەر تۆ نەبوویتایە؟

گەر تۆ نەبوویتایە.. عیشق بە كەلێ
جی دەهات، پۆزو شەوو بەهەشت بۆ كێ
دەپازنرایەوه؟

گەر تۆ نەبوویتایە.. هیچ وشەیهك لە
دایك نەدەبوو، شاعیران لێویان بە وتەیهك
نەدەکردەوه.

گەر تۆ نەبوویتایە.. دلەكان لە
باشخانێكی لە بیر كراودا لە جێ خەوێكی
كوژاودا ئەرزان.

گەر تۆ نەبوویتایە.. من هەروەك
ئەوهی لە كۆلانە تارێكەكانی ئەزەلی
گەمارۆ دراودا مابیتەوهو هەنگاوم
نەنەنایە سەر زەویی.

گەر تۆ نەبوویتایە.. چ كەسێك
دلتهنگی و چاوهروانی فێری من نەدەکرد،
كام دەستە قەزەكانم شانە دەكات؟

گەر تۆ نەبوویتایە.. چ كەسێك
خۆزگەكانی لە سینه‌مدا دنەناشت، ئەلف
بێی خۆشویستنی دەهێنایە سەر زمانم؟

گەر تۆ نەبوویتایە.. چ كەسێك لانەم
لە نیوانی كاكیشان و مەلەكوتدا رادەمژنەو
لە بارە مائیکێ هەسارەكانەوه چیرۆكم
بۆ دەگێریتەوه؟

گەر تۆ نەبوویتایە.. چ كەسێك من

ئازیرترین خۇشەویست

كىلگەى ھىواكانمان تىراوكە، بە دەنكە خورمايەك گەروومان شىيرىنكەو شىيرىنى بېخشە بە ناخمان، وەرەو شەھىرى بىدە بە جىرا كزەكانمان!

رۆشنىكەرەو دىووخانى زىكرو فىكرو تەراوىچو قىيامى شەومان.

وەرە مانكى سەرگەوتن و پىشكەوتن و دەرگەوتن و ھەلگەوتن، مانكى تۈناو ھىزو نەسرەوتن.

وەرە پۈچەكەم، با لە بەدرىكى تردا نەفس و شەيتان و نەقامى ئەم سەردەمە، بىخەينە ژىر غىرەتو غىرەتى بەندىيەتى بۇ خودا و چىتر ئەسىرو بەندى دەستى ئىبلىس و ئىبلىس زادەكان نەبىن!

وەرە پەردە پەشى تارىكى سەرچاوەكان، بېرەنەو سۆمى چاوەكانمان پىركە لە نوور، ھۇ مانكى قورئان و ھىدايەتو نور مەرھەمى دلائى بىمارو برىندار.

توخو زوو وەرە ئىمەى بەندەى كۆل، دەستەو نەزەر چاوەروانى فەروخىرو بەرەكەتى تۈين، (رەمەزان).

شىخانى

بىلندىكەين دەستى نزا بەرەو عەرشى پەرۋەردگار بە دلىكى شكاوۋە، بە ھەنسكو بە ئەسرىنى پزاوۋە، وەرە ئەى دەرۋازەى بەخشندەى، وەرە مىھرو خۇشەويستى، پەنجەى نەرمى بەزەىىو سۆز، يارى ھەزارو نەدارو لىقەوماو كەساسەكان، قوتابخانەى براپەتىو خۇشەويستىو لىبوردن مەردايەتى.

وەرە سائىك ھەوانەو بەدە بە رۇحمان، لە ژىر سىبەرى لوتقى تۇدا، ئارەقى ماندوتىو ھەناسە ساردىمان بىسەر، دىلەكانمان بە تىشكى زىوینت بىشۈرە، بەزەىىو نەرمونىانىو دلىيى بگىرەو نىو سىنگى مرقەھەكان، رووخسارمان بە بارانى مىھرى خودايى لە تۈزى گوناھو تاوانو ستەم، پاكەرەو.

وەرە ھەى ئازىرتىن خۇشەويست، مىندالە بى باوگەكان، چاوەروانى ھەلەتنى ھىلالى تۈن، تا جارىكى تر دەستىكى نەرم كاكۆلىان بۇ شانەكاو بە ماجىكى گەرم سۆزىكى باوكانەيان پىببەخشىت!

ھۇ نازدارەكەم، كىلگەى ھىواكانمان خەرىكە ھەلەپروكى، گەروومان وشكو تالە، وەرە بە پەرداخىك ئاوى بەربانگ،

باش چەند رۆژىك مىوانىكى ئازىز، خۇشەويستىكى لە دلاشىرىن، ئەویندارىكى راپەرى عىشقو ئەقىنى راستەقىنە، دەپتە مىوانمان.

بۇ ھاتنى ئەم مىوانە ئازىزە، لائەى دىلەبچكۆلەكان دىووخانە، سۆمى چاۋگەشەكان چىراخانە، ھەموو دىنا، گشت كائىنات، بۇ دىدارى چاوەروانە.

بووى بەھەشت، خەلاتى پەرۋەردگارى مىھەربانەم، گەر دەزانى ئىمە چەند چاوەروانىن، گەر دەزانى بۇ گەشىتت چەند بە تاسەو چەند مۇشتاقو نىگەرانىن، زوو دەھاتىو لە باۋەشى مىھرو ئەوینو نازتدا، رۇخى شەكەتو ماندووى مەت، لە چىنگى دەپچورى غەفلەت ھوتار دەگرد.

وەرە ئازىز، با بارى قورسى سەرشانمان، تۆزىك سووگەكەين، بۇ ھەدەرى عومرىكى زۆر بۇ ھەسرەتو پەشىمانى، شىننى سازكەين.

وەرە ئازىز، با بە فرمىسى گەرمى چاۋان، پەربەپەرى گوناھەكانمان بىشۈرىن، لە ژىر پىرچى پەشى شەوا لە بەيانا، لە ژووانى خۇشەويستىو پەيمانگى بەرزى ئەوینا، لە سۆزدەدا، لە كىرۋوشى پى ئەنينا!